

Faculteit Rechtsgeleerdheid
Leuven Instituut voor Criminologie
Werkcollege Criminologische Praktijk
Academiejaar 2010 - 2011

KATHOLIEKE
UNIVERSITEIT
LEUVEN

***BEHOEFTEONDERZOEK BIJ ONDERWIJZERS: SPECIFICITEIT VAN ONDERWIJS
AAN GEDETINEERDEN***

NAAM: ELLEN TRIANGLE, JOYCE MATTENS

STAGEPLAATS: VLAAMS ONDERSTEUNINGSCENTRUM VOOR VOLWASSENEN-
ONDERWIJS

STAGEBEGELEIDER: MARIEKE VLAEMYNCK, NELE DE RANTER

DANKWOORD

Graag willen wij even de tijd nemen om iedereen die een bijdrage aan dit onderzoek heeft geleverd te danken. In de eerste plaats gaat deze uit naar onze stageplaats VOCVO. Wij zijn zeer dankbaar dat wij de kans hebben gekregen om deze toch wel bijzondere stage te mogen uitvoeren. Hiernaast willen wij Nele De Ranter niet vergeten voor het begeleiden en organiseren van ons onderzoek en het beantwoorden van al onze vragen. Daarenboven gaat onze dank ten eerste uit naar de onderwijscoördinatoren van Antwerpen, Leuven Hulp en Centraal, Oudenaarde en Merksplas. Wij zijn ons ervan bewust dat wij veel hulp van jullie hebben gekregen. Zonder deze hulp was het onmogelijk geweest om een vlotte organisatie te hanteren. Wij danken voor de vele inspanningen. Daarnaast willen wij natuurlijk de respondenten vermelden. Zonder hen zou er geen sprake zijn van een onderzoek. We zijn hun dankbaar om één van hun lessen te mogen bijwonen en hun medewerking bij ons interview. Tot slot willen wij Inge Van Acker bedanken voor het vertrouwen dat zij in ons heeft gehad.

Lijst met afkortingen

CBE: Centra voor Basiseducatie

CVO: Centra voor Volwassenenonderwijs

VOCVO: Vlaams Ondersteuningscentrum voor Volwassenenonderwijs

CAW: Centra voor Algemeen Welzijnswerk

OCMW: Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn

GO!: Gemeenschapsonderwijs

VSKO: Katholiek vrij onderwijs

TKO: Tweede kans onderwijs

POV: Provinciaal onderwijs

OVS&G: Stedelijk en gemeentelijk onderwijs

EPEA: European Prison Education Association

VDAB: Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding

SNPB: samenwerkingsverband netgebonden pedagogische begeleidingsdienst

Lijst met bijlagen

Bijlage 1: Introductietekst

Bijlage 2: Topiclijst: Behoeftenonderzoek bij lesgevers binnen de gevangenis

Bijlage 3: Interview uitgeschreven door Joyce

Bijlage 4: Interview uitgeschreven door Ellen

Bijlage 5: Instrument voor het observeren van leerlingen en leerkrachten

Bijlage 6: Verslagen van de observaties

Bijlage 7: Codeboom

Bijlage 8: Voorbeeldsurvey

Bijlage 9: Onderwijsaanbod Antwerpen

Bijlage 10: Onderwijsaanbod Leuven Centraal

Bijlage 12: Onderwijsaanbod Leuven Hulp

Bijlage 13: Onderwijsaanbod Merksplas

Bijlage 14: Onderwijsaanbod Oudenaarde

Inhoudsopgave

Literatuurstudie: BEHOEFTEONDERZOEK BIJ ONDERWIJZERS IN DE GEVANGENIS.....	10
1. WETTELIJK KADER	10
1.1 Internationaal	10
1.1.1 De Verenigde Natie.....	11
Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (1948).....	11
Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (1955).....	11
Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment(1988).....	12
Basic Principles for the Protection of Prisoners (1990).....	12
1.1.2 De Raad van Europa.....	12
Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (1950).....	12
European Prison Rules (1987;2006).....	13
1.2 Nationaal	13
Basiswet betreffende het gevangeniswezen	13
Samenwerkingsakkoord inzake sociale hulpverlening aan gedetineerden	14
Strategisch plan voor hulp- en dienstverlening aan gedetineerden	15
Decreet op volwassenenonderwijs	16
Andere nationale bronnen	16
2. VERANTWOORDELIJKE ORGANISATIES EN ACTOREN OP HET VLAK VAN VORMING EN OPLEIDING	17
2.1 De organisatie van het onderwijs: algemeen beeld.....	17
2.2 De structuur in de gevangenis.....	19
2.3 De Consortia Volwassenenonderwijs.....	21
2.2 Vlaams Ondersteuningscentrum voor het Volwassenenonderwijs (VOCVO).....	22
2.3 Onderwijscoördinator.....	22
2.4 Volwassenenonderwijs.....	22
2.5 Vrijwilliger.....	24
3. ONDERWIJS IN DE GEVANGENISCONTEXT	25
3.1 Lesgeefmethoden	25
3.2 Motiveren van gedetineerden.....	27
3.3 Bestaand onderzoek.....	28
3.4 Buitenlands onderzoek.....	30
4. PROBLEEMSTELLING.....	34
5. METHODOLOGISCH KADER	35

6. RESULTATEN.....	38
7. DISCUSSIE.....	55
8. CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN.....	60
9. BIBLIOGRAFIE.....	62
10. BIJLAGEN.....	67

*‘Het is een wereld die tegen de borst stuit, een wereld van ieder voor zich, agressie, machtsmisbruik’
(Op de Beeck, 1995).*

INLEIDING (Ellen met tekst van ons beiden)

'Ik heb alles verloren: mijn huis, mijn familie, mijn zoontje.' Cédric Fassin, 29 jaar, zit in Brugge een gevangenisstraf uit na een dodelijk verkeersongeval. Hij volgde er een beroepsopleiding en hoopt met een diploma van elektricien zijn leven weer op te kunnen bouwen (Nieuwsblad, 2010). Het werken aan de herscholing van de gedetineerden kan zowel gedetineerden zelf als de samenleving, waarin zij zich terug moeten integreren, ten goede komen (Bleyens, 1999). Van de ruim 10.000 gedetineerden die tussen april 2008 en maart 2009 in de cel zaten, begonnen er 6.063 aan een opleiding. Met andere woorden begint zes op de tien gedetineerden aan een opleiding in de gevangenis (Vocvo, 2010).

Arbeid en vorming zijn in de buitenwereld erg belangrijk. Arbeid wordt aanzien als één van de meer noodzakelijke elementen van een betekenisvol leven. 'Hard werken om je brood te verdienen', wordt beschouwd als een fundamentele plicht die elke mens heeft, zowel ten aanzien van zichzelf en zijn gezin als ten opzichte van de samenleving. Een groot deel van de gevangenispopulatie is, op het moment dat ze in de gevangenis belanden, werkloos (Bleyens, 1999). Het aanbieden van werkgelegenheden binnen de gevangensmuren geeft de gedetineerden de mogelijkheid om zich aan te passen aan de verwachtingen van de samenleving. Bovendien blijkt uit de literatuur dat het volgen van een educatief programma tijdens het verblijf in de gevangenis, effectiever is in het verminderen van toekomstige criminaliteit dan het bouwen van gevangnissen (Steurer, Linton, Nally & Lockwood, 2010). De kans op herval wordt verminderd en betere beroepsuitwegen worden mogelijk (Vacca, 2004).

De behoeften van gedetineerden zijn in het verleden meermaals aan bod gekomen. Het onderzoek naar de behoeften van de lesgevers is echter op de achtergrond gebleven. De gevangeniscontext brengt vele beperkingen met zich mee die het voor de lesgevers extra moeilijk maken. Zij worden niet alleen geconfronteerd met zeer kwetsbare en moeilijke doelgroepen, die meestal de nodige leervaardigheden missen, maar ook met beperkt materiaal en infrastructuur die deze context met zich meebrengt. Bovendien krijgen de lesgevers vaak te kampen met reglementaire en organisatorische moeilijkheden (Goegebeur, n.d.). Door deze behoeften na te gaan, kan een duidelijker beeld van het onderwijs aan gedetineerden verkregen worden (Encyclo, n.d.).

Het eerste deel zal bestaan uit een bondige literatuurstudie. Er wordt stilgestaan bij de huidige wetgeving, zowel internationaal als nationaal. Daarnaast wordt dieper ingegaan op de organisatie van het onderwijs binnen de gevangenissen. Welke actoren oefenen een verantwoordelijkheid uit binnen deze sector? Nadien wordt er meer gefocust op de specifieke situatie waarin de lesgevers zich bevinden. Met welke moeilijkheden worden zij geconfronteerd? Zowel de doelgroep als de context verschillen van het volwassenenonderwijs buiten de gevangismuren. Daarnaast wordt nog stilgestaan bij het onderzoek uit het buitenland. Hoewel literatuur betreffende de behoeften van lesgevers binnen de gevangenis zeer zeldzaam is, zal er telkens gekozen worden om opmerkelijke en veel voorkomende resultaten uit de literatuur op te nemen. Dit deel wordt afgesloten met de formulering van een probleemstelling. Gebaseerd op de literatuur worden hier ook de onderzoeksvragen geformuleerd. Het tweede deel geeft een weergave van het gebruikte methodologisch kader. Op welke manier wordt het onderzoek georganiseerd? Welke gevangenissen komen aan bod? Elke gevangenis zal bovendien kort besproken worden, zodat het duidelijker is welke kenmerken een rol kunnen spelen bij dit onderzoek. In het derde deel worden de resultaten uit het onderzoek allemaal op een rijtje gezet. Dit wordt zo objectief mogelijk weergegeven aan de hand van de onderzoeksvragen, zodat het duidelijk is welke resultaten op welke onderzoeksvragen een antwoord kunnen bieden. Dit deel wordt gevolgd door de discussie. Vooral opmerkelijkheden en bedenkingen, betreffende de resultaten en de werkwijze van dit onderzoek, komen in dit deel aan bod. Tot slot wordt dit rapport afgesloten met een conclusie, waarin alles nog eens kort wordt samengevat. In dit deel worden eveneens aanbevelingen gemaakt. Waar dient men in toekomstig onderzoek rekening mee te houden? Wat kan er beter of wat zou er nog moeten veranderen?

LITERATUURSTUDIE: BEHOEFTEONDERZOEK BIJ ONDERWIJZERS IN DE GEVANGENIS

1. WETTELIJK KADER (Joyce)

Het wettelijk kader rond onderwijs aan gedetineerden is zeer breed. Hoewel de belangrijkste bronnen voor België uiteraard op nationaal niveau gesitueerd zijn, speelt de internationale wetgeving eveneens een belangrijke rol. Deze kunnen een zeer verschillende geldingskracht hebben. Er zijn internationale verdragen met bindende juridische normen, maar er zijn er ook met normen die eerder morele richtlijnen vormen. In wat volgt wordt er een overzicht gegeven van de belangrijkste internationale en nationale bronnen betreffende het onderwijs aan gedetineerden.

1.1 Internationaal (Joyce)

De onderliggende gedachte van Internationale en Europese standaarden is dat het leven in de gevangenis zo weinig mogelijk mag verschillen van het leven buiten detentie. Hieruit blijkt het beginsel van 'normalisering'.¹ Door het voorzien in een respectvolle bejegening, het ondersteunen van contacten met de buitenwereld en het bieden van kansen voor de ontwikkeling van vaardigheden, kan men de gedetineerden een ondersteunende en zinvolle detentie bieden. Het is belangrijk dat hierbij externe organisaties en diensten die een hulp- en dienstverleningsaanbod aanbieden, nauw gaan samenwerken met de gevangenisinstellingen. Verder wordt in alle Europese standaarden benadrukt dat de gedetineerde vanaf zijn onthaal in de gevangenis moet voorbereid worden op de latere integratie in de samenleving. Deze begeleiding dient afgestemd te zijn op de noden en vaardigheden van de individuele gedetineerde (Vlaamse Gemeenschap, 2003).

Met betrekking tot de internationale wetgeving kan verder een onderscheid gemaakt worden naargelang het gaat over verdragen die zijn uitgevaardigd door de Verenigde Naties of door de Raad van Europa. Dit onderscheid wordt hier eveneens gehanteerd om een duidelijk overzicht te behouden.

¹ Recommendation (2006) 2 on the European Prison Rules, Basic principle 5: "Life in prison shall approximate as closely possible the positive aspects of life in the community".

1.1.1 De Verenigde Naties

Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (1948)

De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens vormt vanzelfsprekend de basis voor alle materie die te maken heeft met mensenrechten. Eenieder heeft recht op onderwijs, dit geldt dus ook voor de gedetineerden.² Hoewel deze wetgeving duidelijk stelt dat eenieder recht heeft op onderwijs, was dit onvoldoende om landen te stimuleren tot het ontwikkelen van een aangepaste hulp- en dienstverleningsaanbod voor gedetineerden (Tournel en Snacken, 2009). Bijkomende wetgeving zal ervoor moeten zorgen dat de rechten voor gedetineerden een prioriteit worden.

Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (1955)

Deze richtlijn streeft naar een internationale consensus betreffende de minimumregels voor de behandeling van gedetineerden. De regels dienen echter als basis, het is de bedoeling dat de verschillende landen zorgen voor de verdere uitwerking ervan.³ Alle landen moeten ervoor zorgen dat gedetineerden de mogelijkheid krijgen om een degelijke opleiding te volgen. Dit aanbod moet, in de mate van het mogelijke, afgestemd worden op de situatie buiten de gevangensmuren.⁴ Een schooljaar in de gevangenis moet met andere woorden zoveel mogelijk gelijkenissen vertonen met een schooljaar elders. Het schooljaar zal daarom van start gaan in september en eindigen in juni, met respect voor de schoolvakanties (hulp- en dienstverlening centrale gevangenis Leuven, n.d.). Bovendien wordt er binnen deze richtlijn nogmaals duidelijk gewezen op het belang van hulp- en dienstverleningsaanbiedingen in functie van de reïntegratie in de samenleving (Rodley, 1999).

² Art 26 Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.

³ Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (1955), Preliminary Observations.

⁴ Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (1955), Rules applicable to special categories - Education and recreation.

Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment (1988)

In dit document wordt nogmaals het recht op onderwijs binnen de gevangenis benadrukt. Principe 28 stelt dat een persoon die zich in detentie bevindt, in de mate van het mogelijke, recht heeft op kwaliteitsvol onderwijsmateriaal.⁵ De beginselenverklaring heeft echter geen bindende kracht. Het doel van dit document is louter het formuleren van beginselen. Het geeft aan wat de internationale gemeenschap aanvaardt als acceptabele uitgangspunten voor de behandeling van gevangenen (Rechten van gevangenen, n.d.).

Basic Principles for the Protection of Prisoners (1990)

Deze verklaring moet in samenhang gezien worden met de eerder aangehaalde Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners. In de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties wordt opgemerkt dat er een aantal obstakels zijn die de volledige implementatie van de Standard Minimum Rules verhinderen. Door het benadrukken van de basisbeginselen tracht men deze obstakels te omzeilen. Dit document bevat geen uitgewerkte bepalingen of regels, het is beperkt tot de ‘kernbeginselen’ met betrekking tot de behandeling van gevangenen. In de kernbeginselen wordt nog eens het recht op onderwijs benadrukt. Ook wordt er duidelijk gesteld dat de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, waarbij mensenrechten en fundamentele vrijheden worden geformuleerd, van toepassing is op gedetineerden. (Rechten van gevangenen, n.d.)

1.1.2 De Raad van Europa

Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (1950)

Dit Europese verdrag vindt haar basis in de hierboven beschreven Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Het verdrag behoort tot het intern Belgisch recht, dit wil zeggen dat het rechtstreeks werking heeft voor de Belgische rechtbanken. De nadruk op het recht op onderwijs is hier

⁵ Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment, Principle 28.

niet zo sterk aanwezig. Het verbod om iemand onderwijs te ontzeggen (art 2 Eerst Protocol) impliceert echter wel dat eenieder recht heeft op onderwijs. (Vande Lanotte & Haeck, 2005).

European Prison Rules (1987;2006)

Hier geldt eveneens dezelfde beperking dat de principes, opgenomen in de European Prison Rules, geen bindende kracht hebben. Deze aanbeveling stelt dat het gevangenisregime voor alle gedetineerden moet gericht zijn op de voorbereiding op de terugkeer in de samenleving.⁶ Dit wordt verder uitgewerkt met betrekking tot verschillende activiteiten zoals vorming, onderwijs, opleiding en arbeid.⁷ Elke gevangenis moet ervoor zorgen dat alle gedetineerden de mogelijkheid krijgen om onderwijs te volgen, waarbij dit in de mate van het mogelijke is aangepast aan hun specifieke noden. Het onderwijs aan gedetineerden dient zo veel mogelijk geïntegreerd te worden in het externe onderwijssysteem en plaats te vinden in externe onderwijsinstellingen (Smaers, 1994). Bijzonder hierbij is dat het volgen van een opleiding niet ondergeschikt mag zijn aan het werken binnen de gevangenis. Dit wil zeggen dat de gedetineerde financieel niet mag benadeeld worden door het volgen van een opleiding.⁸

1.2 Nationaal (Ellen)

Basiswet betreffende het gevangeniswezen

In België is er sinds februari 2005 een “basiswet betreffende het gevangeniswezen”. Zowel de gedetineerden die definitief veroordeeld zijn, als de in verdenking gestelden in voorlopige hechtenis, vallen onder het toepassingsgebied van deze wet. De geïnterneerden behoren in principe niet tot deze doelgroep. Artikel 167 stelt echter dat de bepalingen van de wet, op enkele uitzonderingen na, toch van toepassing zijn op de geïnterneerden in afwachting van de wettelijke regeling van hun rechtspositie (Van den Berge, 2006). Het algemene uitgangspunt van deze wet is dat de gedetineerde het recht verliest “te gaan en staan” waar hij wil, maar dat hij zijn andere rechten moet kunnen uitoefenen. De vrijheidsbenaming houdt met andere woorden enkel een beperking in van de vrijheid van komen en

⁶ Recommendation (2006)2 on the European Prison Rules, Basic Principle 6: “All detention shall be managed so as to facilitate the reintegration into free society of persons who have been deprived of their liberty”.

⁷ Recommendation (2006)2 on the European Prison Rules, Rules 25-28.

⁸ Recommendation (2006)2 on the European Prison Rules, Conditions of imprisonment: Education.

gaan zonder dat andere politieke, burgerlijke, sociale, economische of culturele rechten worden ontnomen die niet onlosmakelijk met de vrijheidsbeneming verbonden zijn (Van den Berge, 2006). In de basiswet wordt ook het recht op onderwijs en vorming gegarandeerd (Tassier, 2005). Art 38, 76 en 78 van deze Basiswet op het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden handelen eveneens over de mogelijkheid tot het volgen van een opleiding.⁹

Samenwerkingsakkoord inzake sociale hulpverlening aan gedetineerden

Op 28 februari 1994 werd een samenwerkingsakkoord ondertekend tussen de Staat en de Vlaamse Gemeenschap inzake de ‘sociale hulpverlening aan gedetineerden met het oog op hun sociale re-integratie’ (Van der Sande, 1996).

Art. 1 De dienst maatschappelijk werk strafrechtstoepassing van het Ministerie van Justitie en de diensten voor forensische welzijnszorg erkend door de Vlaamse Gemeenschap hebben tot opdracht samen te zorgen voor de integrale hulp- en dienstverlening aan gedetineerden en hun gezin met het oog op een optimale begeleiding van de detentie en voorbereiding van de reclassering. Zij werken daartoe nauw samen met alle relevante openbare of private diensten en personen.

De internationale gemeenschap, de Belgische en de Vlaamse wetgever hebben het recht op onderwijs voor gedetineerden uitdrukkelijk bevestigd. In Vlaanderen krijgen de diensten die instaan voor het volwassenenonderwijs de opdracht om ervoor te zorgen dat de gedetineerden ook daadwerkelijk toegang hebben tot het onderwijs (Tassier, 2005). Welzijnsteams worden in elke gevangenis opgericht. Hulpverleningscircuits hebben twee dimensies: een humane, welzijnsgerichte strafuitvoering (Dienst Maatschappelijk Werk Strafrechtstoepassing: onthaal, begeleiding detentietraject en rapportage, n.d.) én het waarborgen van sociale hulp en dienstverlening aan gedetineerden en gezin (Forensisch welzijnswerk: psychosociaal traject gedetineerden, introductie coördinatie derden, n.d.).

⁹ Basiswet betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden, BS 15 januari 2005, 2005009033.

Strategisch plan voor hulp- en dienstverlening aan gedetineerden

Sinds de staatshervorming van 1980 hebben de Gemeenschappen en Gewesten een groot aantal bevoegdheden in de gevangenis. Onderwijs is één van deze bevoegdheden. In 2000 heeft de Vlaamse regering een Strategisch plan voor Hulp- en Dienstverlening aan gedetineerden opgesteld, voor de uitvoering van die bevoegdheden. In dat plan is het aanbieden van kwaliteitsvol onderwijs aan gedetineerden één van de doelstellingen (Tassier, 2005).

Onderwijs werkt in de gevangenis samen met de andere diensten van de Vlaamse Gemeenschap. Dit aanbod kan verschillen van gevangenis tot gevangenis, en is voortdurend in evolutie. Hieronder volgt een algemeen overzicht:

1. De hulpverlening: In elke Vlaamse en Brusselse gevangenis is een dienst Justitieel Welzijnswerk actief. Het Justitieel Welzijnswerk is een onderdeel van een Centrum voor Algemeen Welzijnswerk (CAW) dat in de eerste lijn hulp biedt. Dit gebeurt via een laagdrempelig en voor iedereen toegankelijk hulpverleningsaanbod dat een antwoord tracht te bieden op sociale en psychosociale vragen en problemen. Andere voorzieningen die een aanbod kunnen formuleren in de gevangenis op het vlak van hulpverlening zijn onder meer de Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg (CGG), Kind en Gezin, de Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW) en de Centra voor Drughulpverlening (Tassier, 2005).
2. De dienstverlening: Het onderwijsaanbod in de gevangenis is dat van het reguliere volwassenenonderwijs. In sommige gevangnissen is ook deeltijds kunstonderwijs aanwezig. De VDAB organiseert het 'aan de bak' programma. Ze zorgen voor een brug tussen de gevangenis en de arbeidsmarkt. De Rode Antraciet heeft bij decreet de opdracht het sociaal-cultureel volwassenenwerk toegankelijk te maken voor gedetineerden. Deze organisatie stimuleert gedetineerden om deel te nemen aan initiatieven, activiteiten en cursussen binnen het sociaal-cultureel werk (Tassier, 2005).

Decreet op volwassenenonderwijs

Sinds 2007 is het nieuwe decreet op volwassenenonderwijs in werking getreden. Belangrijk binnen het nieuwe decreet op volwassenenonderwijs is hoofdstuk twee. Dit hoofdstuk bespreekt de consortia. Binnen elk werkingsgebied wordt één gestructureerd, regionaal samenwerkingsverband tussen Centra voor Volwassenenonderwijs (CVO) en het Centrum voor Basiseducatie (CBE) gesubsidieerd. Dat samenwerkingsverband wordt het consortium volwassenenonderwijs genoemd. De centrale doelstelling van de consortia volwassenenonderwijs luidt als volgt:

“Het optimaliseren van het opleidingsaanbod in de centra in de brede zin van het woord. Het huidige aanbod in de centra is bijzonder breed en divers. Toch kan een betere afstemming en samenwerking de kwaliteit, alsook de breedte en het laagdrempelig karakter van het aanbod naar de cursist toe verder optimaliseren.”

Andere nationale bronnen (Joyce)

De belangrijkste nationale bronnen zijn reeds hierboven besproken. Er zijn echter nog een aantal documenten die relevant zijn om de werking binnen een strafinrichting beter te begrijpen. Het Algemeen reglement op de strafinrichting (1965) is een koninklijk besluit dat de strafuitvoering van vrijheidsberovende straffen en maatregelen in België regelt. Hier wordt nogmaals het principe van normalisering benadrukt. Men wil zo weinig mogelijk verschillen met de buitenwereld scheppen. Daarnaast vormen ministeriële circulaire's één van de belangrijkste bronnen om de concrete werking in de gevangenis te kennen. Hoewel de circulaire's slechts een geringe juridische waarde bezitten, spelen zij toch wel een grote rol binnen een strafinrichting. Ook het huishoudelijk reglement van de inrichting heeft op dit vlak enorme invloed. Het geeft een duidelijk beeld over hoe het er in een gevangenis werkelijk aan toe gaat. Het spreekt voor zich dat gezien verschillende bronnen voornamelijk een invloed hebben op één specifieke inrichting, er soms grote verschillen bestaan tussen de strafinrichtingen (Tournel & Snacken, 2009).

2. VERANTWOORDELIJKE ORGANISATIES EN ACTOREN OP HET VLAK VAN VORMING EN OPLEIDING (Joyce)

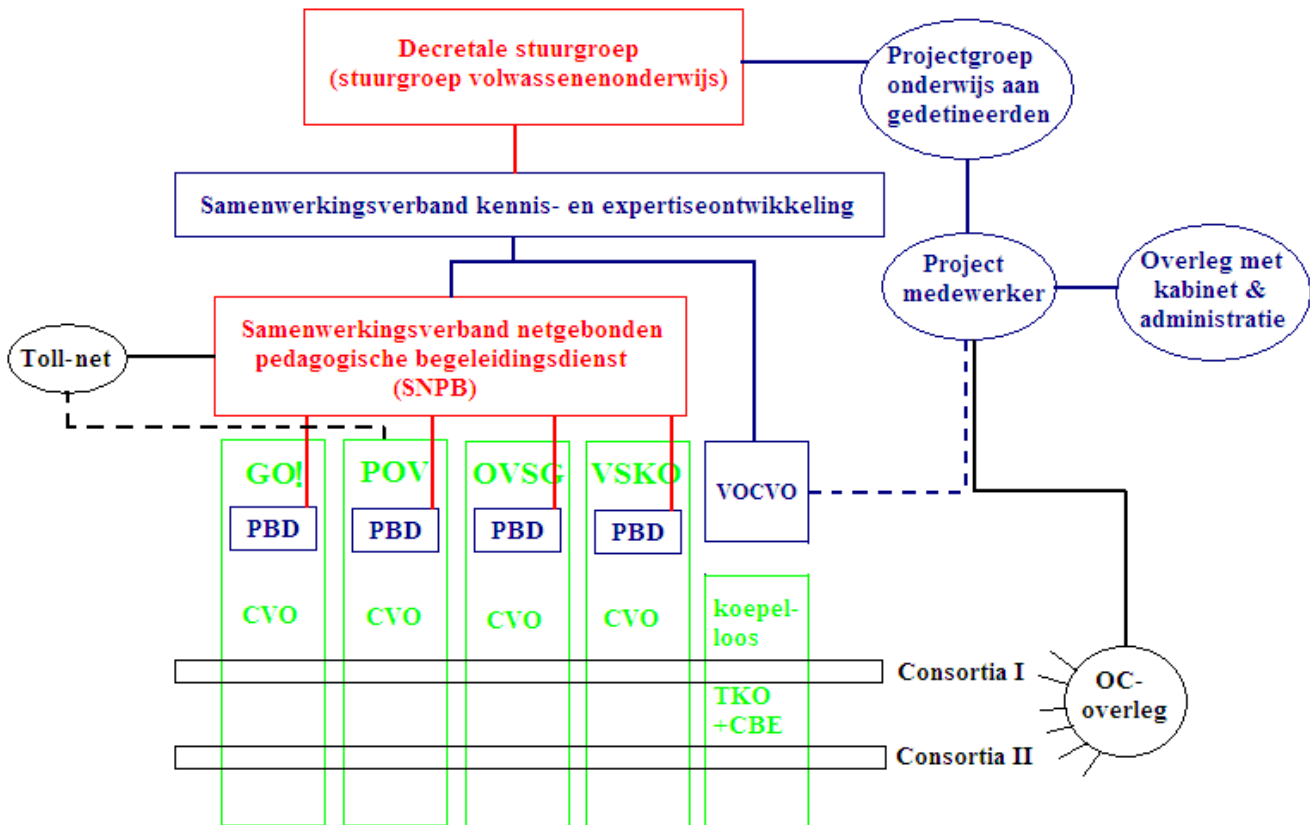
De organisatie van onderwijs aan gedetineerden wordt door meerdere instellingen tot stand gebracht. De complexiteit van de hiërarchische werking maakt het moeilijk om een duidelijk en begrijpelijk beeld te krijgen rond deze materie. Hoewel de informatie over de verschillende actoren afzonderlijk redelijk goed te vinden is, geldt dit niet voor de hiërarchische structuur en samenwerking van de verantwoordelijke actoren. Op welke manier spelen deze organisaties een rol binnen het onderwijs aan gedetineerden en hoe belangrijk zijn ze elk afzonderlijk voor de realisatie van dit onderwijs? Twee belangrijke vragen die zeer moeilijk te beantwoorden zijn. Gelukkig hebben wij op onze eerste stagedag de kans gekregen om een duidelijker beeld te krijgen over de hele organisatie van onze stagemester bij VOCVO.

Eerst zal er een algemeen beeld geschetst worden van alle belangrijke actoren op het gebied van volwassenenonderwijs. Er wordt gepoogd weer te geven hoe de hiërarchische en organisatorische opbouw van dit soort onderwijs verloopt. Het onderwijs specifiek binnen de gevangenis is een klein deel binnen het grote geheel. Vervolgens zal kort de structuur van de verschillende organisaties die werkzaam zijn in de gevangenis besproken worden. Nadien worden de verschillende actoren nog eens kort besproken, waarbij er voornamelijk gefocust wordt op de functies en verantwoordelijkheden.

2.1 Organisatie van het onderwijs: Algemeen beeld (Ellen)

Volwassenenonderwijs wordt hoofdzakelijk ingericht door twee soorten centra (scholen). De Centra voor Basiseducatie geven opleidingen op het niveau van het lager onderwijs en de eerste graad van het middelbaar. De Centra voor Volwassenenonderwijs richten zich daarentegen op de tweede en derde graad van het secundair onderwijs. De grenzen van elk CBE vallen samen met de grenzen van het consortium. Dit wil zeggen dat er dertien CBE's bestaan binnen dit systeem, er is namelijk één CBE per consortium. De grenzen van de CVO's variëren echter per consortium. Een consortium is een regionaal netoverschrijdend samenwerkingsverband tussen het CBE en de lokale CVO's. Elk consortium omvat verschillende CVO's. Omgekeerd behoren sommige CVO's tot twee of meer consortia omdat hun werkingsgebied over de grenzen van de consortia heen gaat.

Figuur 1: Schema van de verantwoordelijke organisaties voor het onderwijs in het algemeen (Joyce)

Alle CVO's vallen elk binnen een onderwijskoepel. Zo bestaan er vier verschillende onderwijskoepels, met name gemeenschapsonderwijs (GO!), katholiek onderwijs (VSKO), provinciaal onderwijs (POV) en steden en gemeenten (OVSG). Deze koepels voorzien de CVO's van ondersteuning en begeleiding door hun eigen Pedagogische Begeleidingsdienst (PBD). Het Vlaams Ondersteuningscentrum voor Volwassenenonderwijs (VOCVO) ondersteunt de koepelloze centra, CBE en TKO (2de kans onderwijs).

Het *Samenwerkingsverband netgebonden pedagogische begeleidingsdienst* (SNPB) zorgt ervoor dat de verschillende begeleidingsdiensten gaan samenwerken. Dit wordt gedaan om te vermijden dat de verschillende diensten elk dezelfde activiteiten gaan organiseren bijvoorbeeld vormingsactiviteiten. Het *Samenwerkingsverband kennis- en expertise ontwikkeling* zorgt daarnaast voor een samenwerking tussen de begeleidingsdiensten en het Vlaams Ondersteuningscentrum voor Volwassenenonderwijs (VOCVO). Deze samenwerking krijgt concrete vorm binnen *de decretale stuurgroep of de stuurgroep volwassenenonderwijs*. Binnen deze stuurgroep bestaat er een *projectgroep onderwijs aan gedetineerden*, die zich specifiek met deze materie gaat bezig houden. Hiervoor is een

projectmedewerker onderwijs aan gedetineerden aangesteld. Deze persoon werkt eigenlijk in opdracht van de decretale stuurgroep, maar is administratief tewerk gesteld bij VOCVO. De projectmedewerker, in dit geval Inge Van Acker, staat naast de projectgroep, in direct contact met het OC-overleg (onderwijscoördinatoren overleg) en het overleg met kabinet en administratie. Het OC-overleg bestaat uit de alle onderwijscoördinatoren en de projectmedewerker. Het overleg met kabinet en administratie bestaat uit een politiek bepaalde groep en de administratie, die het voorbereidend werk doet. Deze twee worden apart georganiseerd omdat dit gemakkelijker en efficiënter werkt. Indien dit niet zou gebeuren, bestaat de kans dat de leden van het overleg kabinet en administratie niet voltallig aanwezig zijn. Om deze organisatorische problemen te vermijden worden er dus twee overleggen gepland. Het is de bedoeling dat suggesties worden voorgelegd aan de projectmedewerker, en dat deze persoon dit kan voorleggen bij het overleg met kabinet en administratie. Het is ondermeer de taak van de projectmedewerker om, tijdens het overleg met kabinet en administratie, de leden warm te maken voor beslissingen te nemen rond onderwijs aan gedetineerden.

2.2 Structuur in de gevangenis (Ellen)

De Vlaamse gemeenschap ondersteunt zes domeinen in de gevangenissen, waarvan onderwijs er één van is. Tussen de verschillende domeinen is er geen hiërarchie, het moet worden gezien als een netwerk. Hieronder worden de verschillende domeinen kort op een rijtje gezet met de vermelding van de belangrijkste vertegenwoordiger van elk domein:

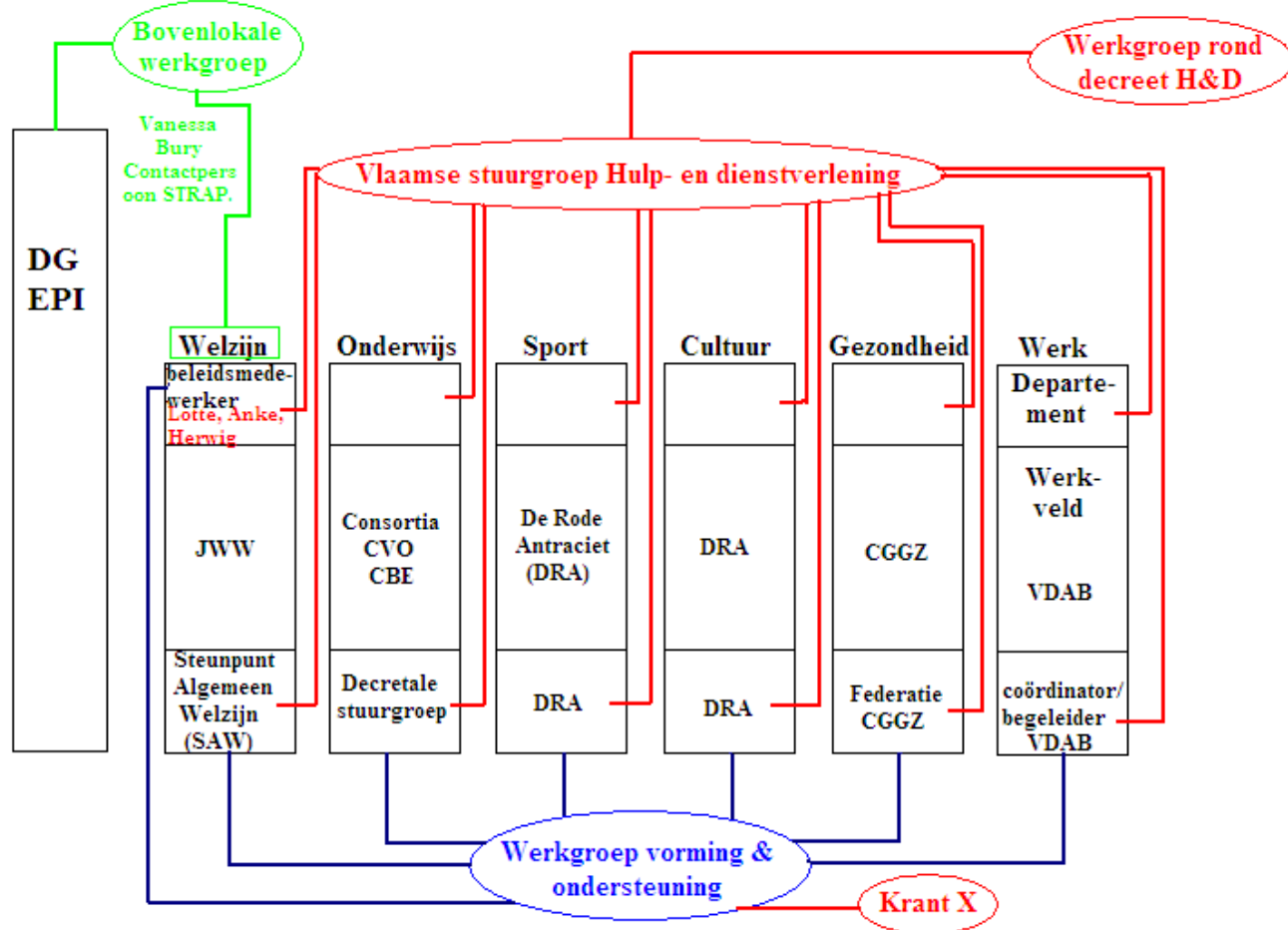
1. **Onderwijs** valt onder de bevoegdheid van de consortia. De onderwijscoördinator ondersteunt alle CVO's en CBE's die in de gevangenis binnen komen. Dit gebeurt in samenspraak met de centra. De onderwijscoördinator is meestal vaker aanwezig in de gevangenis dan de sportfunctionaris of de sociaal-cultureel werker.
2. **Sport** valt onder de bevoegdheid van De Rode Antraciet. In de meeste gevangenissen is er een sportfunctionaris aangesteld.
3. **Cultuur** valt, net zoals sport, onder de bevoegdheid van De Rode Antraciet. In de meeste gevangenissen is er een sociaal-cultureel werker aangesteld.
4. **Gezondheid** wordt geregeld door de centra geestelijke gezondheidszorg.

5. **Welzijn** valt onder de bevoegdheid van het Centrum Algemeen Welzijnswerk (CAW). Meer specifiek heet dit Justitieel Welzijnswerk. Er zijn twee verschillende functies in de gevangenis aanwezig.
 - a. De trajectbegeleider maakt de gedetineerden wegwijs in het aanbod van alle domeinen. Hij werkt met de gedetineerden samen. Meestal zijn er meerdere trajectbegeleiders per gevangenis aanwezig.
 - b. De organisatieondersteuner ondersteunt de verschillende diensten. Hij werkt dus naar alle organisaties toe.

Rechtstreeks vanuit het departement Welzijn wordt in elke gevangenis ook een beleidsmedewerker aangesteld. Deze beleidsmedewerker is dus geen werknemer van het CAW. Hij staat in voor de coördinatie van het volledige netwerk. Hij zorgt voor overleg tussen de verschillende diensten. Hij neemt de dagelijkse leiding op zich. Onderhandelen doet hij op directieniveau.

6. **Werk** wordt geregeld door de VDAB. Hiervoor komt een consulent in de gevangenis.

Figuur 2: De structuur van de verschillende organisaties binnen de gevangenis (Joyce)

2.3 De Consortia Volwassenenonderwijs (Joyce)

Zoals reeds in de nationale wetgeving aan bod kwam zijn de Consortia Volwassenenonderwijs sedert 2007 bevoegd voor de coördinatie van onderwijs aan gedetineerden. De consortia zijn een initiatief van de Vlaamse Gemeenschap en vallen daardoor onder de bevoegdheid van de Vlaamse Minister van Onderwijs (Missie & visie, n.d.). Een consortium bestaat uit een regionaal samenwerkingsverband tussen de Centra voor Volwassenenonderwijs en de Centra voor Basiseducatie van een bepaald werkingsgebied. Algemeen doelen de consortia op een betere samenwerking, kwaliteitsverbetering en professionalisering in het volwassenenonderwijs. Wat betreft het volwassenenonderwijs binnen de gevangenis, staan zij met andere woorden in voor het uitbouwen en coördineren van het onderwijs aan gedetineerden (Consortia Volwassenenonderwijs, n.d.).

2.4 Vlaams Ondersteuningscentrum voor het Volwassenenonderwijs (VOCVO) (Joyce)

Begin 2008 werd het Vlaams Ondersteuningscentrum voor het Volwassenenonderwijs officieel opgericht. VOCVO is een centrum dat kwaliteitsonderwijs voor volwassenen stimuleert en ondersteunt. Zij staat niet alleen in voor het volwassenenonderwijs in het algemeen. Zij zijn eveneens een belangrijke actor bij het voorzien van volwassenenonderwijs aan gedetineerden. Hun opdracht ligt in het verlengde van het Strategisch Plan voor Hulp- en Dienstverlening aan gedetineerden. VOCVO heeft als doelstelling de Centra voor Basiseducatie en voor Volwassenenonderwijs te ondersteunen bij de uitvoering van hun opdracht. Deze twee centra kunnen bij VOCVO terecht voor het ontwikkelen van lesmateriaal en nieuwe lesmethodes. VOCVO zal instaan voor de ondersteuning van het onderwijs aan gedetineerden via de ondersteuning van de onderwijscoördinatoren (Vlaams Ondersteuningscentrum voor het Volwassenenonderwijs, n.d.).

2.5 Onderwijscoördinator (Joyce)

De onderwijscoördinatoren zijn voornamelijk werkzaam binnen de gevangenis. Zij zijn de belangrijkste contactpersoon voor iedereen die wil bijleren binnen de gevangenis. Voor heel Vlaanderen wordt een budget van 650.000 euro aan de kant gezet om 12 personen aan te stellen als onderwijscoördinator. Deze personen zijn werkzaam voor de consortia Volwassenenonderwijs. Dit alles komt neer op gemiddeld meer dan één voltijdse kracht per gevangenis. Elk consortium krijgt minimaal één halftijdse kracht. (Vlaamse Minister van Werk, 2008)

De opdrachten van deze personen omvatten meerdere aspecten. Zij voeren in de eerste plaats een ondersteuningstaak uit. Zij staan ondermeer in voor het begeleiden van de leraren in de gevangenis. De doelstelling van deze begeleiding is het bevorderen van het welbevinden van de lesgevers. Niet alleen het begeleiden van het onderwijzend personeel, maar ook het begeleiden en opvolgen van cursisten vormt een onderdeel van hun ondersteuningstaak. (Stuurgroep, n.d.) Zij krijgen bovendien de opdracht om na te gaan aan welke opleidingen de gevangenen nood hebben. Om de dienstverlening zo goed mogelijk te laten verlopen, werkt de onderwijscoördinator nauw samen met een aantal andere actoren, met name de centra voor volwassenenonderwijs en basiseducatie van het consortium, de beleidsmedewerkers, organisatieondersteuners en trajectbegeleiders van Justitieel Welzijnswerk, de

penitentiaire inrichtingen zelf en externe partners (Raad van Bestuur, 2008). Algemeen kan men stellen dat zij verantwoordelijk zijn voor het onderhouden van de kwaliteit van het onderwijs aan gedetineerden. (Stuurgroep, n.d.)

2.6 Volwassenenonderwijs (Joyce)

Zoals reeds eerder is aangegeven wordt het volwassenenonderwijs, algemeen gezien, voorzien door twee centra, met name de centra voor basiseducatie en de centra voor volwassenenonderwijs. Hieronder wordt een kort overzicht gegeven van de belangrijkste taken van deze twee centra betreffende het onderwijs aan gedetineerden. Naast deze twee centra is er echter nog een instelling die volwassenenonderwijs voorziet, met name de Open Universiteit Vlaanderen. Deze instelling is echter verschillend van de voorgaande omdat het hier gaat over afstandsonderwijs. Deze onderwijsvorm zal eveneens kort besproken worden, maar zal geen deel uitmaken van het onderzoek.

Vlaanderen en Brussel tellen 13 *centra voor basiseducatie*. Basiseducatie biedt een educatieve voorziening voor laaggeschoolden en educatief achtergestelde volwassenen. De centra voor basiseducatie zijn gericht op het aanleren en verbeteren van de basiscompetenties die essentieel zijn voor het adequaat functioneren en participeren in de samenleving (Regelbrugge, 1997). De centra spelen eveneens een belangrijke rol bij het onderwijsaanbod aan gedetineerden. Aangezien een groot deel van de bevolking in de gevangenis laaggeschoold is, bieden de centra voor basiseducatie de gepaste hulp- en dienstverlening aan deze doelgroep. Het onderwijzend personeel dat via deze centra tewerkgesteld wordt, zal begeleid worden door de onderwijscoördinator die werkzaam is in het werkgebied van de gevangenis (Over Basiseducatie, n.d.).

De *centra voor volwassenenonderwijs* voorzien in het secundair volwassenenonderwijs, hoger beroepsonderwijs en specifieke lerarenopleiding binnen het volwassenenonderwijs (Rapport 'Onderwijs aan Gedetineerden', 2010). Op die manier krijgen gedetineerden alsnog de kans een studiebewijs te behalen, zich bij te scholen of te vervolmaken, hun talenkennis te vergroten of persoonlijke ontplooiing en maatschappelijke integratie te bevorderen (Lenaers, 2001). De centra organiseren eveneens secundair volwassenenonderwijs waarbij een brede waaier aan opleidingen aangeboden wordt (Tournel & Snacken, 2009). Er worden in enkele strafinrichtingen cursussen hulpkok, boekhouden, groenzorg,

informatica en andere georganiseerd. In normale omstandigheden wordt voor het volgen van de lessen een bijdrage geleverd, maar gedetineerden, die in een Belgische strafinstelling verblijven, worden hiervan vrijgesteld (Lenaers, Valgaeren en Haegendoren, 2001). Een cursus brengt de gedetineerden niet alleen sociale vaardigheden en verantwoordelijkheid bij, het is bovendien een nuttige bezigheid, waarvan aan het eind een erkend studiebewijs kan verkregen worden. Dit gebeurt meestal onder de vorm van een deelcertificaat, certificaat of getuigschrift.¹⁰ Dit onderwijs is echter niet specifiek arbeidsmarktgericht.

Afstandsonderwijs is een andere vorm van volwassenenonderwijs actief binnen de gevangenis. De *Open Universiteit Vlaanderen* is de wettelijk erkende Nederlandse instelling, die voorziet in dit soort hoger onderwijs. Deze instelling verzorgt met andere woorden universitair afstandsonderwijs voor iedereen die ouder is dan 18 jaar (De Saedeleer, 2009). Binnen dit onderzoek zal echter enkel rekening gehouden worden met dat soort onderwijs waarbij er een duidelijke leerkracht-leerling relatie bestaat. Hiermee wordt bedoeld dat er een duidelijk contactmoment bestaat tussen de leerkracht en de leerling. Deze vorm van onderwijs zal daarom verder niet meer aan bod komen. Er zal wel een onderscheid gemaakt worden naargelang het gaat over basiseducatie (CBE) of onderwijs als basis voor bijscholing (CVO), omwille van de verschillende aard van dit onderwijs.

2.7 Vrijwilligers (Joyce met tekst van ons beiden)

Lesgeven kan ook vrijwillig. Vrijwilligers kunnen een eigen specifieke rol spelen in een strafinstelling (Meyvis & Pieraerts, 1991). Zij verlichten niet alleen het werk van medecollega's, maar symboliseren ook voor een belangrijk stuk de verbondenheid met de samenleving.

Zo haalt Guido Verschueren, directeur van de gevangenis Leuven Centraal, aan:

“De aanwezigheid van vrijwilligers in een gesloten inrichting als de gevangenis, draagt bij tot een meer welzijnsgericht functioneren van de instelling. Nochtans volstaat het geenszins ‘zo maar’ vrijwilligers de instelling binnen te brengen om het beoogde resultaat te bereiken of te benaderen.” – Guido Verschueren (1991).

¹⁰ Art. 41 decr. Vlaamse Gem. 15 juni 2007 betreffende het volwassenenonderwijs, B.S. 31 augustus 2007.

Deze personen kunnen met andere woorden pas behulpzaam zijn als er bijzondere aandacht wordt besteed aan de selectie en begeleiding. Het kunnen voorleggen van een bewijs van goed gedrag en zeden is ongetwijfeld een noodzakelijke formele vereiste (Meyvis, W en Pieraerts, M, 1991).

Personen die als vrijwilliger binnen de gevangenis werken, kunnen verschillende opdrachten uitvoeren. Bij dit onderzoek wordt echter enkel rekening gehouden met een vrijwilliger als onderwijzer. Hij zal werkzaam zijn binnen het team van de onderwijsmedewerkers, en onder de supervisie van de onderwijsverantwoordelijke staan (Tassier, 2005). Voor dit 'beroep' wordt er belangrijke aandacht besteed aan de nodige competenties waarover een vrijwilliger moet beschikken. Ervaring vormt een belangrijke vereiste, voornamelijk ervaring in het begeleiden van lerenden en speciale doelgroepen. Ook empathische competenties zijn van belang. Een vrijwilliger moet in staat zijn om rekening te houden met de specifieke situatie van de cursisten, hij moet sociaal voelend zijn en de nodige discretie bezitten. Dit allemaal steeds met het bewaren van een emotionele afstand.¹¹

3. ONDERWIJS IN DE GEVANGENISCONTEXT

Onderzoek naar de behoeften van gedetineerden komt meer en meer voor. Deze groep komt steeds vaker in de belangstelling. Dit geldt echter niet voor het onderwijzend personeel. De specificiteit van de context waar deze personen les moeten geven, zorgt voor een heel ander scala aan noden en behoeften dan binnen een gewone onderwijsinrichting. Op een paar documenten na, is er nog geen degelijk behoeftenonderzoek opgezet dat toespitst op het onderwijzend personeel binnen een gevangenis context.

3.1 Lesgeefmethoden (Ellen)

De hoofdtaak van onderwijzers die werken met gevangenen is het streven naar een educatie die zoveel mogelijk lijkt op volwassenenonderwijs buiten de gevangenis. Deprivatie van de vrijheid zorgt voor een desoriëntatie van de persoonlijkheid. Een opleiding kan een belangrijke rol spelen in het beperken van de schade. Daarnaast moeten volwassenenonderwijzers in elke situatie in evenwicht komen met de

¹¹ <http://www.vrijwilligerswerk.be/node/6653> , eerst geconsulteerd op 1 december 2010; http://www.alterjob.be/print.php?annonce_id=5788&PHPSESSID=a1f4764910ebc0f8591ce36c5192d1af , eerst geconsulteerd op 1 december 2010; <http://www.vol-ant.be/page.php?sec=consortium-vol-ant&pid=008> , eerst geconsulteerd op 1 december 2010.

context waarin ze aan het werken zijn. Bovendien moeten zij aandacht schenken aan de speciale noden daarin, deze aanpassing heeft een eigen betekenis in een gevangenissetting. Hoe meer keuze en respect de gevangenen wordt gegeven, hoe meer relevant de cursussen en activiteiten zijn voor zijn of haar leven, hoe hoger de cijfers zullen liggen van leden die zich willen aansluiten.

De lesgeefmethoden moeten worden aangepast om de gevangenen te motiveren, hierbij enkele methoden die worden gehanteerd om de gevangenen te motiveren.

- a. een volwassen oriëntatie: men dient aangepast lesmateriaal te hanteren.
- b. contact met de student zijn dagelijkse ervaringen: de leerkracht dient op de hoogte te zijn van wat zich precies afspeelt in het leven van de gevangenen.
- c. vrijwilligheid en actieve participatie bij de student
- d. kleine groepen wat toelaat vaardigheden aan te leren voor individuele programma's
- e. de integratie van opleiding en training
- f. het gebruik van standaardcursussen

Toch is dit alles niet vanzelfsprekend aangezien er vaak verschillen zijn in de achtergrond van de delinquenten. Er is sprake van botsende motieven. Zo kunnen gevangenen zich eerst bij een klas aansluiten, bijvoorbeeld, enkel uit interesse, omdat het een methode is voor de gevangenen (mannen) om vrouwen te ontmoeten, omdat er een meer ontspannen sfeer heerst, omdat ze vriendelijker praten, omdat men zich behandeld voelt als normale mensen, ... Dit zijn humane gedragingen en zouden moeten geaccepteerd moeten worden, zeker in het begin. Ze geven leerkrachten de mogelijkheid met gevangenen contact te leggen en een goede leerkracht haalt voordeel van deze "openingen", al helpende om de student nieuwe mogelijkheden te laten zien en om verborgen talent, dat de student voordien nog niet had gezien, bij zichzelf te tonen. Dit zorgt voor een opbouw van meer serieuze doelen. Gezien de vereisten, is dit niet vanzelfsprekend. Er wordt een grote druk op de leerkracht uitgeoefend om rekening te houden met de speciale behoeften van de gedetineerden. Lesgeven aan gedetineerden betekent lesgeven aan mensen die stuk voor stuk een heleboel problemen meemaken (Op de Beeck, 1995).

3.2 Motiveren van gedetineerden (Ellen)

Een minder recente, maar toch relevante bron is de aanbeveling nr. R (89) van 13 oktober 1989 over het onderwijs in de gevangenis. Studenten in een gevangenis moeten worden gezien als verantwoordelijke individuen die zelf in staat zijn om keuzes te maken. De gevangeniscontext moet worden geminimaliseerd. Bovendien moet het criminele verleden op de achtergrond worden geplaatst. De meeste criminelen zien zichzelf als een benadeeld persoon. Ze voelen zich mislukt op schoolgebied. Gedetineerden zijn ervan overtuigd dat een opleiding hun niets te bieden heeft. Anderen voelen zich te oud of bestempelen het als “niets voor hen”. Bovendien hebben een groot deel van de criminelen ook taal- en spraakproblemen. Het is dus de taak van de leerkrachten om deze gedetineerden te motiveren. Ze moeten het vertrouwen van de student in zichzelf terug weten op te bouwen. Een verzorgende houding speelt hierin een belangrijke rol. Deze houding verwarmt de relatie tussen student en leerkracht waarin leren mogelijk wordt. Zonder opvoeding en verzorging zou een school onproductief zijn (Wright, 2004). Het motiveren van gedetineerden vergt echter een verdere toelichting. Men moet de negatieve ervaringen met onderwijs vanuit de kindertijd trachten weg te werken.

De gedetineerden die wel aan een opleiding deelnemen, geven volgende redenen op (Sanders, 2005):

1. De kans om kennis te verhogen: sommige gedetineerden zien dit als een kans en beklagen het feit dat ze nooit (verder) gestudeerd hebben; anderen volgden onderwijs buiten de gevangenis maar werden door hun opsluiting hiervan gescheiden.
2. Werkvooruitzichten optimaliseren om meer kansen te krijgen in de samenleving.
3. Behalen van kwalificaties.
4. Afleiding van het gevangenisleven: sommige gedetineerden zien onderwijs als antwoord op hun directe omgeving en omstandigheden; ze zoeken iets om hun tijd zinvol in te vullen en om verveling tegen te gaan.

In de aanbeveling vinden we tevens een aantal factoren terug die een rol spelen in de participatie van gedetineerden in het onderwijs. Ten eerste is er het loon. Als gevangenen minder verdienen als ze kiezen voor het volgen van een opleiding, in plaats van arbeid, is het logisch dat er veel potentiële deelnemers wegvallen. Ten tweede is er de psychische en sociale omgeving. Deze kan zowel de motivatie van de gedetineerden versterken of verzwakken. Men moet ervoor zorgen dat er een

aangename sfeer heerst in de omgeving waar les wordt gegeven. Het moet een ruimte zijn waar de gedetineerde zich rustig en ontspannen kan voelen. De status van de opleidingen binnen de gevangenis speelt ten derde ook een rol. Een Deense motivatiestudie deed onderzoek naar de belangrijkste demotivationale factoren voor het volgen van een opleiding in de gevangenis. Een laag loon en een negatieve houding door het personeel en de medegevangenen ten opzichte gevangenenonderwijs worden gezien als de belangrijkste negatieve factor. Ten vierde moet men zorgen voor een zekere zelfstandigheid voor de opleidingsector in de gevangenis. Tot slot is het belangrijk dat de behaalde kwalificaties overeenstemt met deze in de buitenwereld. Ze moeten bruikbaar zijn in het latere leven.

3.3 Bestaand onderzoek (Ellen en Joyce)

Over de behoeften van de gedetineerden is een zee van literatuur te vinden. De behoeften van de lesgevers is echter een andere zaak. Hierover is slechts een beperkt aantal informatie te vinden, wat wijst op een schrijnende nood aan onderzoek. Omdat er beperkte informatie verkrijgbaar is, bestond de noodzaak om de Vocvo-bibliotheek te raadplegen. Hier werd een bron over Heidi Op de Beeck, die zelf lesgeeft in een gevangenis, gevonden. Hoewel deze bron reeds gedateerd is, kunnen haar ervaringen toch een meerwaarde betekenen omdat zij een persoon is die in dezelfde omstandigheden lesgeeft als de doelgroep die zal bestudeerd worden.

Op de Beeck schrijft over de moeilijkheden die zij persoonlijk ervaart. Als lesgever weet je enkel iets over het delict indien de cursist hierover vertelt. Je krijgt op deze manier dus **weinig tot geen informatie** over de personen waaraan je dient les te geven. Zo merkt ze op dat de meeste daders zelf ooit slachtoffers waren. De feiten zijn verschillend: van kindermishandeling, verwaarlozing, instellingsverleden tot pure armoede. Het behoort al te vaak tot hun verleden. Ze vraagt zich terecht af hoe ze dit verwerkt hebben en welke rol het nog speelt in hun huidige leven. Ze voelt zich onwetend over de wijze waarop bepaalde processen bij de cursisten verlopen. Hoe hebben de gevangenen dit verwerkt? Er dringt zich dus een minimum van inzicht op in hetgeen er aan de hand zou kunnen zijn.

Ten tweede haalt Op de Beeck aan dat het als lesgever bovendien **moeilijk is om neutraal te blijven**. Bij haar komen er emoties los ten opzichte van elk van haar cursisten. De gevoelens zijn ingrijpend: het gaat om weezin ten aanzien van hetgeen ze vertellen tot een vorm van verlegenheid omdat zijzelf het

geluk heeft gehad in een andere wereld te zijn geboren. Ze blijft van hun verhalen slechts een toeschouwer (Op de Beeck, 1995). Het is met andere woorden emotioneel ook bijzonder zwaar voor de lesgever.

In een reflectie op het werk van het Centrum basiseducatie Noorderkempen in de gevangenis van Merksplas bespreken ze ook een aantal problemen. Zo is er **weinig communicatie** met de gevangenen. Het gevolg is dat zij iedere gelegenheid aangrijpen om iets te vragen, om over hun zorgen te praten, om iets te vertellen of om gewoon te kletsen.

Er heerst bovendien **geen educatief klimaat** onder de cipiers. De cipiers geloven dikwijls niet dat gevangenen baat hebben bij vorming. Gevangenen worden afgeschilderd als lui, profiteurs, nieuwsgezind, opgevers. Dit mag echter niet veralgemeend worden.

Tenslotte gebeurt het dikwijls dat er een **cursist verdwijnt**. Wanneer iemand niet in de les is kan de lesgever ernaar raden waarom dit zo is. Ligt het aan hem zelf? Is hij ziek? Is hij niet geroepen? Is hij het beu? (Verschueren, 1995).

Naast bovenvermelde problemen, ontstaan er verder tal van moeilijkheden die specifiek te maken hebben met de gevangeniscontext. Deze moeilijkheden gaan veel verder dan de specifieke doelgroep of de setting waar het onderwijs dient plaats te vinden. Hoewel deze twee beperkingen reeds een grote impact hebben op de invulling van het onderwijs aan gedetineerden, moet men met veel meer factoren rekening houden. In wat volgt zullen kort de meest bekende moeilijkheden besproken worden. Het is echter mogelijk dat er nog opmerkingen zijn waar men momenteel niet van op de hoogte is. Dit zal moeten blijken uit de bevraging van de leerkrachten zelf.

Een van de meest gekende problemen is de **overbelasting van de gevangenen** in België. Dit heeft uiteraard een weerslag op de organisatie van het onderwijs.(Sanders & Tubex, 2005-2006). De overbevolking heeft niet alleen een invloed op de werkomstandigheden van het personeel, ook voor de gedetineerden betekent dit een extra moeilijkheid om deel te nemen aan het aangeboden onderwijs. Door de overbevolking worden gedetineerden namelijk met meerdere personen op één cel geplaatst. Dit zorgt ervoor dat ze minder privacy en rust hebben om te studeren. Al gauw blijkt dat veel gedetineerden

niet meer de motivatie kunnen opbrengen om deel te nemen aan het onderwijs. Bovendien moet in de gevangenis het veiligheidsaspect altijd als eerste in rekening worden gebracht. (Lenears, Valgaeren, & Van Haegendoren, 2001). Dit heeft natuurlijk een invloed op het invullen van onderwijs in deze context. Als de veiligheid in het gedrang komt, zal dit voorrang krijgen op de rechten van de gedetineerden. Projecten binnen de gevangenis ondervinden dan ook vaak moeilijkheden omwille van het strenge penitentiair regime. (Sanders & Tubex, 2005-2006). Deze problemen worden nog versterkt door een gebrek aan infrastructuur en gepast materiaal. Dit maakt dat de beschikbare ruimte om onderwijs te organiseren beperkt is. De onderwijscoördinatoren stellen bovendien dat de lokalen momenteel continue bezet zijn. Een uitbreiding van het huidige opleidingsaanbod wordt hierdoor eveneens bemoeilijkt. (Rapport 'Onderwijs aan Gedetineerden', 2010).

Daarnaast brengt de organisatie van het onderwijs voor de penitentiaire beambten **extra werklust** met zich mee. Gedetineerden moeten van hun cel naar de lokalen worden begeleid. Soms moeten de penitentiaire beambten zelfs ter plaatse blijven om de veiligheid te garanderen. Vaak ziet men dat deze personen niet akkoord gaan met het invullen van de rechten van gedetineerden. (Lenears, Valgaeren, & Van Haegendoren, 2001). De problematiek van overbevolking en het tekort aan personeel, kunnen deze weerstand nog versterken. Dit maakt het voor de gedetineerden niet altijd even gemakkelijk. Zo kan het gebeuren dat zij heel publiekelijk worden geroepen voor het volgen van een vorm van onderwijs. In bepaalde gevallen, zoals cursussen rond het omgaan met agressie of seksueel geweld, kan dit voor de gedetineerde een vernedering zijn, waardoor deze gemakkelijk gaat afhaken.

Wil men het onderwijs aan gedetineerden van dichterbij bekijken, is het dus belangrijk dat er met verschillende factoren rekening wordt gehouden. Niet alleen de specifieke doelgroep maar ook de complexe context zijn van essentieel belang.

3.4. Buitenlands onderzoek (Joyce)

Zoals reeds aangegeven is er zeer weinig literatuur te vinden die zich focust op de werksituatie van de lesgevers. Toch zijn er een aantal belangrijke opmerking uit de literatuur te halen, die te maken hebben met de situatie van het onderwijzend personeel. In wat volgt zal een kort overzicht gegeven worden van de belangrijkste opmerkingen uit de literatuur.

Er zijn een aantal associaties die zich bezig houden met het onderwijs binnen de gevangenis die ook oog hebben voor de lesgevers. Één van die organisaties is de European Prison Education Association (EPEA). EPEA is een organisatie die ervoor zorgt dat gegronde principes en ‘good practices’ in verband met onderwijs binnen de gevangenis worden gepromoot binnen Europa. Deze organisatie bestaat uit lesgevers werkzaam in de gevangenis, gouverneurs, onderzoekers, administrators en andere professionals die betrokken zijn bij het promoten en ontwikkelen van onderwijs binnen deze context. Opmerkelijk is dat de afdeling in Malta trainingen organiseert voor lesgevers en instructeurs werkzaam binnen de gevangenis. Deze opleidingen zullen ervoor zorgen dat de lesgevers de nodige vaardigheden bezitten om in een correctionele setting les te geven. De nood naar deze bijkomende training is er gekomen door de unieke werksituatie en de doelgroep waarmee het onderwijzend personeel geconfronteerd worden (Behan, 2010). Dergelijke training is in vele landen nog niet aanwezig. Ook in België is dit het geval. Hoewel er wel mogelijkheden zijn om bepaalde cursussen rond agressiebeheersing en omgaan met moeilijke cursisten bestaan, is er nog geen opleiding die zich specifiek richt op het lesgeven binnen de gevangensmuren. In veel gevallen hebben correctionele lesgevers geen voorbereiding op het lesgeven aan deze specifieke doelgroep vooraleer ze voor een eerste maal les in de gevangenis geven. Bovendien hebben veel leerkrachten niet bewust gekozen om in de gevangenis les te geven, zij hebben echter die mogelijkheid gekregen door beslissing op directioneel niveau (Wright, 2005).

Een van de aanbevelingen die op dit vlak gemaakt wordt, is het organiseren van een communicatiemogelijkheden tussen verschillende lesgevers, werkzaam binnen het gevangeniswezen. Leerkrachten die zich in dezelfde situatie bevinden, kunnen een meerwaarde voor elkaar bieden op gebied van bijkomende informatie. Niet alleen informele gesprekken zijn mogelijk, ook wordt voorgesteld om deze leerkrachten het materiaal van elkaar te laten beoordelen. Op die manier kunnen zij samenwerken om nieuw materiaal en programma’s te ontwikkelen of om aanpassingen te doen waar dat nodig is. Wanneer zij deelnemen aan dergelijk project, engageren ze zich in een professionele gemeenschap van lesgevers die dezelfde doelen en verantwoordelijkheden ontwikkelen, alsook invalshoeken voor het lesgeven in dergelijke context (Dellicarpini, 2008).

Een goede leerkracht, die de nodige expertise bezit, is echter niet voldoende. Meerdere factoren spelen een rol bij het onderwijs binnen de gevangenis. Eerst en vooral is een goede organisatie nodig tussen de gevangenis en de educatieve instelling. Daarnaast speelt het gevangenispersoneel een belangrijke rol. Zij staan immers het dichtst bij de gedetineerde en moeten hen sensibiliseren om onderwijs te volgen. Bovendien is het onderwijzend personeel afhankelijk van de penitentiaire beampten, al is het maar om de gedetineerden uit hun cel te halen en hen te begeleiden naar het leslokaal (Irwin, 2008). Net als in Belgische gevangenissen, staan niet alle penitentiaire beampten positief ten aanzien van het onderwijs aan gedetineerden. In een gevangeniscontext, kan de relatie tussen het een correctionele bewaker en een gedetineerde er één zijn van gedeeld wantrouwen, die duidelijk doorschijnt in het gedrag van de bewakers (Scraton & Moore, 2006). Uit onderzoek van Braggins en Talbot (2006) in de gevangenissen van Engeland en Wales, bleek dat de meerderheid van de bewakers vond dat de gedetineerden hun tijd verdoen met het volgen van onderwijs. Zij zijn bovendien van mening dat de gevangenen het onderwijs enkel misbruiken om de nodige informatie te verkrijgen om andere misdrijven te plegen. Deze houding kan zowel te wijten zijn aan de attitudes die een persoon heeft ten aanzien van de rechten van gedetineerden, als aan de specifieke context waarin zij werkzaam zijn (Irwin, 2008).

Ook een duidelijke visie en missie zijn belangrijk. De directie moet volledig achter het onderwijs staan, wil het enig succes boeken op dit vlak (Conlon, Harris, Nagel, Hillman, & Hanson, 2008). Het gevangenisbeleid dat in de gevangenis gehanteerd wordt, kan laten uitschijnen hoe de directie over het onderwijs aan gedetineerden denkt. Uit buitenlandse literatuur blijkt dat de het gevangenisbeleid zeer sterk kan verschillen. In Engeland en Wales is er bijvoorbeeld sprake van recidivevermijding, terwijl het beleid in België voornamelijk gericht is op sociale reïntegratie (Home Office, 2004). Op het gebied van onderwijsaanbod is er tussen de verschillende landen niet zoveel verschil op te merken. Het principe van normalisering is hier sterk aanwezig.¹² Dit wil zeggen dat het onderwijs aan gedetineerden, in de mate van het mogelijke, dient overeen te komen met dat buiten de gevangensmuren. Dit heeft tot gevolg dat gedetineerden recht hebben op dezelfde opleidingen als de rest van de bevolking (Norwegian Ministry of Education, 2005). Toch dient opgemerkt te worden dat niet iedere gedetineerde de cursus van zijn keuze kan volgen.

¹² Recommendation (2006) 2 on the European Prison Rules, Basic principle 5: "Life in prison shall approximate as closely possible the positive aspects of life in the community".

Veel voorkomende problemen betreffende het onderwijs binnen de gevangenis zijn het lage percentage inschrijvingen voor een opleiding (Norwegian Ministry of Education, 2005). Daarnaast zijn de redenen voor het volgen van een opleiding niet altijd even gewenst. Educatie wordt zelden gezien als iets aantrekkelijks, maar gedetineerden kunnen een opleiding verkiezen om het gevangenisleven te vermijden. Natuurlijk is er ook een belangrijk deel van de gedetineerden die wel om de juiste redenen deel neemt aan een opleiding, met name om de toekomstperspectieven te verbeteren (Manger, Eikeland, Diseth, Hetland, & Asbjornsen, 2010). Sommige gevangenissen hanteren een beloningsstelsel voor het volgen van een opleiding. In Engeland en Wales, bijvoorbeeld, is de deelname aan het onderwijs niet verplicht, maar iedere gevangenis hanteert een 'Motivatie en verdiende privilegestelsel' waardoor gevangenen privileges kunnen verkrijgen wegens goed gedrag en door deel te nemen aan zinvolle activiteiten zoals werk en onderwijs (Home Office, 2004). Skaalvik et al (2003) wijzen op het belang van bijkomend onderzoek betreffende de motieven voor het volgen van een opleiding binnen de gevangenis. Op die manier kan een beter begrip gevormd worden over de manier waarop de educatieve programma's dienen aangepast te worden naargelang de verschillende noden en verschillende categorieën van gedetineerden.

Conclusie (Ellen)

Onderwijs aan gedetineerden beantwoordt aan een behoefte. Gedetineerden kunnen dankzij onderwijs hun kansen op persoonlijke groei en tewerkstelling verhogen. Op deze manier komt het, zowel de gedetineerde als de samenleving waarin hij terug moet integreren, ten goede. Om dit doel te bereiken moet onderwijs zich inschrijven binnen de bredere doelen van een herstelgerichte detentie (Tassier, 2005). Uit voorgaande beschrijving kan er afgeleid worden dat een onderzoek naar de specificiteit van het lesgeven aan gedetineerden een belangrijke bijdrage kan leveren. Er dient specifieke aandacht uit te gaan naar de behoeften van het onderwijzend personeel in dergelijke context. De grote afwezigheid van dit onderzoek maakt dit onderzoeksopzet nog belangrijker. Het nagaan van de noden en behoeften van deze doelgroep kan ervoor zorgen dat er in de toekomst een betere organisatie en afstemming ontstaat tussen de verschillende actoren in en tussen verschillende gevangenissen.

4. PROBLEEMSTELLING (Joyce en Ellen)

Algemeen wordt nagegaan hoe het onderwijzend personeel het onderwijs aan gedetineerden ervaart. Door de beperking in tijd, zal ook enkel gefocust worden op het volgen van een opleiding die aanleiding geven tot het behalen van een diploma. De term vorming valt daarom niet onder deze studie. Onder vorming wordt namelijk verstaan het verrijken van de kennis, het inzicht en de vaardigheden van individuen betreffende een bepaald onderwerp zonder de gerichtheid op het behalen van een diploma. Niet alle aspecten zullen hier echter aan bod komen. De focus wordt gelegd op volgende subvragen:

- Is er een verschil in ervaring naargelang de aard van het onderwijs? (CBE, CVO en vrijwilligers)
- Met welke moeilijkheden wordt het onderwijzend personeel binnen een gevangenis geconfronteerd? Op welke manier kan hiervoor een oplossing geboden worden?
- Is het onderwijzend personeel tevreden met de organisatie van het onderwijs binnen een gevangenis?
- Is er voldoende intervisie, supervisie en coaching vanuit het standpunt van het onderwijzend personeel? Is er behoefte aan dergelijke begeleidingsvormen voor de ondersteuning in hun professionele ontwikkeling?

5. METHODOLOGISCH KADER (Joyce en Ellen)

Door de behoeften van het onderwijzend personeel na te gaan, kan er een duidelijker beeld verkregen worden van het onderwijs aan gedetineerden. Tevens kan er een link gelegd worden tussen het onderwijs en de reïntegratie in de samenleving. Hoewel het niet de bedoeling is om de behoeften van de gedetineerden na te gaan, zou het nuttig zijn om hun kijk op het onderwijs ook na te gaan. Zoals reeds in de inleiding is aangegeven, zal, gezien de korte duur van dit onderzoek, enkel gefocust worden op de behoeften van de onderwijzers. Door na te gaan hoe leerkrachten het onderwijs aan gedetineerden ervaren, en op deze manier hun behoeften te onderzoeken, kan men het onderwijs optimaliseren, zowel vanuit het opzicht van het onderwijzend personeel als vanuit het opzicht van de gedetineerden.

Deze studie zal op een kwalitatief onderbouwde manier gebeuren. Hierbij wordt een tweedelige methodiek gehanteerd. Er wordt zowel gebruik gemaakt van observaties als van diepte-interviews. De observaties zullen gebeuren in een gevangeniscontext waarbij er een verschil wordt gemaakt tussen arresthuizen en strafinstellingen. De aard van de instelling heeft immers een invloed op het soort gedetineerden die er kunnen verblijven. Dit zorgt er dan ook voor dat er verschillende noden kunnen zijn bij het onderwijzend personeel naargelang de doelgroep aan wie zij les geven. De diepte-interviews zullen worden afgenomen bij de lesgevers binnen de gevangenis. Er werden vijf gevangenissen geselecteerd om deel te nemen aan dit onderzoek, met name Antwerpen, Leuven Hulp, Leuven Centraal, Oudenaarde en Merksplas. Elke onderwijscoördinator diende zijn bereidheid weer te geven om mee te werken aan dit onderzoek. De onderwijscoördinator contacteerde de leerkrachten om uit te zoeken wie bereid was mee te werken. Vervolgens werden de verschillende leerkrachten gecontacteerd en werd alles afgesproken. De interviews werden telkens na de les afgenomen. Op deze manier kon er worden gereflecteerd over de les. De diepte-interviews werden vervolgens getranscribeerd volgens het verbatim type. Dit type zorgt voor een letterlijke weergave van het interview en is handig voor de verwerking. Nadien worden alle interviews verwerkt met het programma NVIVO 8. Door vergelijking van de verschillende interviews wordt de codeboom verkregen. Dit onderzoek heeft tot doel een topiclijst te bekomen waarbij de belangrijkste criteria uit de resultaten worden afgeleid.

Er zal een onderscheid gemaakt worden naargelang de aard van de organisatie waarvoor de lesgevers werken. Meer bepaald wil dit zeggen dat er drie groepen worden onderscheiden, met name

medewerkers van de Centra voor Basiseducatie (CBE), medewerkers van de Centra voor Volwassenenonderwijs (CVO) en vrijwilligers. Het onderscheid tussen de medewerkers van de CBE en CVO wordt gemaakt omdat de doelgroep kan verschillen naargelang het soort onderwijs dat wordt aangeboden. De groep vrijwilligers wordt eveneens geselecteerd om na te gaan of zij een andere kijk hebben als 'gewone burger'.

België telt 32 strafinrichtingen. De inrichtingen worden bestuurd door FOD Justitie. De Belgische strafinrichtingen kunnen ingedeeld worden in twee grote groepen, met name de arresthuizen en de strafhuizen. Een arresthuis wordt gebruikt om personen in toepassing van de wet op de voorlopige hechtenis op te sluiten. Een strafhuis geeft onderdak aan personen die veroordeeld zijn tot een vrijheidsberovende straf of maatregel (Tournel, 2008). Bij deze laatste groep kan tevens een onderscheid gemaakt worden op basis van het regime dat er gehanteerd wordt:

- de open inrichtingen met minieme dwangmiddelen;
- de half-open inrichtingen met cellulair regime tijdens de nacht en met tewerkstelling in open lucht of in werkplaatsen overdag;
- de gesloten cellulaire inrichtingen met hoge muren, tralies, prikkeldraad, ...

1) Gevangenis Antwerpen

De gevangenis van Antwerpen is een middelgrote, gesloten penitentiaire inrichting. In 1854-59 werd zij gebouwd op kloostergronden. De capaciteit bestaat uit 371 plaatsen voor mannelijke gedetineerden en 48 plaatsen voor vrouwelijke gedetineerden. De gevangenis is overwegend een arresthuis (Hellemans, Aertsen en Goethals, 2008).

2) Gevangenis Leuven Hulp

De hulpgevangenis van Leuven vierde vorig jaar zijn 150 jaar bestaan. De gevangenis wordt vaak herleid tot een 'arresthuis', toch moet men rekening houden met de andere categorieën van gevangenen. Met een capaciteit van 149 plaatsen geeft de gevangenis onderdak aan een 160-tal beklaagden, kortgestraften en een groep geïnterneerden. De combinatie van deze categorieën heeft uiteraard een niet te onderschatten invloed op de dagelijkse werking en op het aanbod aan activiteiten op de vlakken vorming, opleiding en arbeid (Tournel en Snacken, 2009).

3) Gevangenis Leuven-Centraal

De gevangenis van Leuven-Centraal is één van de weinige penitentiaire inrichtingen in België die zich in principe uitsluitend richt op langgestraften. Deze gevangenis heeft een opendeur regime, waarbij gedetineerden langer van hun cel mogen. Aangezien deze gevangenis vooral gericht is op langgestraften, kan hier het onderwijsaanbod uitgewerkt worden. Er kan gekozen worden voor langer durende cursussen, want het uitvalpercentage in deze gevangenis is lager (Tournel, 2008).

4) Gevangenis Merksplas

De penitentiaire instelling in Merksplas is een zeer oude gevangenis en één van de grotere in België, met 673 plaatsen voor gedetineerden. Het is een gevangenis met heel wat historische achtergrond. De gevangenis werd gebouwd rond 1825 als kolonie voor landlopers en bedelaars. Het cellulair complex wordt gekenmerkt door acht paveljoenen. Slechts één paviljoen beschikt standaard over individuele cellen. De andere paviljoenen beschikken normaal over meerpersoonscellen. De gevangenis staat bekend om hun groot aantal geïnterneerden. (Hellemans, Aertsen en Goethals, 2008).

5) Gevangenis Oudenaarde

Als laatste inrichting met een architectuur volgens de principes van Ducpétiaux werd Oudenaarde opgetrokken tussen 1905 en 1922 met twee vleugels, uitgevend op een observatiecentrum. De strafinrichting van Oudenaarde is sinds 1936 officieel een strafhuis. De inrichting is relatief klein. De huidige capaciteit van de inrichting bedraagt 132 cellen, waarvan de meeste monocellen. (Foulon, 2009).

6 RESULTATEN (Verdeeld onder ons beiden)

In wat volgt worden de resultaten uitgebreid besproken. Om de onderzoeksvragen goed in het achterhoofd te houden, zullen de resultaten duidelijk onderverdeeld worden volgens de verschillende onderzoeksvragen.

Hoe ervaart het onderwijzend personeel het onderwijs aan gedetineerden?

De belangrijkste onderzoeksvraag binnen dit onderzoek is de vraag rond de ervaring van de lesgevers binnen het gevangeniswezen. Door bepaalde aspecten dieper te bevragen, kan een beeld gevormd worden van de huidige situatie waarin deze personen zich bevinden. Bovendien kunnen, op deze manier, de noden en behoeften eveneens gekaderd worden.

Is er een verschil in ervaring naargelang de aard van het onderwijs? (CBE, CVO en vrijwilligers)

In deze studie zijn uiteindelijk 12 personen onderworpen aan een diepte-interview. Zoals uit de bespreking van het onderzoeksopzet blijkt, zijn deze 12 personen geselecteerd naargelang de organisatie waar zij voor werken, met name Centra voor Basiseducatie, Centra voor Volwassenenonderwijs en ten slotte vrijwilligers. Aangezien niet alle gevangenis met deze drie categorieën van personen werken, zijn de drie groepen niet evenredig verdeeld. Vanuit de verschillende CBE's hebben uiteindelijk vier personen deelgenomen aan dit onderzoek. Deze lesgevers zijn actief in de gevangenis van Leuven Centraal, Leuven Hulp, Antwerpen en Merksplas. Dit wil zeggen dat enkel Oudenaarde geen representatie heeft vanuit het CBE. Voor de verschillende CVO's hebben zes personen deelgenomen. Dit respectievelijk uit de gevangenis van Leuven Centraal, Antwerpen, Oudenaarde en Merksplas. Ook hier is er een gevangenis niet vertegenwoordigd vanuit het CVO met name Leuven Hulp. De groep vrijwilligers is het minst vertegenwoordigd binnen deze studie. Er waren slechts twee vrijwilligers die hebben deelgenomen, met name uit de strafinrichting van Leuven Hulp en Oudenaarde. Dit heeft te maken met het feit dat de vrijwilligerswerking niet in elke gevangenis even sterk uitgebouwd is.

Over het algemeen zijn de respondenten tevreden over hun CVO of CBE werking. Toch vermelden verschillende respondenten dat de communicatie soms stroef verloopt. Zo haalde één van de

respondenten aan dat ze niet op de hoogte was van het precieze verloop van het schooljaar. Ze wist niet tot wanneer het schooljaar juist liep. Deze misvatting zorgde voor wat frustratie bij de respondent in kwestie. Tevens zijn de cursussen gericht op het lesgeven in een gewone context en zou het veel praktischer zijn, moest er materiaal beschikbaar zijn specifiek voor het lesgeven in de gevangeniscontext.

Daarnaast wordt eveneens vermeld dat er weinig tot geen feedback is. De CBE werking is de laatste tijd enorm gegroeid, zodat niemand nog een goed overzicht kan bewaren. In deze studie was er slechts één persoon die dit aanhaalde en hier problemen mee had. Het wordt allemaal te groot en te onpersoonlijk. Andere respondenten vermelden dan weer dat ze het helemaal niet erg vinden dat er weinig feedback is. Zij vermelden dat het CBE of CVO hen gewoon laten doen en vinden dit goed zo:

“ Het CVO laat mij maar gewoon doen. Die moeien hun niet veel. Er is eigenlijk helemaal geen toezicht. Die gaan uit van de feedback die ze uit de gevangenis krijgen. Dus als ze hier zeggen dat het heel goed is, dan is dat voldoende voor hen. We waren bijvoorbeeld niet zeker dat dit zou doorgaan na januari, en de studenten hebben een brief geschreven aan Tineke om te zeggen dat ze echt willen verder doen. Tineke heeft dat dan doorgegeven aan mijn directeur, en die heeft er alles aan gedaan om dat toch er door te krijgen. Want er was eigenlijk geen plaats meer.”

Met welke moeilijkheden wordt het onderwijzend personeel binnen een gevangenis geconfronteerd? Op welke manier kan hiervoor een oplossing geboden worden?

Voor deze onderzoeksvraag werd in de topiclijst een onderscheid gemaakt tussen verschillende mogelijke moeilijkheden op basis van de literatuurstudie. De verschillende categorieën die aan bod kwamen tijdens de gesprekken betreffen motivatie van de gedetineerden, ongewenst gedrag tijdens de lessen, de relatie met de gedetineerden, de relatie met het gevangenis personeel, informatie over de gedetineerden en de veiligheidsmaatregelen. In wat volgt zal kort stilgestaan worden bij elk van deze categorieën.

Motivatie

Binnen het onderwijs is de motivatie van de cursisten natuurlijk een cruciaal element voor de sfeer tijdens de lessen. Een cursist die ongeïnteresseerd in de les zit, zal niet willen meewerken en mogelijk de andere cursisten storen. De gevangeniscontext biedt een speciale situatie. De gedetineerden hebben vele problemen aan hun hoofd en dat kan een invloed hebben op de motivatie. Uit de gesprekken blijkt dat de meeste cursisten wel degelijk gemotiveerd zijn om iets bij te leren. Zij schrijven zich ook vrijwillig in. Vijf respondenten halen bovendien aan dat diegene die niet gemotiveerd zijn, vrij snel afhaken. De cursisten die zich inschrijven in een les om eens uit de cel te komen, stoppen na één of twee weken. Toch geven vier respondenten aan dat de motivatie zijn beperkingen heeft. Zij geven aan dat diegene die echt iets willen leren, zeldzaam zijn. De motivatie om te blijven oefenen na de lessen is bij sommigen helemaal zoek. Desondanks proberen de lesgevers de gedetineerden wel te motiveren. Dit door de lessen interessant te maken, door praktijkgerichte oefeningen te gebruiken.

Één respondent vertelde duidelijk dat ze niet wist hoe ze de gedetineerden moest motiveren. Ze ervaart een grote uitval tijdens haar lessen en weet niet waaraan dit ligt. Tijdens de observatie waren er slechts twee cursisten aanwezig. Bij deze persoon was de vraag naar meer informatie over het motiveren van de cursisten zeer groot:

“Ik weet niet goed hoe ik ze moet motiveren. Ik had vorige keer een gedetineerde die erg geïnteresseerd was in Franse muziek, en dan bracht ik dat al eens vaker mee. Maar de anderen vonden dat dan maar niets. Ik probeer wel, maar weet niet altijd goed hoe het moet. Ik ben nu al drie weken dezelfde oefening aan iemand aan het uitleggen, maar dan gaat dat niet vooruit natuurlijk. Ik weet niet hoe ik ze kan vasthouden.”

Ongewenst gedrag tijdens de lessen

De gevangeniscontext brengt een aantal vooroordelen met zich mee. Een vooroordeel over de gedetineerden is dat zij heel agressief zouden reageren. Veel mensen hebben dus de neiging om te denken dat ongewenst gedrag vaker voorkomt binnen een gevangeniscontext. De lesgevers geven echter aan dat dit niet het geval is. Zeker agressie naar de leerkrachten is heel zeldzaam, geen enkele van de respondenten heeft iets dergelijks meegemaakt. Vier van de twaalf respondenten geven zelfs aan dat er geen sprake is van ongewenst gedrag. Ze zijn er bovendien van overtuigd dat dit in de toekomst ook

niet snel zal gebeuren. Andere gedragingen, die minder snel onder de noemer van ongewenst gedrag geplaatst worden, komen al wat vaker voor. Deze vormen hebben meestal betrekking op de persoon zelf, met name concentratieproblemen, motivatieproblemen, ongewenste interactie met andere cursisten, een andere taal spreken en onderlinge conflicten. De respondenten hebben allemaal een verschillende aanpak om in te grijpen bij deze vormen van ongepast gedrag. De reacties gaan van kort reageren op het gedrag tot negeren of er een grapje rond maken. Één respondent haalde aan dat hij wel wat meer informatie wou krijgen over het omgaan met ongewenst gedrag. De respondenten vermelden wel dat ze geen angst hebben, omdat ze ervan overtuigd zijn dat er altijd gedetineerden zijn die hen zullen verdedigen. Toch wordt deze mening niet door iedereen gedeeld.

“ Ik had een leerling die was niet akkoord met zijn punt. En twee jongens die ernaast zaten die zijn ook opgestaan en die zeiden ”jongen zet u neer”. Pas op, ze weten dat heel goed. Als er iets gebeurt met de leerkracht tijdens de lessen dan wordt heel het systeem waarschijnlijk afgeschaft. En daar zijn ze doodsbang voor. En een deel van die jongens, zeker de helft van de groep die ik nu heb, probeert echt voor zijn diploma te gaan. Dus naar mij toe één keer en nadien geen last meer gehad. Soms wel eens spelen, uitdagen, maar niet echt. Naar mekaar toe vind ik dat je dat heel snel merkt als er spanningen zijn in de groep. Dan zeg ik: “kijk jongens het gaat niet, 10 minuten, babbel het uit dan beginnen we weer”. Dan moet je wel zien dat ze babbelen. Iedereen moeit zich en gemakkelijk zwakt het af. Met onderhuidse spanningen kan je geen les geven. En tot nu toe is dat vrij goed meegevallen.”

Informatie over de gedetineerden

De informatie die lesgevers krijgen over hun cursisten zal ervoor zorgen dat zij weten op welke manier ze les dienen te geven. De lesgevers krijgen echter heel weinig informatie over de gedetineerden. In sommige gevallen krijgen ze gewoon een naam. De meeste leerkrachten vinden dit onvoldoende. Ze worden als het ware erin gesmeten zonder dat ze weten wat de cursisten al kennen en kunnen. De meerderheid van de leerkrachten zou wat meer informatie willen krijgen over het niveau van de cursisten. Zo weten de lesgevers op voorhand waarop ze moeten focussen. Eén respondent vond het ook belangrijk om wat meer over de leervraag te weten, meer bepaald wat willen ze met deze cursus bereiken. Geen enkele leerkracht toont interesse in de feiten. Bijna alle respondenten geven duidelijk aan dat ze geen informatie willen over de gepleegde feiten. De meest aangehaalde reden is dat zij als

leerkrachten deze informatie niet nodig hebben. Bovendien kunnen de lesgevers anders niet neutraal blijven.

Vier respondenten geven ook nog aan dat zij wel meer informatie zouden willen wanneer een cursist niet komt opdagen in een les. Een reactie als ‘hij komt niet’ of ‘hij zal geen zin hebben’, vinden zij onvoldoende. Zij verwachten dat de cipiërs iets meer energie steken in het uitzoeken waarom een cursist niet in de les aanwezig kan zijn.

De relatie met de gedetineerden

Een goede relatie tussen leerkracht en cursist is heel belangrijk. Als beiden zich goed voelen in die relatie, zal het onderwijs een stuk vlotter verlopen. Bijna alle respondenten geven aan dat ze een goede relatie met de gedetineerden hebben. Sommigen vermelden expliciet het belang van deze relatie. Het is niet de bedoeling dat ze voor een les komen te staan en zich beter vinden dan de cursisten. Die houding heeft tot gevolg dat de klas gaat leeglopen. De meeste leerkrachten vinden het belangrijk dat de cursisten met respect behandeld worden, op die manier krijgen zij ook respect terug. Als leerkracht worden ze natuurlijk op een andere manier bekeken. Het zijn geen penitentiaire bewakers en zij hebben geen beoordelende functie. De lesgevers vinden het ook belangrijk dat de gedetineerden weten dat zij speciaal voor hen naar de gevangenis komen.

“Het bijzonderste dat ze zeggen tegen mij is dat ze hier zich terug een mens kunnen voelen en geen nummer. Dat is heel belangrijk. En ze weten ook dat ik hen niet bekijk als crimineel. Ik weet ook eigenlijk niet wat ze gedaan hebben en ik moet dat ook niet weten. Ik ben geen rechter, geen cipier, geen directeur ik moet dat niet weten.”

Het leven van een cursist in de gevangenis is natuurlijk heel anders dan dat van een cursist buiten de gevangenis. De gevangeniscontext brengt allerlei moeilijkheden met zich mee. De cursisten kunnen tijdens een les, als het ware, even wegvlugten. Het komt wel vaker voor dat ze hun hart willen luchten bij de lesgevers. Dit brengt natuurlijk problemen met zich mee, want de lesgevers mogen niet ingaan op de informatie die zij van de gedetineerden krijgen. Een aantal respondenten gaven aan in dit verband moeilijkheden te ondervinden. Het is voor sommigen moeilijk om neutraal te blijven. Tijdens de lessen

vergeten sommige leerkrachten soms dat ze lesgeven aan gedetineerden, en dat de meeste mensen daar wel met een reden zitten.

Een aantal leerkrachten halen aan moeilijkheden te hebben met het verbodcontact met ex-gedetineerden. Vaak zeggen de gedetineerden dat zij hun lessen willen afmaken als ze vrij komen. In principe zouden leerkrachten dan geen contactgegevens mogen uitwisselen om dit verder te regelen. Sommige leerkrachten gingen wat verder.

“ Wat mij nog soms een beetje knaagt is bijvoorbeeld Rudy. Hij is nu weg. Die heeft mij nu wel zijn telefoonnummer gegeven maar dat is ook de eerste keer dat het gebeurt . Je hebt daar een band mee opgebouwd. Die zijn weg, vrij of transfer. Je mag jouw adres niet geven. En dan weet je daar zo niets meer van. Ik heb wel van één van mijn leerlingen die nu in Merksplas zit. Daar ben ik nog altijd mee in correspondentie en dat is nu toch al een aantal jaren. Ik had eens een slecht papier gegeven en mijn adres stond daar langs de achterkant op. Per ongeluk hadden ze dat gevonden. Ik herbruik altijd mijn papier.”

De relatie met het gevangenispersoneel

Het gevangenispersoneel speelt een cruciale rol bij het voorzien van onderwijs binnen de gevangensmuren. Zij moeten ervoor zorgen dat de gedetineerden op tijd worden opgeroepen en in de les aanwezig zijn. De helft van de respondenten geeft aan dat de relatie met het gevangenispersoneel goed is. Zij ervaren geen problemen met de bewakers of de directie. Drie andere respondenten vermelden dat zij slechts een beperkte relatie hebben met het gevangenispersoneel. Het contact bestaat enkel uit het begroeten van het personeel tijdens het binnen en buitengaan. Zij kunnen dan ook niet aangeven of zij een goede of slechte relatie hebben met het personeel. Wat betreft de houding van het gevangenispersoneel ten aanzien van het onderwijs aan gedetineerden hebben alle respondenten wel duidelijk een beeld kunnen vormen. Alle respondenten halen aan dat de houding van het gevangenispersoneel niet zo positief is ten aanzien van het onderwijs aan gedetineerden. Vier respondenten maken nog een onderscheid tussen bepaalde personen, en zeggen expliciet: ‘er zijn er sommigen die positief zijn, maar...’. De overigen spreken veelal over een negatieve houding. Belangrijk is hier op te merken dat, wanneer er wordt gesproken over het gevangenispersoneel, de respondenten

altijd de penitentiaire beampten bedoelen. De directie komt hier en daar ook wel eens ter sprake, maar dit betreft dan een positievere houding. Volgens de meeste respondenten heerst er dus een algemeen negatieve houding onder het gevangenispersoneel. Dit blijkt niet alleen uit de uitspraken die bepaalde cipers doen, maar ook uit het gedrag. Hoewel de lesgevers duidelijk aangeven dat ze er zelf niet zoveel last van hebben, vormt het gestelde gedrag een moeilijkheid voor de gedetineerden om les te volgen. Zij worden bijvoorbeeld niet op tijd geroepen of moeten langer wachten en komen daardoor te laat in de les.

Een aantal citaten illustreren de houding van het gevangenispersoneel:

“Sommige cipers hebben het heel goed voor, maar er zijn er ook anderen. Die doen er wat lacherig over: ‘amai, ga jij den diene iets leren?’, ‘als ik buiten les moet volgen, moet ik veel betalen en die gevangenen mogen hier gratis les volgen’. Soms hebben ze wel gelijk, maar ze moeten ook beseffen dat die mensen terug in de samenleving kunnen komen en dan is onderwijs toch wel heel belangrijk. Maar zelf heb ik daar weinig last van.”

“Er is zeker geen groot enthousiasme. Het wordt eerder gezien als extra werklast. Er zijn er ook die duidelijk maken dat het voor hen niet moet. Als ik dan ga zeggen dat er iemand nog niet is, dan zeggen ze ‘jah diene zal afgestudeerd zijn, die zal vinden dat hij genoeg kan’. Als je vraagt waar is cursist X, dat ze dan zeggen ‘jah die zal nog in zijn bed liggen’, in plaats van het eens te controleren. Is die uit zijn bed, is hij geroepen, is hij ziek? En effectief ‘ziek’, want dat moet je hier met een korrel zout nemen.”

Het is belangrijk erop te wijzen dat de respondenten steeds spreken over “sommigen”. Desondanks lijkt deze houding de sfeer binnen de gevangenis te overheersen. Zoals sommige respondenten aanhaalden in de gesprekken, het is geen atmosfeer die het onderwijs bevordert.

De veiligheidsmaatregelen

Tijdens de gesprekken is er eveneens een bevraging geweest naar het soort veiligheidsmaatregelen dat de lesgevers in acht moeten nemen. De meest genoemde maatregelen zijn diegene die ook het meest voor de hand liggen. De maatregelen die elkeen moet in acht nemen bij het betreden van de gevangenis,

met name de metaaldetector. Verder moeten de lesgevers rekening houden dat zij geen digitale gegevensdragers (cd-rom of USB) meebrengen, dat zij hun badge dragen en de gedetineerden nooit alleen laten. Ook de alarmknop wordt aangehaald bij deze vraagstelling. Al het andere materiaal dat men wenst mee te brengen, buiten cursussen natuurlijk, moet worden aangevraagd. Er is een toelating nodig om een cd-speler, cd, recorder, ... mee binnen de gevangenis te nemen.

Daarnaast is nagegaan of de respondenten deze maatregelen voldoende of onvoldoende vinden. Hoewel geen enkele respondent aangeeft dat zij zich op dit moment onveilig voelt tijdens de lessen, lijken vier respondenten van mening dat de veiligheidsmaatregelen toch gebrekkig zijn. In het lokaal is er wel een alarmknop aanwezig, maar in het geval dat de gedetineerden het echt op de lesgever gemunt hebben, zal hij of zij niet tot aan deze knop geraken. Bovendien zijn de cipiers niet altijd in de buurt, het kan soms wel even duren eer ze ter plaatse zijn. Het risico bestaat binnen de gevangeniscontext. Wanneer deze respondenten bij deze vraag gaan stilstaan, komen zij tot de conclusie dat de veiligheidsmaatregelen onvoldoende zijn.

“Soms is die deur hier toe en er is een alarmknop tegen de muur daar. Maar als ze mij vast hebben dan geraak ik daar niet. Plus dat duurt wel even alvorens de cipiers er zijn. Het gebeurt dat er een gevecht is, bijvoorbeeld op de wandeling.”

Een andere groep, meer bepaald de helft van de respondenten, vindt de veiligheidsmaatregelen dan weer wel voldoende. Sommige respondenten vermelden zelfs dat ze het spijtig zouden vinden, als er iets moest veranderen. Een cipier of een camera in het leslokaal is volgens hen zeker geen optie. Dit zou ervoor zorgen dat de gedetineerden zich niet meer vrij kunnen uiten.

“Ik zie ook niet goed in wat ze daaraan kunnen veranderen. Ik zou mezelf niet goed voelen, moest ik lesgeven en er zou een camera in mijn klas hangen. Dat zou ik zelf ook niet tof vinden. De cursisten, die denk ik ook niet, dat die helemaal zichzelf zouden kunnen zijn in de les als daar een cipier in die klas zit of iemand anders. Ik denk niet dat dit de les ten goede zou komen.”

Is het onderwijzend personeel tevreden met de organisatie van het onderwijs binnen een gevangenis?

De tevredenheid over de organisatie van het onderwijs moet breed geïnterpreteerd worden. Tijdens de gesprekken zijn er verschillende onderwerpen aangehaald om de organisatie te bespreken. Deze onderwerpen kunnen in een aantal categorieën ingedeeld worden, met name infrastructuur, middelen, verschillen met lesgeven buiten de gevangeniscontext, ...

Infrastructuur

Volgens de respondenten is de infrastructuur voldoende. Hiermee worden de beschikbare leslokalen bedoeld. Het is natuurlijk moeilijker werkbaar dan in een gewone school. De beschikbare infrastructuur verschilt ook vooral van gevangenis tot gevangenis. Sommige lokalen zijn dan te groot qua omvang en andere zijn te klein. Een televisie ontbreekt vaak of is zeer beperkt bruikbaar. Een probleem dat regelmatig werd aangehaald was de slechte akoestiek in de lokalen. De lokalen zijn niet aangepast aan lesgeven. Er is zoveel echo in de leslokalen, dat het moeilijk wordt om op een goede manier les te geven. Het vraagt veel energie van de lesgever om zich verstaanbaar te kunnen maken. Zo haalde één respondent aan dat ze zelfs geen cd's kan afspelen omdat er zo een erge galm is in haar lokaal.

“ Ik heb een heel slechte akoestiek in mijn klas. Als er een aantal zitten te fluisteren, is het alsof heel mijn klas op zijn kop staat. Dan is het precies feest, terwijl dat die heel rustig zijn. Heel veel achtergrondgeluiden, in de gang, de telefoon, de gevangenen die passeren... Als de andere gevangenen mogen gaan wandelen buiten, dat geluid komt ook in de klas. Er is op zich heel veel lawaai en heel veel achtergrond. Heel veel storende elementen.”

Middelen

Na de infrastructuur werd eveneens een bevraging gedaan naar de beschikbare middelen binnen de gevangenis. Omwille van de gevangeniscontext is er natuurlijk een beperking op het gebruik van materiaal. De leerkrachten kunnen maar beperkt materiaal meebrengen terwijl in een gewone school dit niet het geval is. Een beperking die iedere respondent aanhaalde, is deze op het gebruik van internet. De gedetineerden mogen om veiligheidsmaatregelen niet op het internet surfen.

Daarnaast beschikt niet iedere gevangenis over voldoende woordenboeken. Voor de verschillende taalcursussen is dit zeker een probleem. Toch geven de respondenten aan dat ze proberen zo goed mogelijk les te geven met het materiaal dat voor hen ter beschikking wordt gesteld. Eén respondent vond het ook spijtig dat er geen beamer aanwezig was in het lokaal. Ook dit zou handig zijn tijdens de les.

“ Buiten de strafinstelling maken we bij boekhouden heel veel gebruik van internet voor bepaalde opzoekmethodes. Dat is hier veel meer theoretisch. Daar is het veel meer op zelfstandige basis, ik laat de mensen veel meer zelf opzoeken. Dat maakt het voor hen aangenamer. Natuurlijk begrijp ik dat het beperkt internet zal moeten zijn. Enkel bepaalde sites toegankelijk maken of die sites daar mogen ze op. Dan zou dat voor mij al een hele grote hulp zijn. Want ik weet ook wel hoe sommige dingen gaan. Mijn lessen zijn vaak saai, ik kan niet veel afwisselen.”

Tot slot wordt tijdens de gesprekken ook een aantal keer de moeilijke organisatie van het materiaal ter sprake gebracht. Vooral het gebruik van een cursus verloopt niet altijd even vlot. Gedetineerden beschikken niet over voldoende budget om cursussen zelf aan te kopen. Hierdoor moeten de lesgevers ervoor zorgen dat de cursus gekopieerd wordt. Dit houdt twee moeilijkheden in. Het kopiëren op zich kan soms enige tijd duren. Het is ook niet altijd even duidelijk wie financieel instaat voor deze kopieën .

Verschillen met lesgeven buiten de gevangenis

Zo goed als alle respondenten geven buiten les in de gevangenis ook nog les in een andere context. Dat gaat van gewoon volwassenenonderwijs tot lesgeven in een middelbare school. De meeste vrijwilligers hebben al een zekere leeftijd en zijn dus op pensioen. Zij hebben voordien wel lesgegeven in een andere context. Hierdoor kon gemakkelijk naar de grootste verschillen met het lesgeven in een andere context gevraagd worden.

Ten eerste vermelden alle respondenten het probleem van het niveauverschil. Dit wordt op twee vlakken aangehaald. Ten eerste is er een groot verschil in een klas tussen de gedetineerden zelf. Er zitten ingenieurs, maar er zitten ook mensen zonder middelbaar diploma. Het is dus zeer moeilijk om hier les te geven. Voor de ene leerling gaat men te snel en voor de andere gaat men dan weer te traag.

Eén leerkracht probeerde dit op te lossen door voordien intakegesprekken met de gedetineerden te voeren zodat het niveau kan worden ingeschat en zo de klassen per niveau kunnen worden ingedeeld. Dit bleek echter niet vol te houden aangezien het een arresthuis was en de gedetineerden dus veel overgeplaatst of vrijgelaten werden. Een tweede probleem dat de leerkrachten aanhaalden is dat het niveau in de gevangenis over het algemeen ook lager is. De leerkrachten moeten veel meer, dan in een andere context, vragen of de gedetineerden alles begrepen hebben. Daarnaast moeten ze de leerstof ook veel meer herhalen.

Het volgende citaat geeft een voorbeeld van het niveauverschil dat de respondenten ervaren:

“Het niveau ligt meestal niet zo hoog in de gevangenis. Het hangt er van af. De niveauverschillen zijn ook groter. Je hebt mensen die niet kunnen lezen of schrijven. En je hebt mensen met een IQ van 150 of meer. Soms is dat ook moeilijk om daar een evenwicht in te vinden. Je moet je een beetje aanpassen.”

Een tweede verschil is het feit dat in de gevangenis hoofdzakelijk wordt lesgegeven aan mannelijke cursisten. Buiten de gevangenis is dit natuurlijk niet het geval, daar is er sprake van gemengde groepen. Toch haalt geen enkele vrouwelijke leerkracht aan hier een probleem mee te hebben. De moeilijkheden die lesgevers ondervinden bij cursisten binnen de gevangenis hebben betrekking op persoonskenmerken. De gedetineerden zijn impulsiever en hebben veel meer moeite om zich, gedurende een volledige les, te concentreren. Ze wijken vaker van het onderwerp af en beginnen over andere zaken te praten. Er is ook veel meer rumoer tijdens de lessen. Als leerkracht ben je ook niet in staat om ze een frisse neus te gunnen tijdens de pauze. De pauzes worden daarom meestal ook gewoon in het lokaal zelf doorgebracht. De gedetineerden arriveren ook nooit allemaal te samen in de les en komen vaak veel te laat. De gedetineerden stromen dus druppelsgewijs binnen. Daarnaast zijn er ook veel meer afwezigen in de lessen. Hier zijn verschillende redenen voor. Een afspraak bij de dokter, tandarts, ongestoord bezoek, ... Een andere mogelijkheid is dat gedetineerden gewoon geen zin hebben. Ook de vele transfers en vrijlatingen, maken het voor het onderwijs binnen de gevangenis niet gemakkelijk. Vooral in arresthuizen is er sprake van veel uitval. Gedetineerden komen vrij of worden overgeplaatst.

Is er voldoende intervisie, supervisie en coaching vanuit het standpunt van het onderwijzend personeel? Is er behoefte aan dergelijke begeleidingsvormen voor de ondersteuning in hun professionele ontwikkeling?

Onder dit thema wordt de communicatie binnen en buiten de gevangenis muren kort besproken. Binnen de gevangenis gaat het vooral over het communiceren met de onderwijscoördinator. Buiten de gevangenis wordt stilgestaan met de communicatie tussen collega's.

Communicatie met de onderwijscoördinator

De onderwijscoördinator speelt een belangrijke rol binnen de gevangenis. Hij of zij staat in voor de begeleiding en organisatie van het onderwijs. De relatie tussen de onderwijscoördinator en het lesgevend personeel zal zeer beïnvloedend zijn op het onderwijs binnen de gevangenis muren. Alle respondenten waren zeer positief over de communicatie met de onderwijscoördinator. Over het algemeen verloopt de communicatie mondeling, via mail en soms ook telefonisch. De respondenten geven aan met hun vragen naar de onderwijscoördinator te gaan. Volgens de lesgevers hebben de onderwijscoördinatoren wel te veel werk, waardoor ze het zeer druk hebben. Hierdoor kan het zijn dat ze lang met een vraag blijven zitten.

Communicatie met collega's

Bijna alle respondenten halen aan zeer weinig contact te hebben met collega's binnen de gevangenis. Sommige onderwijscoördinatoren proberen dit op te lossen door uitwisselingsprojecten te organiseren die dan ook als zeer positief werden ervaren. Zo leren ze elkaar kennen en kunnen ze ervaringen en tips uitwisselen. Ze hebben wel contact met het gevangenis personeel, maar dit is ook zeer beperkt.

Er is dus gebleken dat er weinig tot geen communicatie plaatsvindt. Bijna alle respondenten tonen toch interesse in dergelijk contact. Het contact tussen collega's binnen eenzelfde gevangenis heeft de voorkeur. Toch zijn er vier respondenten die dit ook breder zien. Zij zijn geïnteresseerd om contacten te leggen met lesgevers van andere gevangenis, omdat ze het leuk zouden vinden om te zien hoe de lessen daar georganiseerd worden. Deze communicatie biedt eveneens een mogelijkheid om ervaringen

uit te wisselen. Zij geven zelf ook een aantal mogelijkheden aan om de huidige situatie te veranderen. De activiteiten die het meest aangehaald werden, zijn het organiseren van een vormingsdag of een ervaringsuitwisseling. Een dergelijke uitwisseling heeft reeds plaatsgevonden tussen de gevangenen van Oudenaarde en Brugge. Hierbij kregen de lesgevers van Oudenaarde de kans om naar Brugge te gaan en te zien hoe het onderwijs daar wordt georganiseerd. Uiteraard konden de lesgevers van Brugge dit ook in Oudenaarde bekijken. De reacties op deze uitwisselingsdag waren heel positief, de lesgevers hebben ook contact kunnen leggen met elkaar. Een reactie van één van onze respondenten toont wat hij van dit initiatief vond:

“Nu heeft Phillippe wel iets gedaan. Hij heeft een uitwisselingsproject gedaan met Brugge. Dat vond ik wel heel goed. Dat wil zeggen dat al de leerkrachten hier in Oudenaarde samen gekomen zijn, op de bus gezet en we zijn naar Brugge gegaan. Dat is wel heel leuk want dan leer je elkaar kennen. En dan kan je ook naar Brugge gaan en zien hoe het daar gaat en welke problemen de leerkrachten daar hebben. Leerrijk. Ik vond dat heel positief want anders kom ik binnen, je geeft uw les en weer naar buiten punt. Dus ik ken ook enkel de leerkrachten van het CVO.”

Hoewel er een grote interesse bestaat, is het belangrijk erop te wijzen dat de respondenten uitdrukkelijk aangeven dat er geen nood is. Het zou handig zijn, maar zoals de situatie nu is, lukt het ook heel goed. Een paar respondenten geven zelfs aan dat zij geen extra inspanning willen leveren om dergelijke communicatie tot stand te brengen:

“Ik heb er zo niet echt nood aan. Ik geef ook les op school en daar heb ik dus wel collega's. Je hebt eigenlijk wel dat team, maar gewoon niet in de gevangenis. Ik zou het fijn vinden, moest ik de mensen kennen die hier les geven. Maar ik vind het geen noodzaak. Zeker niet. Ik denk ook dat dit moeilijk haalbaar is. Ik zou het vervelend vinden, moest ik speciaal naar hier moeten komen om eens kennis te maken met iedereen die hier les geeft. Ik zit er niet op te wachten.”

Suggesties ter verbetering

Tot slot is er tijdens de bevraging extra aandacht uitgegaan naar de suggesties ter verbetering die de respondenten zelf aanbrenge. Dit onderdeel is steeds algemeen bevroagd. De respondenten hebben,

met andere woorden, de belangrijkste onderwerpen zelf aangebracht. Alle suggesties kunnen onderverdeeld worden in zes categorieën, met name met betrekking tot de accommodatie, met betrekking tot bijkomende informatie, met betrekking tot bijkomende scholing, met betrekking tot communicatie, met betrekking tot de organisatie van het onderwijs en met betrekking tot het onderwijs zelf. In wat volgt wordt een korte bespreking van de resultaten per categorie gegeven.

Suggesties met betrekking tot de accommodatie

Wat betreft de accommodatie is er een sterke vraag naar het gebruik van computer en internet. Vooral dat laatste wordt door de helft van de respondenten aangehaald. Het gebruik van internet, weliswaar beperkt, zou voor deze mensen een handig en aangenaam instrument zijn om de lessen aan te vullen. Ze geven echter ook aan dat het geen noodzaak is. Ze kunnen hun lessen perfect organiseren zonder internet, maar het zou een leuk extraatje zijn. Het gebruik van computers wordt enkel door de lesgevers in Merksplas aangehaald, het betreft hier lessen die normaal geen computers ter beschikking hebben. Ook voor deze personen zou het handig zijn om wat illustraties of oefeningen via de computer te geven. De nadruk ligt echter vooral op het gebruik van internet.

Suggesties met betrekking tot bijkomende informatie

Binnen deze categorie is de verkregen informatie ingedeeld in twee onderwerpen, met name bijkomende informatie betreffende de gevangeniscontext en de gedetineerden. Een minderheid van de respondenten is geïnteresseerd in bijkomende informatie over het functioneren van de gevangenis en justitie . Deze informatie zou voor de personen in kwestie handig zijn om de situatie van de gedetineerden beter te begrijpen. Op die manier kan het onderwijs aangepast worden aan de specifieke situatie van de cursisten. De informatie betreffende de gedetineerde is gericht op de vraag naar het niveau van de cursisten. Een aantal lesgevers zouden hier meer informatie over willen, bijvoorbeeld door middel van intakegesprekken.

Suggesties met betrekking tot bijkomende scholing

Vier respondenten geven aan dat een bijkomende scholing een meerwaarde kan bieden om beter om te gaan met moeilijke situaties. De scholing dient specifiek gericht te zijn op omgaan met de specifieke doelgroep, de rechtspraak, hoe de gevangenis werkt en wat er gebeurt na vrijlating. Deze onderwerpen worden allemaal aangehaald tijdens de gesprekken. Bovendien zijn er twee respondenten die duidelijk aangeven dat zij geïnteresseerd zijn in bijkomende informatie of scholing over het motiveren van cursisten en het omgaan met ongewenst gedrag.

Suggesties met betrekking tot de organisatie in de gevangenis

Volgens een minderheid van de respondenten, dient er dringend een mentaliteitsverandering te komen binnen het gevangenispersoneel. Dit zowel bij de penitentiaire beampten als bij de directie. Hoewel de reacties op het handelen van de directie positief zijn, gaat de mentaliteitsverandering meer uit naar de organisatie binnen de gevangenis en de plaats die het onderwijs inneemt. Onderwijs dient een prioriteit te worden.

“Ik vind dat het kader meer in de gevangenis aanwezig zou moeten zijn. Als ze pretenderen van het onderwijs zo belangrijk te vinden, hoe komt het dan dat ik hen nooit zie. Hoe komt het dan dat zij nooit op de momenten dat de lessen beginnen of dat er problemen zijn met het afroepen en dergelijke, aanwezig zijn in het centrum om in te grijpen? Al is het maar door hun aanwezigheid, aan het personeel duidelijk maken, ‘mannekes je zit hier wel om te doen wat je moet doen’.”

Volgens deze respondenten vormt het voorzien in onderwijs een cruciaal element in de latere re-integratie van de gedetineerden. Zo zouden er meer financiële middelen voorzien moeten worden. Een gevangenis als Merksplas bijvoorbeeld, die een grote capaciteit bezit, zou moeten voorzien in meer leslokalen, meer mogelijkheden voor onderwijs. Het beleid is ook zeer gefocust op de problematiek van overbevolking. De oplossing die zij geven is bijbouwen, maar waar geen rekening mee gehouden wordt is het onderwijs. Als ze meer cellen gaan bouwen, zouden er ook meer leslokalen moeten komen. Dit geldt niet alleen voor de strafinrichting van Merksplas. Deze mentaliteitsverandering houdt bovendien in dat andere activiteiten op het onderwijs moeten worden afgestemd. De gedetineerden moeten beloofd

worden, in plaats van dat zij moeten kiezen. Het is bijna een straf voor hen om lessen bij te wonen. In Leuven Hulp is sinds kort een andere regeling ontstaan. Gedetineerden die naar de les gaan, mogen niet op de wandeling komen en omgekeerd. Het is dan niet opmerkelijk dat bepaalde cursisten, wanneer het mooi weer begint te worden, niet meer aanwezig zijn in de lessen.

“Tot voor een paar jaar bleef ik in de vakantie gewoon les geven. Maar vanaf mei is het dat ze avondwandeling hebben, dat is van 18 tot 19u. Dan zouden ze moeten kiezen tussen de les of de wandeling. Sommige zeiden: oh maar Hilda, ik kom liever naar uw les. Maar het is toch afgeschaft omdat de cipiers dan de één voor mijn les en de andere naar de wandeling moesten brengen. En daarom houdt het nu op begin mei. En ik kom terug 1 oktober.”

Dit alles speelt zich eerder af op het niveau van de directie en het beleid. Ook de cipiers dienen een mentaliteitsverandering te ondergaan. Onderwijs dient niet meer gezien te worden als een extra werklust. Penitentiaire beambten moeten kunnen inzien dat het onderwijs belangrijk is voor de gevangenen. Gedetineerden uitlachen of grapjes maken over de situatie is niet bevorderend voor het onderwijs.

Suggesties met betrekking tot het onderwijs zelf.

Afhankelijk van de huidige organisatie van de lessen, geven twee respondenten aan dat het inlassen van een pauze noodzakelijk is voor het goede verloop van de les. Voor laaggeschoolden is het heel moeilijk om drie uur binnen te blijven. De concentratie leidt hieronder. Bovendien weegt dit niet alleen op de cursisten, maar ook op de lesgevers. Drie uur, onafgebroken, zonder drinken, toilet of pauze is heel zwaar. Het zou handiger zijn als de lesmomenten, in dit geval, van kortere duur zijn. Één respondent die een uitzonderlijke grote groep heeft, is van mening dat de groepen kleiner moeten zijn. Zij zou het liefst 10 tot 12 cursisten in één les hebben. Het probleem is de vereiste van het CVO betreffende het minimum aantal cursisten. Als men met een kleinere groep van start gaat, bestaat de kans dat, naarmate de lessen vorderen, de uitval te groot wordt. Als dit het geval is, zal de groep op dat moment onder het minimum liggen. Deze problematiek is enkel van toepassing bij deze respondent gezien het uitzonderlijk is binnen de gevangensmuren, dergelijk grote groep cursisten te hebben. Daarnaast mag de communicatie en organisatie binnen de gevangensmuren wat moderner verlopen. Dit slaat zowel

op het invullen van de aanwezigheidslijsten als op de onderlinge communicatie. De lesgevers in Merksplas moeten elke les, een paar minuten op voorhand, de cipiërs verwittigen dat de les bijna gedaan is en dat de gedetineerden opgehaald mogen worden. Deze procedure dient elke les gevolgd te worden, terwijl de cipiërs normaal weten wanneer de les eindigt en wat ze moeten doen.

Wat betreft het onderwijsaanbod is er één respondent van mening dat het onderwijs intensiever in aanbod en tijd zou moeten. Bovendien is zij van mening dat nieuwe gedetineerden snel opgevolgd moeten worden en een geïntegreerd traject dienen te volgen afhankelijk van het gepleegde misdrijf:

“Er zou eigenlijk een geïntegreerd traject moeten aangeboden worden afhankelijk van de gedetineerde zelf. Ze zouden zelfs verplicht moeten worden om iets te doen en niet zomaar hele dagen in hun bed te blijven liggen. Vanuit het strafbeleid zou hier ook al meer naar vorming gefocust kunnen worden. Zo kan het onderwijs afgestemd worden op het misdrijf dat ze begaan hebben, op die manier kunnen de hiaten die deze personen hebben, al deels opgevuld worden. Ze moeten dan ook verplicht worden om een cursus te volgen. Bijvoorbeeld als er een verkeersongeval was, de cursus rond veiligheid en dergelijke dan verplichten.”

Een andere respondent is van mening dat de cursussen korter moeten zijn vanwege de specifieke situatie. Gedetineerden die op kortere tijd vrijkomen of overgeplaatst worden, moeten ook de mogelijkheid krijgen om een onderwijstraject af te leggen. Bij de overplaatsing dient daarbij rekening worden gehouden met het onderwijs zodat een cursist in de nieuwe strafinrichting zijn studie kan verder zetten. Niet alleen kortere trajecten krijgen de voorkeur, ook cursussen van praktisch nut. Een cursus waar men later werkelijk iets mee is, zal waarschijnlijk een grote motivatie opwekken.

“Er wordt bijvoorbeeld altijd een cursus VCA gegeven, ik weet niet juist wat de afkorting is, maar het komt erop neer een module veiligheid in de bouw. Dat is een echt examen waarmee als de gedetineerde hier buitenkomt en in de bouw wil gaan werken hij iets mee is. Dat hebben ze nodig. Zo'n lessen lijken mij persoonlijk ook wat meer aangewezen. Maar het moet korter zijn in tijd. Het nadeel is hier dat je op een zeer korte tijd met laaggeschoolde mensen niet erg veel kunt bereiken. Het voordeel hieraan is wel dat men te maken krijgt met een korte spanningsboog.”

Hierbij zijn alle resultaten op een objectieve manier weergegeven. In het volgende deel zal meer worden stilgestaan bij mogelijke verklaring van deze resultaten.

7 DISCUSSIE (Ellen + Joyce)

Met welke moeilijkheden wordt het onderwijzend personeel binnen een gevangenis geconfronteerd? Op welke manier kan hiervoor een oplossing geboden worden? Dit vroegen wij ons af alvorens de aanvang van onze stageperiode. Er kan algemeen worden gesteld dat er toch wel wat problemen zijn bij het lesgeven aan gedetineerden. De gedetineerden zijn volgens de lesgevers voldoende gemotiveerd. Diegenen die niet gemotiveerd zijn komen uiteindelijk toch niet meer naar de lessen. Toch blijkt die motivatie niet altijd de enige reden te zijn. Het verlaten van de cel en de leuke sfeer zijn eveneens beweegredenen om een les te volgen. Dit was enkel van toepassing in buitenlandse studies, maar niet in de Vlaamse literatuur. De redenen die daar werden aangehaald hebben meer betrekking op de voordelen die het volgen van een opleiding bieden. De moeilijkheid om een cursist gedurende een hele opleidingsperiode vast te houden, komt echter wel overeen met de realiteit. De uitval tijdens de lessen is vrij groot en is eigen aan de context waarbinnen de lessen plaatsvinden. Het is een factor die moeilijk beïnvloed kan worden. Het is belangrijk om even op te merken dat het percentage uitval zwaarder doorweegt in een arresthuis. De meeste gedetineerden zitten daar echter in afwachting op hun uitspraak of gedurende een korte strafuitvoering. Hoewel er weinig aan deze situatie kan veranderd worden, zijn er toch een aantal opmerkingen die gemaakt kunnen worden. Om deze problematiek deels op te vangen, zou men rekening moeten houden met het cursusaanbod bij de overplaatsing naar een andere strafinrichting. Op die manier krijgt de gedetineerde de kans om in die andere inrichting zijn studie verder te zetten. Natuurlijk is dit niet het enige mogelijke scenario. Kortgestraften moeten minder lang in de gevangenis blijven om hun straf uit te zitten. Zij komen na een bepaalde periode gewoon vrij of krijgen de mogelijkheid op alternatieve sancties zoals vrijheid onder toezicht. Wanneer dergelijke situatie zich voordoet kan het beleid vanuit de gevangenis niet veel meer doen wat onderwijs betreft. Toch zou op één of andere manier deze personen gemotiveerd moeten worden om hun opleiding buiten de gevangensmuren verder te zetten in één van de bevoegde centra. In een inrichting waar voornamelijk langgestraften verblijven speelt deze problematiek een minder grote rol. Toch kan het zijn dat er binnen bepaalde lessen van een dergelijke instelling ook sprake is van een sterke uitval die veroorzaakt wordt door andere factoren. Een belangrijk voorbeeld hiervan is de les Frans in Merksplas. Deze les is gestart met een normaal aantal cursisten, maar naarmate de lessen vorderen zijn er steeds minder en minder cursisten aanwezig. De redenen hiervoor zijn ongekend. De leerkracht is enorm

gemotiveerd en wil ook iets aan de huidige situatie doen. Hoewel een cursus betreffende het motiveren van de cursisten een meerwaarde kan vormen voor de lesgevers, is dit mogelijk niet voldoende. Om op dergelijke situaties in te grijpen, is diepgaander onderzoek vereist. Men kan niet zomaar proberen de motivatie van de gedetineerden te veranderen, als men niet weet wat de oorzaken voor de uitval in de eerste plaats zijn. Een groot probleem dat vrijwel alle leerkrachten aanhalen is het probleem van de akoestiek in de leslokalen. Er is enorm veel echo in de lokalen waardoor het vermoeiend is om les te geven. Een volgend aspect wat bevestigd werd is ongewenst gedrag. Alle respondenten halen aan hiermee amper in contact te zijn geweest en indien het toch het geval was gaat het hoofdzakelijk over kleinigheden. Het kan gaan van hyperactiviteit en dominerend gedrag tot verbale agressiviteit. Dit kan te wijten zijn aan het feit dat veel gedetineerden nog wel iets te verliezen hebben als ze dergelijk gedrag zouden toepassen. Het onderscheid tussen een arresthuis en een strafhuis dient ook hier in het achterhoofd gehouden te worden. In een arresthuis is de kans uitermate klein dat dergelijk gedrag zal optreden, omdat de kans om vervroegd vrij te komen dan in het gedrang komt. In een strafhuis is de situatie echter anders. Gedetineerden die levenslang hebben gekregen, hebben veel minder te verliezen. Toch is er weinig tot geen sprake van agressie naar de lesgevers. De lesgevers geven ook aan dat andere gedetineerden zouden tussenkomen wanneer het uit de hand dreigt te lopen. Niet alle respondenten zijn het hier echter over eens. Gedetineerden zijn gevoelig voor dominante personen en kunnen daardoor kiezen om niet op te treden. Deze opmerking werd in Merksplas gemaakt, waar langgestraften en geïnterneerden verblijven. In alle andere inrichtingen kwam dit niet aan bod. Andere vormen van ongewenst gedrag, die niet expliciet in de literatuur voorkwamen, hebben betrekking tot de kenmerken van de gedetineerden, met name het lage intelligentieniveau, beperkte concentratie, ongewenste interactie enzovoort. De meerderheid van de leerkrachten zou wel wat meer informatie willen krijgen over het niveau van de cursisten. Dit blijkt een groot probleem in de gevangenis. Alle respondenten halen het niveauverschil tussen de gedetineerden aan als een probleem. De meerderheid van het gevangenispersoneel heeft een negatieve houding ten opzichte van het lesgeven aan gedetineerden. Dit is een opvallend resultaat aangezien iedere respondent hier ervaring mee had. Hoewel de lesgevers duidelijk aangeven dat ze er zelf niet zoveel last van hebben, vormt het gestelde gedrag een moeilijkheid voor de gedetineerden om les te volgen. Zij worden bijvoorbeeld niet op tijd geroepen of moeten langer wachten en komen daardoor te laat in de les. Dit is geen klimaat die het onderwijs bevordert. De directeur is echter wel positief ingesteld volgens de respondenten. De directeur betoont regelmatig oprecht interesse.

Onze tweede onderzoeksvraag luidt: is het onderwijzend personeel tevreden met de organisatie van het onderwijs binnen een gevangenis? Over het algemeen kunnen we hier bevestigend op antwoorden. Toch zijn er enkele nuances. Alle leerkrachten halen het ontbreken van internet aan. Hierdoor zijn de leerkrachten niet in staat om voor gevarieerdheid te zorgen in hun lessen. Natuurlijk is het gebruik van internet redelijk delicaat in de gevangenis. Maar een gecontroleerd internet halen de meesten toch aan als een suggestie ter verbetering. Tevens haalt de helft van de respondenten aan dat de veiligheidsmaatregelen toch gebrekkig zijn in de gevangenis. In het lokaal is er wel een alarmknop aanwezig, maar in het geval dat de gedetineerden het echt op de lesgever gemunt hebben, zal hij of zij niet bij deze knop geraken. Bovendien zijn de cipiers niet altijd in de buurt, het kan soms wel even duren eer ze ter plaatse zijn. Een nuance die we hierbij maken is dat alle respondenten wel aanhalen zich veilig te voelen in de gevangenis. Enkel in het begin voelden enkele respondenten zich onveilig. Dit gevoel ebde echter snel weg.

Is er voldoende intervisie, supervisie en coaching vanuit het standpunt van het onderwijzend personeel? Zo luidde onze derde onderzoeksvraag. Is er behoefte aan dergelijke begeleidingsvormen voor de ondersteuning in hun professionele ontwikkeling? Zo goed als alle respondenten geven aan dat er bijna geen contact is met collega's. Enkelen suggereren dat het een leuk initiatief zou zijn om projecten te organiseren. Zo werd er in de gevangenis van Oudenaarde een uitwisselingsproject gehouden met de gevangenis van Brugge. Dit werd door de leerkrachten als positief ervaren. Zo komen zij in contact met hun collega's en kunnen ervaringen uitwisselen. Op een gegeven moment in onze vragenlijst vragen we achter het verloop van de communicatie met de onderwijscoördinator. Alle respondenten waren hier zeer positief over. Een kleine bedenking die we wel moeten maken is dat dit onderzoek geregeld werd via de onderwijscoördinator. Dit kan mogelijk zorgen voor sociaal wenselijke antwoorden. Deze link kan echter niet worden aangetoond dus het blijft een bedenking. Het contact met de onderwijscoördinator verschilt van gevangenis tot gevangenis. Sommigen hebben vaak contact met de onderwijscoördinator, anderen zien deze maar sporadisch één of twee keer per jaar en mailen voor de rest.

De vraag of er een verschil is naargelang de aard van het onderwijs is in deze beperkte studie moeilijk te beantwoorden. Afhankelijk van het soort onderwijs zal er uiteraard een andere serie behoeften

opgenoemd worden, maar er is te weinig informatie verzameld om hier concreet een antwoord op te formuleren. Bovendien hebben er meer lesgevers deelgenomen die een theoretische cursus hanteren. Beroepsopleidingen, en dergelijke, binnen de gevangenis zullen nog andere noden aanhalen. Uit informele gesprekken is wel gebleken dat in de cursussen waar er meer praktisch gewerkt wordt, andere moeilijkheden spelen. Zo kunnen er problemen aangehaald worden betreffende de veiligheid. Het gebruikte materiaal biedt voor gedetineerden jammer genoeg veel mogelijkheden. Deze situaties zullen minder snel aan bod komen bij meer theoretische cursussen. Ook het gebrek aan of moeilijk verkrijgen van materiaal heeft een grotere impact bij een praktijkgerichte les. De noden die worden aangehaald kunnen bovendien moeilijk veralgemeend worden. Niet alleen is er sprake van beperkte representativiteit omwille van het onderzoeksopzet, ook speelt de gevangenis in kwestie een belangrijke rol bij het soort behoeften. Men kan dus niet stellen dat er een gebrek is aan materiaal bij het lesgeven binnen de gevangenis. Hoewel dit in een aantal gevangenissen wel zo is, is dat in andere gevangenissen helemaal geen probleem. In Merksplas bijvoorbeeld, is er heel veel materiaal voorzien voor de praktijkgerichte cursussen zoals bouw, elektriciteit, houtbewerking, enzovoort. Als er meer materiaal moet voorzien worden, zal dit via de onderwijscoördinator vrij snel geregeld worden. Terwijl in Oudenaarde het verkrijgen van materiaal voor de praktijkgerichte opleiding wat moeilijker verloopt. Wil men tegemoet komen aan de noden van het lesgevend personeel binnen de gevangenis, dan zal dit heel specifiek moeten verlopen. Elke gevangenis dient individueel bestudeerd te worden, om de noden in kaart te brengen. Dit maakt een algemeen beleid moeilijker. Men kan er niet voor kiezen om bijvoorbeeld meer materiaal te voorzien voor alle Belgische gevangenissen op het gebied van onderwijs, omdat dit niet voor alle gevangenissen noodzakelijk is.

Aan het opstellen van een wetenschappelijk correcte vragenlijst gaat een heel proces aan vooraf. De eerste vragenlijst dient getest te worden vooraleer men deze officieel kan gebruiken. Het is vanuit dit oogpunt dat wij ervoor geopteerd hebben om geen vragenlijst op te stellen. Wij vinden het methodologisch onverantwoord om een wetenschappelijke vragenlijst op te stellen zonder dit proces te doorlopen. Hierdoor proberen wij te vermijden dat toekomstig onderzoek start met een foutieve vragenlijst. Het eindresultaat van de stageopdracht zal een topiclijst zijn met de belangrijkste onderwerpen uit de praktijk. Op deze manier biedt dit onderzoek toch een meerwaarde om toekomstig onderzoek te starten.

Het gebruik van observaties in combinatie met een diepte-interview had het voordeel dat wij tijdens de gesprekken ons min of meer een beeld konden vormen van hoe het onderwijs er juist uitzag binnen die les. Toch is een aantal keer gebleken dat het volgen van de volledige les niet altijd even leerrijk was. Het eerste uur was soms voldoende om de situatie in te schatten. De verder informatie die tijdens de lessen werd meegedeeld aan de cursisten gaf ons meestal geen toegevoegde waarde. Om organisatorische redenen werd daarnaast gekozen om de interviews aansluitend te laten volgen op de observatie. Dit was handig om de indrukken uit de observatie te bespreken, maar de omgevingsfactoren waren niet altijd even praktisch. Er waren vaak storende elementen aanwezig, zoals bijvoorbeeld de intercom die meermaals afging.

Het onderzoek is niet van die aard dat de resultaten veralgemeend kunnen worden, toch biedt het een eerste inzicht in de situatie van het onderwijzend personeel binnen de gevangensmuren. Zoals hierboven reeds is aangehaald, is er geen evenredigheid in de kenmerken van de respondenten. Dit wil zeggen dat er niet evenveel respondenten werkzaam zijn binnen een CBE of CVO. Er zijn meer respondenten werkzaam binnen het CVO. Dit heeft een belangrijke weerslag op de resultaten. Aangehaalde noden die vaak voorkomen bij het CVO, kunnen niet veralgemeend worden naar noden voor het CBE. Toch biedt deze beperking een goede weerspiegeling van de percentages binnen de gevangensissen. De CVO's zijn eveneens meer vertegenwoordigd.

8 CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN (Ellen + Joyce)

Het onderwijs binnen de gevangenis heeft al een hele weg afgelegd. Er mag zelfs geconcludeerd worden dat het reeds behoorlijk goed georganiseerd is. Uit de gesprekken met de lesgevers blijkt dat het onderwijs binnen de gevangenis positief wordt ervaren. Of er een verschil is in deze ervaring naargelang de aard van het onderwijs, kan moeilijk aangetoond worden. Hiervoor zou de te bestuderen doelgroep groter moeten zijn. Er zou bovendien meer variatie moeten zijn tussen de lesgevers. Hiermee wordt niet alleen bedoeld dat er meer lesgevers vanuit het CBE en het CVO vertegenwoordigd moeten zijn, maar ook dat er meer variatie moet zijn in het soort les, met name een gelijke vertegenwoordiging van theoretische en praktijkgerichte opleidingen.

Hoewel het lesgeven binnen de gevangeniscontext reeds enige tijd op poten staat, zijn er toch een aantal moeilijkheden, waar het onderwijzend personeel mee geconfronteerd wordt. Respondenten ervaren vaak problemen met betrekking tot de persoonlijke kenmerken van cursisten. De relatie met de gedetineerden beschrijft iedere leerkracht positief toch is er sprake van ongewenst gedrag. Wanneer respondenten spreken over ongewenst gedrag bedoelen ze hiermee onder andere concentratiestoornissen, motivatieproblemen, ongewenste interactie met andere cursisten enzovoort. De respondenten geven wel aan dat ze hier bepaalde methoden hanteren om met dit gedrag om te gaan. Toch zijn een aantal respondenten geïnteresseerd in een bijkomende scholing rond het omgaan met ongewenst gedrag of met deze specifieke doelgroep. Een aanbeveling hierbij kan zijn de lesgevers bij het binnenkomen in de gevangenis extra uitleg te geven. Er kan bijvoorbeeld een presentatie door de onderwijscoördinator worden gegeven over het omgaan met gedetineerden. Er kan worden verteld over de moeilijkheden waarmee zij te maken kunnen krijgen. De leerkracht kan op deze manier beter leren anticiperen.

De lesgevers worden ook geconfronteerd met een sterk percentage van uitval. Dergelijke uitval kan te wijten zijn aan verschillende factoren, die ook eigen zijn aan de context. Cursisten hebben soms andere verplichtingen, zoals een bezoek aan de dokter of een afspraak met de advocaat. Maar zij kunnen ook overgeplaatst worden of gewoon hun straf beëindigen. Deze cursisten zetten hun opleiding, in veel gevallen, niet verder. Toch zou geopteerd kunnen worden voor een betere organisatie bij het

overplaatsen van gedetineerden. Twee respondenten gaven aan dat zij van mening zijn, dat gedetineerden de kans moeten krijgen om hun opleiding verder te zetten in een andere strafinrichting. Wanneer een gevangene vrijkomt zou deze eveneens gemotiveerd moeten worden, om zijn opleiding verder te zetten in de centra van basiseducatie of volwassenenonderwijs.

Daarnaast hebben een aantal respondenten problemen met de hoeveelheid informatie die zij krijgen van de personen waaraan zij les moeten geven. Deze respondenten zijn van mening dat ze een beter beeld moeten krijgen van het niveau dat de cursisten reeds hebben. Het algemeen niveau binnen de gevangenis is al lager dan buiten, maar zonder enige informatie is het voor de lesgevers moeilijk om in te spelen op de mogelijke hiaten. Zo kan ook duidelijk worden wie wat extra aandacht moet krijgen. Het grote probleem binnen de gevangeniscontext, is dat gedetineerden niet opgesplitst kunnen worden naargelang het niveau dat ze hebben. Dit heeft tot gevolg dat de lesgever niet voor iedereen goed kan doen. Een beter zicht op het niveau kan ervoor zorgen dat de lesgevers weten bij wie ze een tandje moeten bijsteken. Op die manier worden de ongelijkheden iets beter opgevangen. Ook dit niveauverschil zou van in het begin moeten worden toegelicht aan de leerkrachten. De meesten zijn hiervan niet op de hoogte en moeten dit ondervinden tijdens de lessen. Het zou beter zijn moest de leerkracht hier op voorhand over geïnformeerd worden.

Wat betreft de organisatie van het onderwijs binnen de gevangenis zijn de meeste respondenten, algemeen gezien, tevreden. Hier en daar verloopt de communicatie nog niet zoals het zou moeten, maar de meeste respondenten geven aan dat ze tevreden zijn met de communicatie met de onderwijscoördinator en het centrum, waarvoor ze werken. De organisatie bij het gevangenispersoneel loopt niet altijd even vlot. Hoewel de lesgevers aangeven dat ze zelf geen problemen ondervinden, geeft de meerderheid toch aan dat een deel van de bewakers niet gemotiveerd is om het onderwijs binnen de gevangenis te ondersteunen. Een oplossing die hiervoor geboden kan worden is het kader van de gevangenis meer aanwezig te laten zijn tijdens de lessen. Indien de directeur enkele ogenblikken aanwezig is in de les kan dit de leerkracht helpen. Hierdoor laat de directeur zien dat hij het onderwijs aan de gevangenen serieus neemt en dat hij dit een belangrijk punt vindt. De bewakers kunnen hierdoor hun houding aanpassen.

9. BIBLIOGRAFIE

Basiswet betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van gedetineerden (Wet 12 januari 2005), B.S. 1 februari 2005.

Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment (1988)

Decr. Vlaamse Gem. 15 juni 2007 betreffende het volwassenenonderwijs, B.S. 31 augustus 2007.

Aanbeveling nr. R(89) 12 adopted by the committee of ministers of the council of Europe on 13 october 1989 and explanatory memorandum. Strasbourg: Council of Europe.

Behan, C. (2010). Report from the European Prison Education Association. *The Journal of Correctional Education* , 61 (1), 1 - 4.

Bleyens, G. (1999). *Kwaliteit(szorg) binnen de penitentiaire context. Een kwaliteitsstudie betreffende enkele beroepsopleidingen van het Penitentiaie Schoolcentrum Hoogstraten*, Leuven, Katholieke Universiteit Leuven, niet gepubliceerde nota.

Braggins, J. and Talbot, J. (2006) *Wings of Learning: The Role of the Prison Officer in Supporting Prisoner Education*, London: Centre for Crime and Justice Studies, King's College London.

Brems, E., Sottiaux, S., Vanden Heede, P., & Vandenhole, W. (2005). *Vrijheden en vrijheidsbeneming - Mensenrechten van gedetineerden*. Antwerpen - Oxford: Intersentia.

Brochure hulp- en dienstverlening centrale gevangenis Leuven. 150 jaar Leuven Centraal 1860-2010.

Cel. Zes op tien gevangenen studeren. *Het nieuwsblad*, 30 oktober 2010.

Conlon, B., Harris, S., Nagel, J., Hillman, M., & Hanson, R. (2008). Education: Don't leave prison without it. *Corrections Today* , 48 - 52.

Consortia Volwassenenonderwijs. (sd). Opgeroepen op December 7, 2010, van Centra voor Basiseducatie: <http://www.basiseducatie.be/consortia-volwassenenonderwijs>

Consortium volwassenenonderwijs Antwerpen - Vrijwilliger onderwijs gevangenis Antwerpen. (sd). Opgeroepen op December 1, 2010, van Alterjob: www.alterjob.be/print.php?annonce_id=5788&PHPSESSID=a1f4764910ebc0f8591ce36c5192d1af

De Saedeleer, H. (2009, Juni). *Open Universiteit in Vlaanderen - Studiegids 2009-2010*. Opgeroepen op December 10, 2010, van Open Universiteit in Vlaanderen: <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/publicaties/studiegids2009-2010.pdf>

Declerck, B. (2005). Sociaal-cultureel volwassenenwerk en sport voor gedetineerden: De Rode Antraciet. *De Orde van de Dag* , 45-47.

Dellicarpini, M. (2008). Creating communities of professional practice in the correctional education classroom. *The Journal of Correctional Education* , 59 (3), 219 - 230.

Foulon, S. (2009-2010) *Detentieregime en langgestraften – een gevalsstudie voor de gevangenis van Oudenaarde*, Thesis Master in de criminologische wetenschappen, Universiteit Gent.

Goegebuer, M. (n.d.) *Vorming en opleiding binnen de gevangensmuren*. Leuven, Katholieke Universiteit Leuven, niet gepubliceerde nota.

Irwin, T. (2008). The 'Inside' Story: Practitioner perspectives on teaching in prison. *The Howard Journal* , 47 (5), 512 - 528.

Lagatst, C., & Franck, A. Doodrijder behaald diploma achter de tralies. *Het nieuwsblad*, 12 april 2010.

Lenears, S., Valgaeren, E., & Van Haegendoren, M. (2001). *De Gemeenschap achter de tralies: Onderzoek naar de behoeften van gedetineerden aan maatschappelijke hulp- en dienstverlening*. Diepenbeek.

Manger, T., Eikeland, O.-J., Diseth, A., Hetland, H., & Asbjornsen, A. (2010). Prison Inmates' Educational Motives: Are they pushed or pulled? *Scandinavian Journal of Educational Research*, 54 (6), 535 - 547.

Meyvis, W en Pieraerts, M. (1991). *Vrijwilligerswerk in de Justitiele sektor*. Koning Bouwdewijnstichting.

Missie & visie. (sd). Opgeroepen op December 9, 2010, van Missie & Visie - Consortium Volwassenenonderwijs Samen Stromen: <http://www.samenstromen.be/samenstromen.php>

Norwegian Ministry of Education. (2005). St.meld.nr. 27. Om opplæringen innenfor kriminalomsorgen: "Enda en vår" [On the prison education: "Another spring". White paper]. Oslo: Utdanningsog forskningsdepartementet.

Office, H. (2004, Juli). Opgehaald van Home Office: http://www.noms.homeoffice.gov.uk/downloads/National_Reducing_Re-offending_Delivery_Plan.pdf

Ondersteuning onderwijs gevangenis Antw. (sd). Opgeroepen op December 1, 2010, van Vrijwilligerswerk: www.vrijwilligerswerk.be/node/6653

Opdracht en werking van de consortia. (sd). Opgeroepen op December 9, 2010, van Volwassenenonderwijs: http://www.ond.vlaanderen.be/volwassenenonderwijs/consortia/opdracht_werking.htm

Over Basiseducatie. (sd). Opgeroepen op November 27, 2010, van Centrum voor Basiseducatie: www.basiseducatie.be/over-basiseducatie

Raad van Bestuur. (2008, April 14). *Functieprofiel Onderwijscoördinator gedetineerden*. Opgeroepen op December 9, 2010, van Onderwijscoördinator gedetineerden voor Leuven-Centraal en Leuven-Hulp: http://openuniversiteit.uhasselt.be/plaatsingsdienst/pdf_files/0846_onderwijsco%C3%B6rdinator.pdf

Rapport 'Onderwijs aan Gedetineerden'. (2010). *Tussentijdse evaluatie Decreet van 15 juni 2007 betreffende het volwassenenonderwijs, Rapport 'onderwijs aan gedetineerden*. Depart Onderwijs en Vorming.

Rechten van gevangenen. (sd). Opgeroepen op December 10, 2010, van Prison Law: <http://www.prisonlaw.nl/index.php?id=153>

Recommendation (2006) 2 on the European Prison Rules.

Regelbrugge, M. (1997). Onderwijs, vorming, sport en cultuur in de Vlaamse gevangenen. In J. Detienne, L. Etienne, & M. Pieraerts, *Samenlevingsparticipatie in de gevangenen* (pp. 90-92). Bussel: Koninklijke Commissie der Beschermingscomité's.

Roberts, A. R. (1971). *Sourcebook on prison education: past, present, and future*. Florida: Charles C Thomas Publisher.

Roberts, A. R. (1973). *Readings in prison education*. Illinois: Charles C Thomas Publisher.

Rodley, N. (1999). *The Treatment of Prisoners Under International Law*. Oxford: Clarendon Press.

Sanders, R. (2005-06). *Onderwijs aan gedetineerden in Engeland en Wales, lessen voor Vlaanderen?* Thesis licentie Criminologische wetenschappen, Vrije Universiteit Brussel.

Scruton, P. and Moore, L. (2006) 'Degradation, harm and survival in a women's prison', *Social Policy and Society*, 5, 67-78.

Skaalvik, E.M., Finbak, L., & Pettersen, T. (2003). *Undervisning i fengsel: På rett kjøp? [Prison education: On an even keel?]*. Bergen: Fylkesmannen i Hordaland, Utdanningsavdelinga.

Smaers, G. (1994). *Gedetineerden en Mensenrechten*. Tilburg: MAKLU.

Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (1955).

Steurer, S. J., Linton, J., Nally, J., & Lockwood, S. (2010). *The top-nine reasons to increase correctional education programs*. *Corrections Today* , 40 - 43.

Stuurgroep, ' . a. (sd). *Functiebeschrijving: Onderwijscoördinator in een strafinrichting of arresthuis*. Opgeroepen op December 9, 2010, van Functiebeschrijving onderwijscoördinator: http://www.cvo-stadgent.be/cvo/Allerlei/functiebeschrijving_onderwijsco%F6rdinator.pdf

Tassier, M. (2005). *Van crisis naar kans: een handreiking voor de organisatie en de coördinatie van het onderwijs aan gedetineerden*. Mechelen: Vlaams Ondersteuningscentrum voor de Basiseducatie.

Tournel, H. & Snacken, S. (2009). *Vorming, opleidin en arbeidstoeleiding in zeven Vlaamse gevangnissen*. Mechelen: Vlaams Ondersteuningscentrum voor de Basiseducatie.

United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty (1990).

Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (1948).

Vacca, J. S. (2004). Educated prisoners are less likely to return to prison. *The Journal of Correctional Education* , 55 (4), 297 - 305.

Van den Berge, Y. (2006). *Uitvoering van vrijheidsstraffen en rechtspositie van de gedetineerden*. Gent: Larcier.

Van der Sande, S. (1995-96). *Vorming en opleiding in de centrale gevangenis van Leuven*. Thesis licentie Criminologische wetenschappen. KU Leuven.

Vande Lanotte, J., & Haeck, Y. (2005). *Handboek EVRM*. Antwerpen - Oxford: Intersentia.

Verschueren, R. (1995). *Lesgeven achter tralies, kansen te over. Bedenkingen bij de werking met gedetineerden*, Noorderkempem, Centrum basiseducatie noorderkempem, niet gepubliceerde nota.

Vlaams Ondersteuningscentrum voor het Volwassenenonderwijs (sd). Opgeroepen op Oktober 15, 2010, van Vlaams Ondersteuningscentrum voor het Volwassenenonderwijs: www.vocvo.be

Vlaamse Minister van Werk, O. e. (2008, Augustus 30). *Met een schone lei herbeginnen*. Opgeroepen op December 9, 2010, van Begeleid Onderwijs en Vorming: <http://www.ond.vlaanderen.be/beleid/toespraak/080830-Leuven-Centraal.htm>

Wright, R. (2005). Going to teach in prisons: Culture shock. *Journal of Correctional Education* , 56 (1), 19 - 38.

Bijlage 1: Introductietekst

Introductietekst: Stage VOCVO

Beste,

Allereerst zouden wij u ten zeerste willen bedanken voor uw medewerking aan ons onderzoek. Wij (Joyce Mattens en Ellen Triangle) zijn twee studentes criminologische wetenschappen aan de KUL. In kader van onze stageopdracht voeren wij een onderzoek in vijf Vlaamse gevangenissen met name: Oudenaarde, Merksplas, Antwerpen, Leuven Hulp en Centraal. De toelating voor de gevangenissen is alvast geregeld via onze faculteit. De doelstellingen van onze stageopdracht zijn de volgende:

Eerst willen wij aan de hand van **observaties** tijdens de lessen van gedetineerden bepaalde indrukken opdoen. Per gevangenis is het de bedoeling drie observaties te doen. Hierbij gaat onze voorkeur uit naar drie verschillende observaties per type leerkracht (CBE, CVO en vrijwilliger). Dit onderscheid hanteren wij omdat wij pogen tendensen te achterhalen naargelang het type onderwijs. Indien dit niet mogelijk is kan het aantal observaties worden beperkt.

Na een observatie zouden we dan een **interview** willen afnemen bij deze leerkracht. Wanneer deze plaatsvinden worden deze in samenspraak besproken met de leerkracht. Dit past voor ons het beste na de observatie maar hierin zijn we flexibel. In dit interview is het de bedoeling over deze indrukken te reflecteren aan de hand van een interview met een lesgever. Bovendien gaan we ook op zoek naar de noden van de lesgever. Per gevangenis zouden wij dus drie diepte-interviews willen afnemen. Dit gaat ongeveer 30 minuten tot maximum één uur in beslag nemen.

We hopen dat hiermee onze doelstellingen wat duidelijker zijn. Moest u nog vragen hebben kan u ons steeds contacteren.

Met vriendelijke groeten,

Joyce Mattens (gsm-nr.)

Ellen Triangle (gsm-nr.)

Bijlage 2: Topiclijst: Behoeftenonderzoek bij lesgevers binnen de gevangenis

1. Organisatie van het onderwijs binnen de gevangenis

- *Gevangeniscontext:*
 - a. Beschikt de gevangenis over voldoende infrastructuur?
 - b. Beschikt de gevangenis over voldoende middelen?
 - c. Hebt u lesgegeven in een andere context?
 - Verschillen tussen gevangenis en andere context
 - d. Zijn er bepaalde lesgeefmethoden die u hanteert in de gevangeniscontext?

- *Communicatie met onderwijscoördinatoren*
 - a. Hoe verloopt de communicatie met de onderwijscoördinatoren?
 - b. Vindt u dat er voldoende supervisie is? (toezicht, begeleiding,..)
 - c. Hoe verloopt uw ondersteuning? (waar gaat u naartoe met vragen?)

- *Communicatie met collega's*
 - a. Binnen één gevangenis
 - b. Tussen verschillende gevangenissen

- *Opleiding*
 - a. Welke opleiding volgde u?
 - b. Biedt deze opleiding de nodige expertise?
 - c. Wat ontbreekt er volgens u?

- *Organisatie*
 - a. Welke organisatie vertegenwoordigt u? (CBE, CVO, vrijwilliger,..)
 - b. Bent u tevreden over deze werking?
 - c. Zou u iets veranderen?

2. Knelpunten

- *Motivatie*
 - a. Zijn de gedetineerden voldoende gemotiveerd?
 - b. Motiveert u de gedetineerden nog tijdens uw lessen?
 - Op welke manier?

- *Ongewenst gedrag*
 - a. Met welke vormen van ongewenst gedrag krijgt u te kampen (Agressie, medeleerlingen storen, onoplettendheid,..)
 - b. Hoe gaat u om met ongewenst gedrag?

- *Relatie met gedetineerden*
 - a. Hoe zou u uw relatie met de gedetineerden omschrijven?
 - b. Ondervindt u moeilijkheden in uw relatie met gedetineerden? Welke?
 - c. Hoe gaat u zelf om met de moeilijkheden die u ondervindt?
 - d. Ervaart u moeilijkheden om neutraal te blijven?

- *Informatie over de gedetineerden?*
 - a. Beschikt u over informatie van de personen waaraan u dient les te geven?
 - b. Is deze informatie voldoende/onvoldoende?

- *Veiligheidsmaatregelen*
 - a. Welke veiligheidsmaatregelen moet u in acht nemen bij het lesgeven in een gevangeniscontext?
 - b. Zijn deze naar uw mening voldoende?
 - c. Ervaart u moeilijkheden met het in acht nemen van deze veiligheidsmaatregelen in combinatie met het lesgeven?

- *Relatie met gevangenispersoneel*
 - a. Hoe is uw relatie met het gevangenispersoneel? (cipiers, directeur,..)
 - b. Hoe omschrijft u de houding van het gevangenispersoneel op het lesgeven?

- *Suggesties ter verbetering*
 - a. Wat zou u, indien u de kans kreeg, veranderen aan het lesgeven aan gedetineerden?
 - b. Wat ontbreekt er nog volgens u?
 - c. Is er ergens een noodzaak?

- *Reacties uit de omgeving*
 - a. Ontvangt u reacties uit uw omgeving op het lesgeven aan gedetineerden? (naaste familieleden, vrienden, burens,...)
 - b. Hoe gaat u om met deze reacties?
 - c. Wat is uw eigen standpunt over het lesgeven aan gedetineerden?

3. Vragen in verband met de observatie

Indrukken die we ter plaatse opdoen, vragen worden pas dan geformuleerd.

Bijlage 3: Interview uitgeschreven door Joyce

Interviewer: Ellen en Joyce

Plaats: Leuven Hulp

Tijd: 38:51 min.

INTERVIEWER: Wij zijn studentes Criminologie bij Vocvo, en wij hebben de opdracht gekregen om onderzoek te doen naar de behoeften van de leerkrachten binnen de gevangenis.

RESPONDENT: Ah, behoeften van de leerkrachten.

INTERVIEWER: Jah, naar de behoeften van gedetineerden is al veel onderzoek gedaan. Maar wij doen dus het omgekeerde. De bedoeling is dat wij op het einde van onze stageopdracht aan Vocvo een topiclijst voorleggen met de belangrijkste onderwerpen die naar voor komen uit de interviews. Op basis van deze onderwerpen zal een vragenlijst opgesteld worden, waarmee een algemeen onderzoek kan gevoerd worden bij de lesgevers binnen de gevangenis. Wij voeren dit onderzoek in vijf gevangenissen, met name Antwerpen, Oudenaarde, Merksplas, Leuven Centraal ...

RESPONDENT: Jah, daar werk ik ook.

INTERVIEWER: ... en Leuven Hulp. Wij gaan telkens proberen om drie lessen bij te wonen, één van CVO, CBE en vrijwilligers. Vervolgens hebben wij een aansluitend interview met de lesgevers. Dus dat komen we doen.

RESPONDENT: Ah dus ik moet niet zomaar in het wilde weg een verhaal vertellen.

INTERVIEWER: Nee, nee wij zullen ook nog vragen stellen.

RESPONDENT: Oké, doe maar!

INTERVIEWER: Beschikt de gevangenis volgens u over voldoende infrastructuur?

RESPONDENT: Ik vind dat wel, ik vind dat een goed lokaal. En dan hebt ge ook nog de bibliotheek, waar het open leercentrum doorgaat, dat wel wat krap. Die computers staan heel dicht bij elkaar. De mannen zijn al vaak niet zo geconcentreerd, en dan zitten ze zo heel dicht naast elkaar en dan beginnen ze zich automatisch met hun geburen te ...

INTERVIEWER: Jah.

RESPONDENT: Das eigenlijk een detail.

INTERVIEWER: En ook over voldoende middelen dan?

RESPONDENT: Euhmm, ik heb daar niet zoveel zicht op. Het is wel zo da da allemaal enorm lang duurt as ge iets vraagt om iets te bestellen. Tot nu toe is het ook zo, dat de prints en alles wat er aan de cursisten uitgedeeld wordt van ons komt. Die afspraken daar rond zijn niet zeer duidelijk.

INTERVIEWER: Ah jullie kopiëren alles zelf?

RESPONDENT: Alles jah alles. Dat gebeurt niet door de gevangenis.

INTERVIEWER: En u kunt geen kopies nemen?

RESPONDENT: Ik kan hier misschien wel kopies nemen, maar ik zou niet weten waar, en als ik zie hoe moeilijk da ge hier kleine dingen gedaan krijgt, nee dan hoeft het niet.

INTERVIEWER: Jah, en wat bedoelt u juist met kleine dingen?

RESPONDENT: Jah, het is niet echt een atmosfeer die het onderwijs bevordert. Bijvoorbeeld vanmorgen, ik ben vrij zeker da ze ni de cursisten hebben afgeroepen. Da gebeurt regelmatig. Dan moet ik terug naar beneden gaan, ik zou ook hier via de intercom kunnen afroepen, maar mijn gevoel is, ik weet da ni zeker, dat ge ter heel veel energie moet insteken als leerkracht en eigenlijk tegen die kleine frustraties tegen kunnen want anders gaat het niet. Er zijn bepaalde cheffen die, euhm, heel goed hun werk leveren en andere waarvan ik weet da ze de cursisten niet hebben geroepen. Die zeggen dat zelf, het kan natuurlijk zijn da ze geen goesting hadden om te komen e, da weet ik niet e. Da zijn geen eerste communicanten e, die zullen ook wel is liegen e ma ...Er is wel jah, obstructie is misschien een groot woord, maar toch wel weinig medewerking.

INTERVIEWER: Kan ik daar dan uit afleiden dat de relatie met het gevangenispersoneel ...

RESPONDENT: Ja, ik vind da da eigenlijk nog wel gaat ze, de regels zijn heel onduidelijk. Ma nu ben ik al aant afwijken e...

INTERVIEWER: Nee, nee.

RESPONDENT: Wel, de regels zijn tamelijk onduidelijk. Bijvoorbeeld wie betaalt het materiaal? Bijvoorbeeld vorig jaar mochten de mannen nog komen als ze op wandeling waren. Ineens mocht dat niet meer, waarom mocht dat niet? Ik weet het eigenlijk niet, omwille van veiligheid, dacht ik. Ma nu hoor ik dat da niks met veiligheid te maken heeft, int centrum daar hebben ze te veel werk, ma wa werk, afroepen op de wandeling da de cursisten van de les engels gevraagd worden, is da zoveel werk? De regels zijn geweldig onduidelijk. Ik heb hier dus heel hard onder mijn voeten gekregen, omdat de mannen tijdens de pauze liet roken. Maar er hangt hier nergens iets van ge moogt niet roken. En er is mij nooit gezegd dat da zo nauw stak. Zo dingen, kleine, kleine dingen ...

INTERVIEWER: Jah.

RESPONDENT: ... die maken, jah, dat het moeilijk werken is. Ook voor het personeel zijn de regels ook niet altijd duidelijk. Bijvoorbeeld mogen ze gaan bellen, tijdens de les, nen dringende telefoon, naar ne advocaat ofzo. Hangt gewoon af van wie er chef is op da moment. Jah zo, ik kan zo niet direct nog voorbeelden bedenken. Ik vind dat de regels dus heel onduidelijk zijn, die veranderen ook heel vaak en ik vind dat de directie ... , in mijn ogen, is het vooral aan de directie om de drive daarin te steken. En ge kunt da ni helemaal op da personeel steken. Het personeel is laaggeschoold, ok, en volgens de directie is het personeel ook weinig gemotiveerd en stemmen ze veel voor het Vlaams belang, dan denk ik van hoe weet ge da da die voor het Vlaams belang stemmen... En ten tweede this ni omdat iemand voor het Vlaams belang stemt, da hem zijn werk niet tegoei doet e.

INTERVIEWER: Jah.

RESPONDENT: Ik vind dat et meer, ... het kader zou meer in de gevangenis aanwezig moeten zijn. Als ze pretenderen van het onderwijs zo belangrijk te vinden, hoe komt dat dan dat die nooit zie. Hoe komt dat dan dat die nooit op de momenten dat de lessen beginnen, en dat er problemen zijn met het afroepen en dergelijke, aanwezig zijn in het centrum om in te grijpen? Al is het maar door hun aanwezigheid, aan het personeel duidelijk maken, 'mannekes ge zit hier wel om te doen wa ge moet doen e'. Verstaat ge mij?

INTERVIEWER: Jah.

RESPONDENT: en dat is een sfeer die, jah euhm, die lastig is. Voor mij gaat het, ik werk hier drie halve dagen, en ik kan daardoor de energie opbrengen om er blijven voor te gaan. Ma ik kan mij heel goed inbeelden als ge hier voltijds werk, dat het van tijd tot hier (*wijst boven haar hoofd*) zit. Er zijn hier ook jonge mensen bezig e, er is een nieuwe medewerkster van de Vlaamse gemeenschap begonnen, da zult ge aan Tineke moeten vragen wat haar functie is, maar ze werkte hier drie maand en ze is nu al out van in november e.

INTERVIEWER: Amai.

RESPONDENT: Da zijn jonge meiskes die vliegen erin, die proberen en proberen maar die lopen overal tegen de muur. Das echt niet tof e, echt niet tof. Ge moet uit een speciaal hout gesneden zijn om het hier te overleven om te beginnen, en ook nog om iets gedaan te krijgen. Tineke Tailleur vind ik, das een meiske naar mijn hart. Die is nuchter genoeg om ni alles ineens te willen, die is niet ongeduldig en die bereikt iets, en die stuurt bij en duwt daar eens en trekt ne keer hier. Rustig op haar gemak, altijd goed gezind. Das eigenlijk ne goeie spirit, ma ik kan mij goed voorstellen da niet iedereen da aan kan.

INTERVIEWER: Jah en hoe beschrijft u de houding van het gevangenispersoneel ten opzichte van het opleidingen aan gedetineerden?

RESPONDENT: Wel, het is duidelijk dat een aantal ... er is zeker geen groot enthousiasme. Het wordt eerder gezien als extra werklust. Euhm, er zijn er ook die duidelijk maken dat, euhm, voor ons moet het niet. Als ik dan ga zeggen da er iemand nog nie is, dan zeggen ze 'jah diene zal afgestudeerd zijn, die zal vinden da tem genoeg kan'. Als ge vraagt waar is cursist X, da ze dan zeggen 'jah die zal nog in zijn bed liggen e', in plaats van te controleren. Is die uit zijn bed, is em geroepen, is em ziek? En effectief 'ziek' hier, da moet ge hier me ne korrel zout nemen. Da gebeurt regelmatig da ze in hun bed blijven liggen, da zijn ook geen heiligen e. Ma mijn opvatting is, zij moeten hypercorrect zijn, vind ik. De mannen moeten geen redenen hebben om te zeggen ze behandelen ons niet correct. Ik vind da da voorop moet staan.

INTERVIEWER: Heeft u ook les gegeven in een andere context?

RESPONDENT: Ah jah jah, ik heb al twintig jaar les gegeven in de basiseducatie.

INTERVIEWER: jah en dan niet in de gevangenis?

RESPONDENT: Neen, das mijn tweede schooljaar. In de gevangenis, halftijds in de gevangenis.

INTERVIEWER: Zijn er veel gelijkenissen of verschillen tussen de gevangenis ...

RESPONDENT: Jah basiseducatie, da zijn ook laaggeschoolden e. Euhm de cursiste kenmerken zijn niet zo enorm verschillend ze. Kennen jullie basiseducatie?

INTERVIEWER: Ja, de eerste graad van het middelbaar e?

RESPONDENT: Jah laaggeschoolden e. Hier zitten vooral analfabeten, dus das dan al zeer laaggeschoold. En analfabeten anderstaligen vooral. Euhm ik vind da niet zo enorm verschil. Wa da ge hier wel merkt is natuurlijk, zeker in hulp, wanneer ze heel veel op hun cel zitten, dat de frustratie groot is. Dus da ge echt, da hebt ge vandaag ook wel opgemerkt, ge moet zo wa slalommen, ge moet ze regelmatig de kans geven om een beetje te vertellen, en dit en dat. En euh, heel veel van die cursisten hebben, euhm, mannen die ge vandaag gezien hebt, nu ni zoveel, ma impulsiviteit een veel voorkomend kenmerk bij de gevangenen. Da vind ik wel soms moeilijk ze de impulsiviteit bedwingen, zodanig da ge iets gedaan krijg, niet zo gemakkelijk.

INTERVIEWER: En hoe vind u dat de communicatie met Tineke verloopt?

RESPONDENT: Heel goed, ik kom daar heel goed mee overeen. Da contact is heel goed.

INTERVIEWER: Hoe verloopt u ondersteuning? Waar gaat u naartoe met vragen?

RESPONDENT: Die is er niet, in de zin van ... en ik moet zeggen vorig jaar had ik daar wel behoefte aan, vooral toen had ik ne groep Nederlandstalig, ne lees en schrijf groep. En de mannen kwamen met heel veel verhalen over jah die komen meestal uit heel akelige levens e, van kleins af aan en die verhalen waren meestal wel heel erg. Dus ik wist niet zo goed hoe ik daarom moest reageren en ook niet zo goed hoe ik da moest stoppen.

INTERVIEWER: Euhm

RESPONDENT: Want ik heb toen nog via het Vovco, nog proberen een vorming te organiseren ma da is mislukt. De mevrouw die toen in stond voor de cursussen in de gevangenis, jah die is ziek geworden en jah dan is da niet meer doorgedaan. Dus das niet gelukt.

INTERVIEWER: Jah.

RESPONDENT: Ik moet wel zeggen, nu dak hier anderhalf jaar werk, jah ge vindt daar wel zo uwe weg in e.

INTERVIEWER: Is er toezicht, supervisie of begeleiding volgens u?

RESPONDENT: Nee, ma...

INTERVIEWER: Ook niet van CBE uit?

RESPONDENT: Nee, ma das ook ni zo evident hier e. Alle ge moet da dan aanvragen en euhm ik moet ook zeggen dak zelf wel wa weet, alle jah ik heb da wel gevraagd aan de mannen of jullie mochten komen, ik vind ook zo teveel... alle hoe moet ik da nu uitdrukken. Lode vertelde bijvoorbeeld gisteren was er een delegatie op bezoek gekomen in den annex en zo vertelde hij het e, ik weet ni of het helemaal zo was. Euhm die zeiden zo, van hier is dan de living van de mannen in de psychiatrische afdeling e, en hier is het aquarium. En hij had daardoor echt het gevoel da ze dieren in nen dierentuin waren. Zo jah en hier en daar enzo... En ik vind ook da ge als ge zo stagiairs enzo, jah zo jongen meiskes cava nog wel, das ni zo bedreigend, maar ik wil niet dat zij alle daar wordt al zo demigrerend over gedaan en op neergekeken en jah ik vind da belangrijk da ze als mensen behandelt worden, en van mij moet er dus ni teveel supervisie enzo in de les komen ze. Als da is om jah, in jullie geval enzo, en op voorwaarde da et aan de mannen gevraagd is en da ze zeggen ok. Ik heb da ook zo tegen Tineke gezegd.

INTERVIEWER: Is er contact met u collega's in deze gevangenis?

RESPONDENT: Nee, niet eigenlijk niet.

INTERVIEWER: En vindt u dat nodig?

RESPONDENT: Da zou wel is leuk zijn, jah. Want er was overlaatsst een vergadering, omdat het juist zo moeilijk gaat, niet alleen bij mij het verloop in de groep, en het gevolg daarvan is dat de cursisten niet financierbaar zijn, want als ze zo maar een paar leskes opdagen, het ministerie van onderwijs ziet da niet zitten, terecht, ma this natuurlijk wel ne hele specifieke doelgroep. En blijkbaar is het in de andere cursussen ook zo, komen en gaan, natuurlijk als da vrijwilligers zijn dan maakt da eigenlijk niet zoveel heel veel uit, voor mij nu ook ni ze. Ma wel jah voor het school, en dan was er een vergadering

oorspronkelijk gepland me alle lesgevers en directie en Tineke en pattatie. En dan uiteindelijk hebben wij mailsgewijs opmerkingen moeten doorsturen, en die vergadering zonder ons doorgedaan. Ik zou da wel is leuk vinden.

INTERVIEWER: Jah, op welke manier zou u dat tot stand willen zien komen?

RESPONDENT: Misschien een vormingsavond, of gewoon wat ervaringsuitwisseling. Vorig jaar in Juni heeft Tineke wel, zo een soort van bijeenkomst georganiseerd in Centraal en in Hulp is die niet doorgedaan bij gebrek aan belangstelling van alle leerkrachten. En dan aten we samen, en dan begon diene, en dan begon diene. Ik vond da wel interessant, alleen al om te weten wie doet wat, want daar hebt ge zo geen zicht op e.

INTERVIEWER: Nee... En Tineke Tailleur was ook op die bijeenkomst.?

RESPONDENT: Jah jah jah, Tineke was daarbij in Centraal e, en de directeur was er ook bij. Das ne geweldige directeur. Voor diene mens is geen moeite teveel, die woont daar ook voor de gevangenis. Ik weet niet of ge al ooit gehoord hebt van het toneel da ze daar organiseren? Ze maken daar een theatervoorstelling, de gevangenen zelf e.

INTERVIEWER: Jah, die directeur is bij ons ook al komen praten over de gevangenis enzo.

RESPONDENT: Echt ne geweldige mens... En dus ze maken dan een theatervoorstelling, die wordt dan vijf of zeven dagen, alle kom pakt een week is er elke avond een voorstelling, en diene is daar elke avond e. Want een half uur op voorhand, komt het publiek binnen, wordt ge ontvangen met een taske koffie. En diene mens is ook al in de 60 ofzo en en diene doet da, das echt nen ongelooflijke mens.

INTERVIEWER: Jah.

RESPONDENT: Diene geeft den drive.

INTERVIEWER: Oke, Euhm welke opleiding heeft u gevolgd?

RESPONDENT: Vroeger?

INTERVIEWER: Jah vanuit CBE eigenlijk, is daar een opleiding voorzien voor in de gevangenis?

RESPONDENT: Ah, nee. Euhm want ik heb een diploma geschiedenis aan de KUL, dus jah euhm ik heb eigenlijk nooit in het regulier onderwijs gewerkt. Dan in de basiseducatie, bij ons zijn er heel diverse diploma's en dan is er op ne gegeven moment een opleiding voor de basiseducatie van de Karel de Grote Hoge School geweest, die is ondertussen wel weer afgeschaft, specifiek om te werken in de basiseducatie.

INTERVIEWER: Maar geen cursus die specifiek gericht is op het onderwijs binnen de gevangenis?

RESPONDENT: Ah nee...

INTERVIEWER: En ontbreekt er volgens u iets op het vlak van opleiding? Of zou u iets willen verbeteren?

RESPONDENT: Ik denk vanuit de basiseducatie, dat da niet nodig is. Ik weet niet vanuit andere vormen van onderwijs. Het merendeel van de cursisten is laaggeschoold e. Ik merk da hier ook in de cursus Engels, das niet voor iedereen e. Dingen lek enkelvoud, meervoud, niet evident e. Een werkwoord vervoegen, da ge da ik, jij, zij, en wij, jullie, zij hebt das niet evident e, da moet ge herhalen, herhalen, herhalen. Euhm grammaticale begrippen, goh moeilijk. Meer zo praktijkgericht, da ze het in de praktijk omzetten. Dus zo nen talencursus euhm opbouwen zoals da in het gewoon onderwijs is 'ça ne vas pas', da lukt echt niet.

INTERVIEWER: Mag ik effekes nog een vraagje stellen, ge had gezegd da ge communicatie me collega's wel zou willen, ma is da enkel binnen deze gevangenis of over verschillende gevangenissen?

RESPONDENT: Jah, jah, ik ben vorig jaar ook wel naar een vormingsdag van VOCVO geweest en da ging over omgaan met agressie, en da waren.. ma daar waren niet veel leerkrachten, daar waren vooral de onderwijscoördinatoren zelf die daar waren. Dus ik probeer wel in de mate van het mogelijk, zo is iets te volgen da euhm interessant kan zijn voor mij en het zou nog interessanter zijn als da samen met andere leerkrachten zou zijn die ook in de gevangenis werken. Alle dan hebt ge een behoorlijk deel ervaringsuitwisseling, da nu eigenlijk wel ontbreekt.

INTERVIEWER: Oke. Zijn de gedetineerden volgens u voldoende gemotiveerd?

RESPONDENT: Jah, jah jah ma zoals ik al gezegd heb, een heel belangrijk kenmerk is impulsiviteit en korte termijn denken. Ze zitten hier soms ook ni zo lang natuurlijk. Jah motivatie... Ik denk da wel, alleen soms worden ze 's morgens wakker en jah hoe zou ge zelf zijn in zo een celleke en de zon schijnt. Jah dan gaat ge naar buiten e. Jah das evident...

INTERVIEWER: Jah.

RESPONDENT: Dus... Ik vind da ze daar veel hulp en ondersteuning bij nodig hebben, om die motivatie brandend te houden. Er is ook sprake van om cursussen te organiseren die korter zijn, da vind ik een goed plan van Tineke, en ook om meer dingen die een praktisch nut hebben zoals bijvoorbeeld het examencentrum van het rijbewijs om hun rijbewijs te behalen. Da dus heel praktijkgericht is en dan kunt ge ze ook meer motiveren van 'komaan, ge moet oefenen, this bijna examen en anders gaat ge het niet kunnen'. Terwijl engels, hoe vrijblijvend is da, snapt ge...

INTERVIEWER: Jah.

RESPONDENT: Dus Jah.

INTERVIEWER: Organiseert u ook examens?

RESPONDENT: Jah, ma da stelt niet zoveel voor. Das zo ne keer een testje. Dan krijgen ze een certificaatje da ze da gevolgd hebben. Ma wat dan nog.

INTERVIEWER: Jah

RESPONDENT: Terwijl als ge daar echt iets mee kunt doen. Er wordt bijvoorbeeld altijd een cursus VCA, ik weet nie juist wa de afkorting is, ma et komt erop neer een module veiligheid in den bouw. Das echt een examen waar, als ge hier buitenkomt en ge wilt in den bouw gaan werken, waar ge iets mee zijt. Da hebben ze nodig. Zo een dingen da lijkt mij ook wat meer aangewezen. Ma dus iets wa korter is in tijd, jah het nadeel is da ge op ne hele korte tijd me laaggeschoolde mensen niet veel kunt bereiken, want het gaat traag. Het voordeel is, jah het is ne korte spanningsboog e. ... Motivatie is ook iets, veel hooggeschoolde mensen denken daar niet zo bij na, ma das echt iets moeilijk om laaggeschoolde mensen op da langere termijn naar de toekomst toe. De Lode was hier bezig over da

pensioen enzo, zo denkt het merendeel van de mensen hier ni ze. Het einde van de maand halen e. Da zal al schoon zijn.

INTERVIEWER: En probeert u de gedetineerden nog te motiveren?

RESPONDENT: Absoluut!

INTERVIEWER: En op welke manier doet u dat?

RESPONDENT: Jah door te zorgen dat de lessen wat leuk zijn, bijvoorbeeld door aan te moedigen dat ze wat vragen stellen. Euhm... Ik zoek elke les, vandaag viel het eigenlijk mee, kei veel dingskes op. Dan hoop ik dat ze dat willen weten, en af en toe gebeurt dat ook. Ik vind da eigenlijk tof want da toont wel aan dat ze het wil kunnen.

INTERVIEWER: Krijgt u soms te maken met ongewenst gedrag tijdens de lessen?

RESPONDENT: Heel weinig. Nee eigenlijk niet. Ik heb ook sterk de indruk da moest er iemand ineens kwe ni hoe boos worden, dat de anderen mij wel zouden beschermen. Da wordt ook wel altijd gevraagd, 'hebde gij gene schrik?'. Nee, want ik zit hier soms opgesloten. Soms is da deurke hier toe e, en hier is zo een alarmknop tegen de muur daar. Ma allé as ze mij vast hebben dan geraak ik daar niet. Plus da duurt wel effekes eer die dan hier zijn e, af en toe as ik aan het les geven ben en er is ergens alarm, dan lopen die wel ze, die cipers. Het gebeurt e, of een gevecht op de wandeling.

INTERVIEWER: Maar niet tijdens uw les?

RESPONDENT: Nee, zo een beetje ongewenst kunt ge da ni echt noemen, ma die da echt niet kunnen stilzitten. Zo de hele tijd rondlopen.

INTERVIEWER: En hoe gaat u daar dan mee om?

RESPONDENT: Ik reageer daar niet echt op. Ik denk altijd van ah het zal nodig zijn...Ik zou natuurlijk wel optreden moest iemand ne andere beginnen te ambeteren.

INTERVIEWER: Is dat al gebeurd?

RESPONDENT: Nee. Wa dak wel altijd doe, in het begin als ik me ne groep begin, das altijd wel wa spannend, omdak ook een bijscholing gevolgd heb over attitudes en ongewenst gedrag. Die mevrouw

zei, het eerste uur is cruciaal. Die was van mening da ge in uw eerste uur eigenlijk, jah, een soort veiligheid moet creëren en ook tot afspraken komen, maar niet dat gij zegt ik vind dat dat dat en dat moet gebeuren, maar proberen dat vanuit hun te laten komen. En euhm eigenlijk lukt da altijd vrij goed, ons afspraak is dan altijd respect. We hebben respect voor mekaar en we lachen NIET. Want den Alex zijn uitspraak vandaag das ne Franstalige das echt ni goed. As ge het toestaat dat iemand daar mee lacht, jah dan ist gedaan e. Dan komen ze niet meer e.

INTERVIEWER: Jah.

RESPONDENT: En jah da doe ik dan altijd, en ik probeer da dan heel fel te bewaken. Niemand wordt graag uitgelachen e.

INTERVIEWER: En hoe zou u uw relatie met de gedetineerden omschrijven?

RESPONDENT: Das tamelijk vriendschappelijk, das zo heel gewoon. Ik moet zeggen dak ook snel vergeet dat die iets mispeutert hebben, en dak in tegenstelling tot andere mensen die hier werken, totaal niet wil weten wat ze hebben gedaan. Van iemand in Centraal weet ik het nu per toeval, dat die zware pedofiele feiten gepleegd heeft, en eigenlijk vind ik da ambetant.

INTERVIEWER: Ervaart u dan moeilijkheden om neutraal te blijven?

RESPONDENT: Ik toon dat niet e. Ma ik voel da wel. Dus ik weet et wel.

INTERVIEWER: Ok. Dus euhm vindt u het nodig om over informatie te beschikken over de personen waaraan u les geeft?

RESPONDENT: Nee ma ik heb wel graag ne intake. Ik doe graag ne intake, want da duurt 5min max. Da duurt echt ni lang, want het meeste is geweten e, het adres enzo... Ma zo heel effekes me iemand praten da vind ik belangrijk. Ma int open leercentrum bijvoorbeeld wilde ik da ook graag, maar in de praktijk lukt dat niet.

INTERVIEWER: Jah, welke veiligheidsmaatregelen moet u in acht nemen bij het lesgeven aan gedetineerden?

RESPONDENT: Niets. Daar is mij ook niets over gezegd als ik hier begon te werken. Want die alarmknop ik heb die zelf alleen nog maar gezien. Er is mij nooit gezegd, als dat gebeurt, dan moet ge dat doen. De regels zijn hier echt niet zo duidelijk.

INTERVIEWER: Zijn er volgens u dan voldoende of onvoldoende regels?

RESPONDENT: Er zijn zeer veel regels, maar ze worden door de ene niet, en door de andere wel nageleefd. Er is hier ook wel veel personeel, drie ploegen per dag. Maar ik vind da toch een mankement. De regels moeten duidelijk zijn, en liefst ook door iedereen op dezelfde manier gevolgd.

INTERVIEWER: Ik neem aan dat u niet alles mee kan nemen wat u nodig heeft in uw les?

RESPONDENT: Ah jah natuurlijk. Nee das wel jammer, want de vorige keer met die liedjes, moest ik dan een bijpassend filmpje van Youtube kunnen laten zien, da zou wel heel leuk zijn. Dus dikwijls is da zo, euhm bijvoorbeeld, lets get loud, das een kwe ni hoe mooi filmke en dan vind ik da wel jammer, want ik mag da niet meebrengen. Maar da is nu zo, ik ben al blij als ik een cd mag meebrengen.

INTERVIEWER: Moest daar een aanvraag voor gedaan worden?

RESPONDENT: Ik weet niet juist hoe da allemaal geregeld moet worden. Ik weet dak geen sticks mag meebrengen want dan kunnen ze da in de computer steken en informatie afhalen. Bij de computers in het open leercentrum is er een strenge beveiliging. Ik kan alleen op die computers daar gedurende de uren da er daar les is. Das zodanig beveiligd. En ook daar is het natuurlijk jammer, dat er geen bepaalde internetsites beschikbaar zijn. Ge kunt da blijkbaar wel hoorn, zo bepaalde sites toelaten en andere niet da zal te ingewikkeld of te duur zijn.

INTERVIEWER: Wat zou u, indien u de kans kreeg, veranderen aan het lesgeven?

RESPONDENT: Ik zou ervoor zorgen, dat de gevangenen beloond worden, in plaats van bijna gestraft. Ik zou ervoor zorgen dat ze zeker naar de wandeling kunnen. Da ze zeker kunnen roken tijdens de pauze, indien gewenst. En dat er een klein extraatje, al is het maar een taske koffie. Ik vraag niet veel, maar nu is het bijna zo dat ze hun moeten opofferen om naar een les te gaan. En dat is geen goede zaak. Natuurlijk alle extra's zijn welkom, als daar nog een koekske bij kan, dan mag dat...

INTERVIEWER: En op gebied van informatie, zou u daar verandering in willen zien?

RESPONDENT: Voor mij dan als lesgever bedoelt ge? Ja ma ik denk eigenlijk da da niet zou helpen, want de regels zijn hier flou. Dus wa zou het helpen als ze mij de regels uitleggen, als de ene ze zo toepast en de andere zo. Dus da zou goed zijn op voorwaarde da ze werden toegepast zoals da zou moeten. In die zin mis ik da wel niet.

INTERVIEWER: Wat is uw reactie uit uw omgeving op het lesgeven aan gedetineerden?

RESPONDENT: Mijne man had da ni graag int begin. Diene heeft zelf zoiets van 'allé jong'. En in het najaar mocht ge in Leuven Centraal iemand meenemen om op bezoek te gaan. En toen heb ik hem meegenomen, en hij moest da allemaal niet. Die begrijpt da niet goed, ma die werkt da wel niet tegen e.

INTERVIEWER: En hoe gaat u daarbij om, met die reactie?

RESPONDENT: Bwa, ik snap heel goed da as ge zelf bang bent, da ge da niet wilt doen. Want das geen optie, da moet ge niet doen as ge bang zijt want de mannen voelen da en ge zijt zelf ook al ni op uw gemak. Qua werkplezier is da dan ook niet alles e. Ma ik ben niet bang.

INTERVIEWER: En reacties van familieleden of vrienden?

RESPONDENT: Jah, mensen vinden da wel spannend en interessant e. Ik denk wel dat et goed is dak al wa ouder ben. Moesten gelle hier nu zo werken, da ga toch wel, jah meer seksueel getinte toespelingen, het gebeurt bij mij ook wel maar ik ben meer een moederfiguur voor hun. Ik denk da et moeilijker is as ge jong zijt, misschien niet as ge zo een job hebt zoals Tineke. Ma bon er zijn zeker jonge meiskes die et doen.

INTERVIEWER: Wat is uw eigen houding tegenover les aan gedetineerden?

RESPONDENT: Ik vind da ge daar ni kunt tegen zijn, ge kunt vinden da ze teveel, jah zoals er wel eens gezegd wordt het is een hotel, en teveel luxe enzo. Ik denk da een hele hoop mensen niet kunnen inschatten wat vrijheidsberoving betekent, en ook da ge ni lang contact moet hebben met een gedetineerde om te zien hoe weinig kansen da die mensen krijgen. Natuurlijk, therapie achtige dingen, da kan ik zo goed ni inschatten. Ik denk da da ook wel moeilijk is om veel van die gaten, die zij op die vlakken hebben, op te vullen. Maar ik vind da da wel zou moeten geprobeerd worden, maar onderwijs allé wie kan daar nu tegen zijn? Da ge iemand vormt en kansen geeft. Da vind ik de evidentie zelf.

Alleen natuurlijk de inhoud en da kunt ge u afvragen. Bijvoorbeeld vorig jaar, heb ik hier ook ne cursus gezondheid moeten geven, en da liep echt niet e. Te weinig inschrijvingen en dan ben ik toch van start gegaan, en dan vielen er veel weg. Maar da was eigenlijk een onderwerp da de gevangenis belangrijk vond maar die mannen zijn daar niet mee bezig. Dus da soort van onderwerpen is dan al afgeblazen. Ik denk ook da er nog cursussen zullen verdwijnen, ook om da ze gaan overschakelen op kortere cursussen en dingen van praktisch nut. Gericht op een certificaat en een diploma waar ge iets mee kunt doen. Da vind ik heel belangrijk.

INTERVIEWER: Ok! Wilt u zelf nog iets toevoegen dat nog niet aan bod is gekomen?

RESPONDENT: Ni zo direct, nee ik denk dak zowa alles gezegd heb dak wou zeggen.

INTERVIEWER: Ok, dan willen wij u nog heel hard bedanken dat u met ons wou meewerken.

RESPONDENT: Ik wou wel nog zo weten wat de anderen zoal gezegd hebben?

INTERVIEWER: Jah, we hebben nog niet zoveel interviews gedaan. De algemene onderwerpen die naar boven komen zijn zowat hetzelfde.

RESPONDENT: Jah ok!

Bijlage 4: Interview uitgeschreven door Ellen

INTERVIEW: GEVANGENIS OUDENAARDE

I: De uitleg heb ik dus al gedaan voor de les.

R: Ja

I: Oké, beschikt de gevangenis volgens u over voldoende middelen?

R: Kwestie van tafels, stoelen, borden, ja. Kwestie van het lokaal, als je met een grote groep zit niet. Want ik denk dat je dat zelf ook wel gezien hebt. De klank, de echo, in het lokaal is heel erg.

I: Ja, dus eigenlijk vooral de grootte van het lokaal en de akoestiek?

R: Voila, eigenlijk de aangepastheid van het lokaal. Ik denk wel dat er lokale zijn voor kleinere groepen maar zulke grote groep stoppen ze in de kapel en de kapel heeft veel te veel echo om te kunnen lesgeven. Wel, als ik iets moet vragen ga ik bij de bibliothecaris, ik weet niet of je die meneer kent, Karim. Daar kun je alles krijgen. Ik heb een microfoon gekregen. Als ik echt zeg het gaat niet heb ik ondersteuning gekregen voor mijn stem. Als ik iets vraag dan wordt daar voor gezorgd dus daar heb ik echt geen klachten over.

I: Ja eum, u geeft ook lesgegeven in een andere context vertelde u daarstraks, gewoon volwassenenonderwijs.

R: Ja

I: Zijn er verschillende lesgeefmethoden die u gebruikt in de gevangenis?

R: Eum, het grote verschil is bij bedrijfsbeheer, het vak dat ik nu geef. Is dat we buiten de strafinstelling heel veel gebruik maken van internet, opzoekmethodes en dat ik daarmee hier wel vast zit. Dat is hier veel meer theoretisch. Terwijl daar is het veel meer op zelfstandige basis, ik laat de mensen veel meer zelf opzoeken. Dan heb ik een bepaald item van kijk dat moet je een keer opzoeken. Dat maakt het voor hen aangenamer. Dus dat is wel, moest het hier kunnen, dat je internet krijgt, beperkt natuurlijk he. Kijk die sites of die sites daar mogen ze op. Dan zou dat voor mij al een hele grote hulp zijn. Want ik weet ook wel hoe sommige dingen gaan. Hoh het is weer zo saai omdat? Maar uiteindelijk je kunt gewoon niet veel afwisselen he.

I: Dus over het algemeen is het oké maar..

R: Over het algemeen is het oké maar ik mis wel bepaalde dingen, het gebruik van internet. Bedrijfsbeheer is zoiets dat zodanig snel fluctueert, ook de gegevens dat je krijgt. Bedrijfsbeheer nu is meer kijk ze moeten meer weten waar ze de informatie mee kunnen vinden eerder dan dat ze alles vanbuiten moeten leren en dat is hier moeilijker. Want bijvoorbeeld er zijn bepaalde centra waar ze naartoe kunnen gaan om informatie. Als ik dan zeg zoek die nu eens op op internet en dan zien ze ook de informatie die ze krijgen. Dan kan ik daar ook op richten. Sommige mensen hebben problemen met dingen opzoeken op internet omdat de informatie die je via internet krijgt heel veel is. Dan kunnen ze moeilijk zien welke informatie ze echt nodig hebben. Dat doe ik wel in het avondonderwijs.

I: Oké, hoe verloopt de coördinatie met de onderwijscoördinator?

R: Philippe? (lacht)

I: Ja

R: Goed, een beetje. Hij heeft veel werk voor op zijn eentje maar over het algemeen vrij goed. Als er iets is kan ik altijd vragen.

I: Daar gaat u dus naartoe met vragen?

R: Ja

I: Kan u ook vragen stellen aan uw CVO?

R: Het CVO ook wel, maar het CVO kan mij helpen kwestie als het gaat over mijn loon of mijn uren. Maar praktisch gezien binnen de gevangenis moet ik bij Phillippe zijn. Daar kan het CVO weinig aan doen. Dus eigenlijk ook tussen het CVO en Phillippe is er wel een contact maar alles binnen de muren ben ik beter bij Phillippe.

I: Is er voldoende begeleiding volgens u?

R: (zucht)... Dat is, ik denk dat dat moeilijk is. Dat is wel zoiets ge kent het niet. Ge komt binnen en ge hoort direct toen ging het nog over een groep van 12 moesten ze toen gezegd hebben ge moet lessen geven aan een groep van 20 (lacht). En ge hebt nog dat idee, het zijn nog gevangenen. God weet wat ze

allemaal gedaan. En dus dan zeggen ze wel ja maar dat is geen probleem maar plots sta je daar dan. Uiteindelijk sta je daar dan. Als je voor een klas leerlingen staat is dat ook zo. Ze duwen u binnen en ze doen de deur dicht. Dat is hier ook zo maar dat publiek is anders. Dus de eerste les ging ik maar met een heel klein hartje. Omdat je niet echt iemand had. Maar dan had ik ook wel met Phillippe en één van de cipers die ook bij Echo werkt had ik gezegd soms voel ik me niet echt veilig in het begin. En dan kwam die gewoon een keer binnen.

I: Aja

R: Een gevoel van. Dan heb ik ooit eens één keer dat één van de gedetineerden agressief kwam omdat zijn punten hem niet aanstonden en toen merkte ik dat de andere gedetineerden daar wel tussen kwamen. En dan is dat beter beginnen gaan omdat ik merkte oké, er zijn er altijd wel een paar die gaan tussenspringen. Het is altijd wel leren met die mensen, maar uiteindelijk denk ik als leerkracht dat het misschien beter is dat je eens een les kan volgen bij een andere leerkracht. Dat je bij de eerste keer eens bij een andere leerkracht kan gaan. Dat je ook een beetje kijkt welk publiek is het. Hoe gaat die leerkracht er mee om? Wat zijn de problemen? Want het is een heel ander publiek. Ook een heel andere sfeer.

I: Ja, dat was mij ook opgevallen.

R: Ja, het is heel anders daar kan je niet onderuit. Het was misschien niet slecht geweest. Ook voor mijn, ik ben vrij sterk van karakter, maar ook voor uw eigen gemoedsrust dat je zegt van oké het gaat zo en dat valt dan uiteindelijk wel mee. Want nu nog je geeft les en je hoopt dat je goed bezig zijn maar ge weet het niet he. Je hebt geen vergelijkingsmateriaal. Dat zou misschien wel, een keer bij iemand anders bijwonen voor je eraan begint. De allereerste keer is.

I: Nu voelt u zich veilig?

R: Nu voel ik mij veilig. Ja, dat is geen probleem. Er is altijd in het begin van de cursus als ge uw cursisten dus uw gedetineerden leert kennen. Er zijn er die komen omdat het een gunstmaatregel is. Die een moeilijk karakter hebben. Der zijn er altijd bij die storen want er zijn er zo die alleen komen ruzie maken. Dan is dat heel duidelijk dan is het van kijk jong die wil ik niet meer. En dan zegt Phillippe oké, dan schrappen we die. Ik doe dat niet snel. Ik heb er nu ene geschrapt. Vorige reeks geen een. Dus echt iemand die alleen komt om te stoken. En de rest ging eigenlijk naar mijn mening vrij goed.

I: Hoe verloopt de communicatie met collega's in de gevangenis? Hebt u contact met andere leerkrachten?

R: Nee, nee nee. Eum, ik ken bepaalde leerkrachten omdat ik bij CVO werk. Ik zie die mensen op andere gelegenheden bijvoorbeeld als we samen iets in het CVO doen. Nu heeft Phillippe wel iets gedaan. Hij heeft een uitwisselingsproject gedaan met Brugge. Dat vond ik wel heel goed. Dat wil zeggen dat al de leerkrachten hier in Oudenaarde samengekomen zijn, op de bus gezet en we zijn naar Brugge gegaan. Dat is wel heel leuk want dan leer je elkaar kennen. En dan kunt ge ook naar Brugge gaan en zien hoe het daar gaat en welke problemen de leerkrachten daar hebben. Leerrijk. Ik vond dat heel positief want anders ik kom binnen je geeft uw les en weer naar buiten punt. Dus ik ken ook enkel de leerkrachten van het CVO.

I: Ja, eum bent u tevreden over de CVO werking?

R: Ja

I: Zou u iets veranderen?

R: Er is een klein probleem, naar mijn mening, met de aanwezigheidslijsten die we hier hebben in de gevangenis en de aanwezigheidssystemen die zij hebben in het CVO. Het is heel modulair. Dat moet ook, van het systeem van onderwijs uit, heb je van die periode tot die periode een module lopen en dan moeten die leerlingen daar dan aanwezig zijn. Terwijl je hier veel meer het geval hebt je hebt een proces lopen. 4 à 5 weken weg en komen dan terug. Of ze zijn te laat om in te schrijven voor de volgende module omdat ze in de vorige module 4 weken weg waren. En dan vallen ze uit de boot. Dus dat vind ik dan wat jammer. Van het ministerie van onderwijs uit en het CVO uit, dat vind ik jammer dat er niet iets lossier gewerkt kan worden met die data. Want meestal kunnen ze er totaal niet aan doen. Als ze dan worden getransfereerd dan is het helemaal om zeep. Maar ik heb vorige keer ook iemand gehad juist tussen twee modules zes weken weg en kon niet meer inschrijven voor de volgende module dus hij viel uit de boot. Dan vind ik dat jammer. Want uiteindelijk is dat niet iets waar zij iets aan kunnen doen. Er is bijvoorbeeld touché en misschien in vrijheidsstelling en dat is voor hun belangrijk en als dat dan juist samen valt met de lessen. Dan zijn ze niet aanwezig en dan hebben we zoveel niet aanwezigen en dan is het CVO daar weer lastig in. En ik snap dat wel want zij worden daarin gecontroleerd. En inspectie

van ministerie van onderwijs heel strikt volgens de regels. Dus die dingen. Het zijn twee ministeries die botsen.

I: Ja inderdaad. Zijn de gedetineerden volgens u voldoende gemotiveerd?

R: In het begin altijd (lacht). In het begin altijd. Als de wandeling begint of (zin klopt niet). Ze zijn heel bang als je bepaalde lessen hebt en er zijn bepaalde dingen die gebeuren tijdens uw lessen. Bijvoorbeeld de sportwinkel. Dat valt altijd tijdens de lessen. Ja mevrouw we gaan niet kunnen gaan. Maar dan probeer ik altijd wel met de cipers te regelen dat ze even uit mijn les kunnen. Als ze dan 10 minuten, 20 minuten weg blijven dan val ik daar niet over. Dan zijn ze ook rustiger. Anders ofwel komen ze niet naar uw les ofwel zitten ze heel de les in spanning. En dan kan je ook geen les geven. Of er is weer iets speciaal te doen. En dat duurt maar een kwartier en als ze dat dan niet kunnen doen zijn ze dat weer voor een maand kwijt. Dus dat is voor motivatie iets minder. Zoals ik nu ook met die meneer heb, heb ik ook tegen Phillippe gezegd, dat is een meneer die een proces heeft. En die dus in spanning zit wat gaat het zijn. Ga ik verkrijgen of minder. En dan heb ik gemerkt, die motivatie zakt weg. Ze zijn met andere dingen bezig. Dat is wel soms jammer. Ze kunnen wel maar ze zijn met andere dingen bezig maar met de meesten in mijn groep lukt het wel.

I: Oké, en probeert u de gedetineerden zelf nog te motiveren?

R: Ja, als ik merk dat er mensen niet mee zijn dan laat ik de groep die wel mee is vroeger vertrekken dat ik kan doorwerken met die mensen die achter zijn. Zeker met een groep van 20 heb je dat nodig want je hebt altijd mensen die vlugger zijn dan andere. Daarvoor was het kleiner dan zat ik maar met 12 mensen en dan probeerde ik de sterkere naast de zwakkere te zetten. Omdat ik merk en zeker tussen Marokkanen en Turken, dat ze moeite hebben met de Nederlandse taal zeker omdat het begrippen zijn die niet altijd gangbaar zijn. En dat ze aan elkaar makkelijker iets kunnen uitleggen als één van de twee het snapt. Dat hij dat kan uitleggen aan die ernaast. En zo krijg ik ze mee. Er is maar één iemand die gebuisd was maar die had totaal geen wiskundige notie. Hij is er niet doorgeraakt. Al de rest is erdoor geraakt. Als ik zie dat ze het kunnen moeten ze erdoor. Dus van ik sleep ze erdoor want uiteindelijk dan kunnen ze het wel maar ze hebben een duw nodig. Dus bij kleine groepen door elkaar en grote groepen splits ik op. Elkaar steunen.

I: Oké, ongewenst gedrag hebben we daarstraks al besproken en dat hebt u maar één keer voor gehad?

R: Eén keer ja.

I: En hoe bent u er op dat moment mee omgegaan?

R: Eum, op het moment. Die leerling zit nu nog bij mij. Hij was niet akkoord met zijn punt. En twee jongens die ernaast zaten die zijn ook opgestaan en die zeiden jongen zet u neer. Het is nu zo. Ge zijt geslaagd. Het is niet dat hij gebuisd was, hij was geslaagd. Hij was niet akkoord met zijn totaal. Pas op, ze weten dat heel goed. Als er iets gebeurt met de leerkracht tijdens de lessen dan wordt heel het systeem waarschijnlijk afgeschaft. En daar zijn ze doodbang voor. En een heel deel van die jongens, zeker de helft van de groep die ik nu heb probeert echt voor zijn diploma te gaan. Dus naar mij toe één keer en nadien geen last meer gehad. Soms wel eens speling, uitdagen, maar niet echt. Naar mekaar toe vind ik dat je dat heel snel merkt als er spanningen zijn in de groep. Dan beginnen ze tegen mekaar zo te *tinsen*. En dan zeg ik kijk jongens het gaat niet, 10 minuten, babbel het uit dan beginnen we weer. Dan moet je wel zien dat ze babbelen. Iedereen moeit zich en gemakkelijk zwakt het af. Met onderhuidse spanningen kan je geen les geven. En tot nu toe is dat vrij goed meegevallen.

I: Dus uw relatie met de gedetineerden is wel positief?

R: Naar mijn gevoel wel, ik weet natuurlijk niet wat zij ervan denken maar naar mijn gevoel wel.

I: Vindt u het nodig om over informatie te beschikken over de personen waaraan u lesgeeft?

R: Ik wil het absoluut niet weten. Omdat ik heb voor mezelf in mijn gedachten zoiets van ze hebben allemaal drugsproblemen. Dat is niet waar. Dat weet ik ook wel dat er moordenaars of weet ik veel wat er tussen zit. In mijn gedachten hebben ze allemaal drugsproblemen. Want ik ga helpen, ik ga er tussen zitten, moest ik weten dat er mensen moordenaars zijn, verkrachters dan zou ik een heel ander beeld krijgen van die persoon en dan zou het niet meer goed gaan. Nu heb ik een vrij goede band ermee en nu heb ik geen probleem mee. En anders zou ik meer gereserveerd zijn.

I: En als u bijvoorbeeld mensen in uw les heeft, krijgt u dan voordien te weten op welk niveau ze ongeveer zitten of?

R: Dat ondervind ik zelf.

I: Ook diploma's die ze al bepaald hebben?

R: Ik kan het vragen maar meestal ondervind ik dat zelf. Zo bedrijfsbeheer is voor iedereen toegankelijk. Iedereen mag bedrijfsbeheer volgen. Kwestie van boekhouden zitten in een leertraject. Die hebben allemaal een basiskennis. Je merkt het wel heel vlug wat voor vlees je in de kuip hebt.

I: Zijn de veiligheidsmaatregelen naar uw mening voldoende?

R: Ik zou begot niet graag hebben dat er iets gebeurt want ik zou niet weten waar ik naar toe moet (lacht). Want uiteindelijk als ik in de grote zaal sta sta ik vrij dicht bij de uitgang maar moest er echt iets gebeuren geraak ik toch niet buiten. Uiteindelijk ben ik één keer daar beginnen roepen want het ging veel te luid. Ik had de micro nog niet. En ik moest erboven. En direct kreeg ik telefoon, ik heb wel altijd telefoon bij mij, vanuit het centrum van lukt dat daar? Zodat ik wel het gevoel heb van er wordt van het centrum toch wel ergens in de gaten gehouden. Maar echt qua veiligheid, er gebeurt niets en hopen dat dat zo blijft. Zeker als ze achteraan zouden zitten aan het computerlokaal, de bel staat achter de deur hoe ik daar zou buiten geraken ik zou het begot niet weten dat is denk ik iets waar je niet aan mag denken.

I: Hoe is uw relatie met het gevangenispersoneel?

R: Directeur is heel vlot, heel toegankelijk. Ook heel geïnteresseerd want als ik resultaten heb dan zet ik dat altijd in mail en stuur ik dat ook door naar hem. Directeur in kopie. En dan merk ik als ik passeer in de gang van ah, die heeft dat goed gedaan. Dat hij dat ook effectief leest. Hij kent zijn gedetineerden heel goed. Hij is daar ook heel goed mee bezig. Als er iets is dan mag ik altijd bellen. Mensen van echo ook heel goed. Cipers ook heel goed. Enkel zij kennen mij wel bij naam maar ik hun omgekeerd niet. Ik ken de gezichten wel maar niet de namen.

I: En hoe omschrijft u de houding van het gevangenispersoneel ten aanzien van het lesgeven?

R: Eum, sommigen staan daar heel vlot tegenover en sommigen staan daar heel weigerachtig tegenover. En dat merk je wel. Sommige mensen hebben geen probleem met het invullen van de lijst en anderen doen het gewoon niet. Dus dat is .. Heel dikwijls als ik buitenkom en ik zeg goh, blij dat het gedaan is. Zeggen ze ja ik versta niet waarom je met zo een grote groep wilt samen werken. Er zijn mensen die niet echt positief staan ten opzichte van onderwijs. Maar naar mij persoonlijk toe altijd vriendelijk en

altijd behulpzaam. Ik mag ook altijd alles vragen. Sommigen dat merk je wel, dat onderwijs is een stap te ver. Sommigen vinden dat goed en sommigen die vinden dat overbodig.

I: Ja, en wat zou u indien u de kans kreeg veranderen aan het lesgeven aan gedetineerden?

R: Ik zou dat internet willen, gelimiteerd dat snap ik ook wel. Dat is in gewoon onderwijs ook als ze op facebook of op hotmail kunnen. Je moet altijd wel een beetje een handje vasthouden. Dus dat zou voor mij wel belangrijk zijn in het kader van mijn lessen. Anders als ik grote groepen zou hebben zou ik ze eerder splitsen. Ik zou liever een groep hebben van maximum 10 à 12 leerlingen. Maar dan zit je weer met een botsing naar het CVO toe omdat het CVO een minimum aantal leerlingen moeten hebben. Je start met een groep van 12, er vallen er weg, transfer. Dan zit je weer niet aan dat minimum. Onderwijs en strafinstelling. Ik ben één van de weinigen die zo een grote groep heeft. Nu met de uitwisseling van Brugge wat ik daar wel beter vond maar dat ligt denk ik meer aan het gebouw. Is dat alles wat lesgeven is is gecentraliseerd in één gebouw. En ik denk qua veiligheidsgevoel dat dat ook wel iets beter is. Nu zit je echt geïsoleerd. Ik denk dat dat meer een droom is. (lacht)

I: Ontvangt u reacties uit uw omgeving op het lesgeven aan gedetineerden?

R: Jaaa, één van ge kunt dat wel en twee van zit den diene der nog en den dienen (lacht) maar anders god veel vragen van lukt dat wel? Gaat dat? Zijn er cipiers bij u? Mensen proberen een voorstelling te maken. Als je dan zegt nee ik zit alleen krijg je een reactie huh doe je dat echt? Zo meer de praktische dingen. Er wordt zelden iets gevraagd over de gedetineerden zelf. Tenzij de laatste keer aah zit Hans Van Temsche daar nog? Allé ja, dat heb je ook natuurlijk. Of je dat wel ziet zitten en zo dat is zo denk ik het enige.

I: Hoe gaat u om met die reacties?

R: Kwestie van als ze vragen leg ik dat wel uit dat ik daar alleen zit en bespreek ik dat praktisch. Op vragen als zit den diene en den diene daar nog dan antwoord ik ik weet dat niet. Je komt ze wel tegen in de gang soms maar dan nog ik ben dan zo een drama dat ik bij wijze van spreke moest Hans Van Temsche daar nu rondlopen ik zou hem niet herkennen. Dus, het interesseert mij ook weinig. Ik kan dat van mij afzetten. Zeker gedetineerden als ze een proces hebben gehad of zo dan komen ze dat eens vertellen. Ze moeten dat eens van hun hart krijgen. Maar het moment dat die deuren toe gaan dan

schuift dat van mij af, ik heb dat eigenlijk met geen één leerling. Qua karakter zit ik goed want ik neem het niet mee naar huis.

I: Gebeurt het vaak dat ze hun hart bij u luchten?

R: Ja zeer vaak, zeker voor of na een proces. Of als ze op transfer moeten of geweest zijn. Nu zijn er twee weggestuurd. En die mensen hebben dan frustraties en dat moet dan er ne keer uit. Zoals je kon zien tijdens de pauze, ze moeten hun hart eens luchten. Het moet er ne keer uit en ze kunnen weer verder. Dat heb ik veel voor.

I: Wat is uw eigen standpunt ten opzichte van het lesgeven aan gedetineerden?

R: Het standpunt, het moet mogelijk zijn dat ze les volgen en een diploma krijgen. Praktisch gezien zijn er nog dingen die ik wil aanpassen. Bijvoorbeeld roken tijdens de les. Het feit les krijgen vind ik heel positief. Nederlands begint serieus te komen. Ik geef ook les in een atheneum en kantoor. En ik merk vaak dat het niveau hetzelfde is. Dus dat zijn echt jongens die beginnen kwakkelen zijn, 15-16 jaar. Zeker die allochtonen. Als ze dan hier komen en ze kunnen hier komen ze werken sneller. Ze hebben dat echt wel nodig. Die kans moeten ze krijgen; Als je de kans niet hebt. Als ze de kans krijgen en ze grijpen de kans dat moet zeker kunnen.

I: Oké, hebt u nog suggesties voor vragen voor andere leerkrachten? Dingen die we nog zouden kunnen uitbreiden?

R: Ik vind dat hetgeen wat je gevraagd hebt is bondig en grondig genoeg.

Bijlage 5: Instrument voor het observeren van leerlingen en leerkrachten

Door leerlingen en leerkrachten te observeren kunt u informatie verkrijgen over:

1. de lesuitvoering;
2. de manier waarop de les ervaren wordt.

De observatie-instrumenten (tabel en formulier) die hier worden gegeven, kunt u aanpassen op grond van de aspecten waarover u nadere informatie wilt krijgen (zie het door u gemaakte profiel).

Voor het observeren van lessen wordt de volgende werkwijze voorgesteld:

1. In geval van een micro-evaluatie: Laat de leerlingen en/of leerkrachten hardop denken. Om dit te oefenen kunt u gebruikmaken van ‘het knoopp probleem’.
2. Maak tijdens de les een ‘lopend verslag’ van de gebeurtenissen. Afhankelijk van de hoofdevaluatievra(a)g(en) zal het accent meer liggen op docentactiviteiten en/of leerlingactiviteiten en/of de interactie tussen de docent met de leerlingen. U kunt tijdens de verslaglegging gebruik maken van een observatietabel die er als volgt uit kan zien:

Observatietabel

Lesnummer/titel:	School:
Observator:	Klas:
Datum:	Docent:

Activiteit	Tijd	Docent	Leerlingen

3. Vul direct na de les een observatieformulier in dat er als volgt uit kan zien.

Observatieformulier

Basisinformatie

Lesnummer en titel:
Datum lesuitvoering:
Naam docent:
Klas en schooltype:
Aantal aanwezige leerlingen:
Aantal uren besteed aan de stof uit deze les:

I. Algemene indruk van de les

Waardevol	1	2	3	4	Niet waardevol
Probleemloos verlopen	1	2	3	4	Veel problemen
Haalbaar binnen de lestijd	1	2	3	4	Niet haalbaar binnen lestijd
Lesdoelen zijn bereikt				1	2

Toelichting (wilt u dit vooral invullen voor de aspecten waarvoor u een 3 of 4 heeft gegeven?)

.....

.....

.....

.....

.....

II. Lesuitvoering

1. Geef aan hoeveel tijd aan elke geplande activiteit van deze les (zie de opbouw van de les in de docentenhandleiding) is besteed en geef aan welke niet-geplande activiteiten zijn uitgevoerd en hoeveel tijd daaraan besteed is.

Activiteit

Tijd in minuten

.....
.....
.....
.....
.....

2. Welke van de volgende activiteiten zijn voorgekomen in de les? (Geef ook aan *welke* opdrachten klassikaal dan wel zelfstandig gemaakt zijn, en hoeveel tijd de docent bezig is met organiseren/orde handhaven.)

- De docent geeft frontaal les.
- De docent leest klassikaal de leesteksten met de leerlingen.
- De opdrachten worden klassikaal ingevuld.
- Leerlingen werken zelfstandig aan de opdrachten
- De docent is bezig met organiseren/orde handhaven: in totaal in deze les minuten.
- Anders, nl.

3. Zijn er problemen geweest tijdens de les?

Ja / Nee

Zo ja, welke problemen waren dit?

.....
.....
.....
.....
.....

4. Welke wijzigingen in de lesopzet, de lesinhoud, of het materiaal, zouden een oplossing kunnen zijn voor de genoemde problemen of anderszins kunnen bijdragen aan een betere lesuitvoering?

.....
.....
.....

.....
.....

III. Leerlingen

5. Hoe was het gedrag van de leerlingen tijdens deze les?

Actief 1 2 3 4 Passief

Zelfstandig 1

Geïnteresseerd 1

Rustig 1

2
2
2

Toelichting (vooral invullen voor de aspecten waarvoor u een 3 of 4 heeft gegeven).

.....
.....
.....
.....
.....

6. Welke veranderingen in de opzet van de les zouden de motivatie van leerlingen en/of de leeropbrengsten (verder) kunnen verhogen?

.....
.....
.....
.....
.....

IV. Lesmateriaal

7. Welke bijstellingen zouden het deel van de *docentenhandleiding* over deze les verder kunnen verbeteren? Geef ook aan welke eventuele onjuistheden in de handleiding zitten en hoe die verbeterd kunnen worden.

.....

.....
.....
.....
.....

8. Welke bijstellingen of aanvullingen zouden het *leerlingenmateriaal* over deze les verder kunnen verbeteren? Geef ook aan welke eventuele onjuistheden in het leerlingenmateriaal zitten en hoe die verbeterd kunnen worden.

.....
.....
.....
.....
.....

V. Overige opmerkingen

.....
.....
.....
.....
.....

Bijlage 6: Verslagen van de observaties

Op maandag 28 februari hebben wij de les Algemene Vorming gevolgd bij Hilda (18u-20u). Het eerste wat ons opviel was dat de les pas na 20 minuten kon starten omdat het zolang duurde vooraleer iedereen er was. Er waren negen leerlingen voorzien en uiteindelijk kwamen er maar vijf opdagen, waarvan ééntje nog veel later dan de anderen. Hilda is een heel lieve mevrouw. Zij heeft het in haar lessen steeds over andere onderwerpen. Als eerste kregen we een stukje aardrijkskunde. Ze was op vakantie geweest naar Birma. Ze vertelde dat Birma kort bij Vietnam lag. De leerlingen kregen de opdracht om Birma aan te duiden op de wereldkaart. Iedereen behalve één leerling participeerde. Ze benadrukte dat iedereen op zijn eigen manier moest werken. Ze zou nooit zeggen dat de ene slimmer is dan de andere. Het viel ons wel op dat bepaalde leerlingen veel sneller waren dan de anderen. Ze ving dit verschil in niveau op door aan de vlugge leerlingen extra nog moeilijkere oefeningen te geven. Ze gebruikte veel papier, eigen ervaringen, teksten, kaart. Kortom veel materiaal. Eén leerling vertoonde storend gedrag, hij wou de hele tijd zijn gelijk halen. Ze ging hiermee goed om door hem even zijn hart te laten luchten en nadien zonder commentaar over te gaan naar het volgende onderwerp. Soms waren de leerlingen niet echt oplettend. Ze waren bezig met andere papieren bijvoorbeeld. Ze bezat geen expliciet gezag maar bij opmerkingen luisterden de gevangenen wel. Nadien hebben we oefeningen gemaakt op alfabetische volgorde. Hier merkten we duidelijk een verschil in niveau op. Tot afsluiting werd er nog kort een verhaal van Nero besproken met een bijpassende oefening.

Op woensdag 2 maart 2011 hebben wij de les Engels gevolgd van 9u00 tot 11u15. Deze les gaat uit van de Centra voor Basiseducatie. Het eerste wat ons opviel bij het binnenkomen in de gevangenis was, dat de organisatie bij de cipers niet zo vlot verliep. Het was alsof wij niet belangrijk waren. Ondanks het feit dat wij twintig minuten op voorhand daar waren, arriveerden wij toch nog te laat in de les. Hierdoor had de lesgever het idee dat wij niet meer zouden opdagen. Ook werd er die dag niet afgeroepen dat de les Engels ging beginnen. De leerkracht zelf haalde deze problematiek ook reeds aan. Er lijkt met andere woorden wat onenigheid tussen de lesgever en sommigen van het gevangenispersoneel. De les op zich verliep heel vlot. De cursisten leken heel gemotiveerd. Er was sprake van een sterke participatie en hierdoor leek het ook alsof de cursisten werkelijk geïnteresseerd waren in de materie. De les werd ook op een originele manier gegeven. Het is niet puur theoretisch georganiseerd. Er werd veel gebruik gemaakt van extra materiaal, zoals bijvoorbeeld nummers en data

oefenen aan de hand van een stamboom, gebruik maken van pictogrammen, ... Er werd veel aandacht besteed aan uitspraak en aan de betekenis van woorden. De lesgever zal ook direct blijven stilstaan bij een onderwerp dat niet voor iedereen volledig duidelijk was. De les werd afgesloten met een lied van Michael Jackson, dat eerst werd beluisterd en nadien ontleed.

Op donderdag 17 maart 2011 hebben wij een les Nederlands voor anderstaligen mogen bijwonen van 13u00 tot 15u30. De leerlingen komen druppelsgewijs binnen voor de start van de les. Er wordt gestart met 11 cursisten, wat het meeste is wat wij al hebben gezien. Het valt ons direct op dat de klas wat klein is voor een dergelijke groep. Gezien de beperkte infrastructuur moet men natuurlijk roeien met de riemen die men heeft. Wat hier wel opmerkelijk is, is dat er geen gebrek lijkt te zijn aan middelen. De lesgever kan gebruik maken van een redelijk grote televisie en ander materiaal is eveneens voorhanden. Wanneer de les van start gaat, krijgen de cursisten eerst allemaal hun naamkaartje van de leerkracht. Ze krijgen ook hun huiswerk verbeterd terug. De cursisten werken actief en geïnteresseerd mee. Iedereen wordt tijdens de les betrokken. Er is sprake van een wat lossere sfeer, de les is voor velen echt leuk. Gedurende de beperkte tijd, wordt de les toch even onderbroken omdat één van de gedetineerden bezoek heeft. Wij hebben de indruk dat dit in een arresthuis vaker voorvalt als in een andere strafinstelling. Doordat de cursisten heel geïnteresseerd zijn, gebeurt het vaak dat er sommigen de antwoorden door de klas roepen. Gezien de slechte akoestiek, is dit natuurlijk heel vervelend. Ik merkte tegen het einde van de les ook dat ik wat last begon te krijgen van hoofdpijn. Door deze beperking van de infrastructuur, valt het veel sneller op dat er iemand aan het praten is. Uit de groep van 11, zijn er twee die de hele tijd onder mekaar aan het praten zijn. Op een gegeven moment wordt het de leerkracht teveel en wijst ze deze personen op het feit dat als ze naar de les komen, ook geïnteresseerd moeten zijn. Problemen moeten op cel gelaten worden. Tegen het einde van de les loopt het eventjes uit de hand. Er ontstaat een verhitte discussie tussen de gedetineerden onderling. De leerkracht weet dit echter goed op te lossen en dwingt respect af. Iedereen moet de les verlaten zonder nog een woord te zeggen. Het was de eerste keer dat dit gebeurde tijdens deze les, en het was ook de eerste keer dat wij dit hebben meegemaakt. We vonden het echter een leerrijke ervaring om ook de andere kant van de medaille eens te kunnen zien.

In de gevangenis van Oudenaarde heeft Ellen de lessen Bedrijfsbeheer en Spaans gevolgd. De les bedrijfsbeheer vond plaats op 21 maart 2011. De les begon om 12.40u en eindigde om 16.40u. De les

duurde in het totaal dus drie uur. In principe dient deze les aaneensluitend drie uur te duren. Dit is echter niet mogelijk. De gedetineerden zijn niet in staat zo lang stil te zitten vertelde de leerkracht. De leerkracht is dus genoodzaakt een pauze in te lassen. We waren met een grote groep en uiteindelijk zijn er 11 gedetineerden in de les geweest. De gedetineerden stroomden weer druppelsgewijs binnen. Zo was er één leerling die pas binnen kwam in de les na zijn bezoek, twintig minuten nadien werd hij geroepen voor een tandartsbezoek. Ook was de lesgever genoodzaakt de les eerder te beëindigen omdat de gedetineerden anders het begin van hun wandeling misten. De les Spaans voor beginners vond plaats op 23 maart 2011 van 15.15u tot 15.15u. Deze leerkracht kwam niet vanuit een organisatie maar was door de gevangenis zelf gestuurd. De les was gedaan voor ik het door had. De gedetineerden waren wel erg gemotiveerd. Ze hebben geleerd hoe men de tijd in het Spaans moet uitdrukken. Ook hier was het niveauverschil erg voelbaar. Zo was er één gedetineerde die erg vlot Spaans praatte. Het was me daarom niet duidelijk waarom hij niet in de groep Spaans voor gevorderden zat. De leerkracht heeft dit na de les dan ook met de gedetineerde besproken. Over het algemeen kan ik concluderen dat de gevangenis van Oudenaarde goed uitgerust is op het gebied van onderwijs. De onderwijscoördinator is zeer betrokken met de lesgevers. Er is bovendien een uitgebreid aanbod zowel theoretisch als praktijk gericht.

Bijlage 7: Codeboom

Gevangeniscontext		
	Infrastructuur	
		Voldoende infrastructuur
		Onvoldoende of onaangepaste Infrastructuur
		Verbetering Infrastructuur
	Middelen	
		Voldoende middelen
		Onvoldoende middelen
		Verbetering middelen
		Beperking gebruik van materiaal
		Moeilijke organisatie materiaal
	Andere Context	
		Gelijkenissen met gevangeniscontext
		Verschillen met gevangeniscontext
		Lesgeven in andere context
	Lesgeefmethoden	
Communicatie		
	Communicatie met Onderwijscoördinator	
		Goede houding van de onderwijscoördinator
		Goede communicatie met OC
	Communicatie met andere collega's	
		Geen communicatie met collega's tussen v gevangenissen
		Geen communicatie met collega's van deze

Opleiding		
	Gevolgte opleiding	
	Opleiding specifiek voor het werken binnen een gevangenis	
	Mispunten opleiding	
Organisatie		
	Ondersteuning	
		Onvoldoende ondersteuning
		Voldoende ondersteuning
	Werking CVO of CBE	
		Tevreden over de werking CVO of CBE
		Ontevreden over werking CVO of CBE
	Organisatie in de gevangenis	
		Gebrekkige organisatie in de gevangenis
		Probleem aanwezigheidslijsten
Knelpunten		
	Motivatie	
		Actie ter verbetering motivatie
		Motivatie cursisten
	Ongewenst gedrag	
		Reactie op ongewenst gedrag
		Vormen van ongewenst gedrag
		Geen ongewenst gedrag
	Informatie over gedetineerden	

		Geen informatie over de feiten gewenst
		Opvolging van afwezigheden
	Veiligheidsmaatregelen	
		Welke veiligheidsmaatregelen
		Onvoldoende veiligheidsmaatregelen
		Voldoende veiligheidsmaatregelen
	Relatie met gevangenispersoneel	
		Houding gevangenispersoneel tegenover o gedetineerden
		Beperkt contact met gevangenispersoneel
		Goede relatie gevangenispersoneel
	Relatie met gedetineerden	
		Beeld van de gedetineerden over de leerkr
		Belang van goede houding tegenover gede
		Goede relatie met gedetineerden
		Moeilijkheden in deze relatie
Suggesties ter verbetering		
	Met betrekking tot de organisatie in de gevangenis	
		Andere activiteiten afstemmen op onderwijs
		Mentaliteitsverandering van personeel
	Met betrekking tot het onderwijs	
		Organisatie van het onderwijs
		Onderwijsaanbod

	Met betrekking tot bijkomende scholing	
	Met betrekking tot bijkomende informatie	
		Informatie over de persoon
		Informatie over gevangeniscontext
	Met betrekking tot communicatie	
		Interesse in communicatie met collega's
		Meer begeleiding of supervisie gewenst
	Met betrekking tot accommodatie	
		Gebruik van computer en internet gewenst
		Meer accommodatie gewenst
	Geen verbeterpunten	
Reacties uit de omgeving		
	Houding van de peergroep tegenover onderwijs aan gedetineerden	
	Houding van de lesgever tegenover onderwijs aan gedetineerden	
	Omgaan met opmerkingen	

Bijlage 8: Voorbeeldsurvey

Beste leerkracht,

Het Vlaams Ondersteuningscentrum wil graag een beter beeld krijgen van de huidige situatie betreffende het onderwijs binnen alle Vlaamse gevangenissen. Met behulp van voorliggende vragenlijst willen we nagaan welke punten voor verbetering vatbaar zijn. In deze vragenlijst zal er dus gepeild worden naar de persoonlijke ervaringen van de lesgevers binnen de gevangenis.

Een verbetering van het onderwijs binnen de gevangenis biedt niet alleen voor de gedetineerden een voordeel; de lesgevers hebben hier natuurlijk ook baat bij. Het is dus belangrijk dat u zo eerlijk mogelijk probeert te antwoorden. De gegevens worden anoniem verwerkt. U zal merken dat er op geen enkel moment naar je naam, adres of geboortedatum of enig ander identificatiemiddel gevraagd wordt.

We willen u vriendelijk verzoeken om geen vragen open te laten. Enkel zo kan een precies beeld verkregen worden. Moesten er vragen of opmerkingen zijn, dan kan u die altijd aan het volgende email adres richten:

Hartelijk dank voor je medewerking!

Persoonlijke gegevens

Om een juist beeld te kunnen vormen over het onderwijs aan gedetineerden is het belangrijk de juiste context te kennen. Afhankelijk van de gevangenis waar wordt lesgegeven, zullen andere opmerkingen belangrijk zijn. Daarom worden deze gegevens bevraagd. Deze gegevens dienen dus enkel om na te gaan binnen welke gevangenis het onderwijs plaatsvindt en voor welke organisatie u juist werkt. Ook het soort onderwijs dat u voorziet kan bepalend zijn. Er wordt hier niet gevraagd naar de eigenlijke les die u geeft, enkel of het om een theoretische of praktijkgerichte les gaat. Op die manier blijft de anonimiteit behouden.

– Binnen welke gevangenis geeft u les? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Gevangenis te Antwerpen
- Penitentiair complex te Brugge
- Gevangenis te Berkendaal (Brussel)
- Gevangenis te Vorst (Brussel)
- Gevangenis te Sint-Gillis (Brussel)
- Gevangenis te Dendermonde
- Gevangenis te Gent
- Gevangenis te Hasselt
- Penitentiair schoolcentrum te Hoogstraten
- Gevangenis te Ieper
- Centrale gevangenis te Leuven
- Hulpgevangenis te Leuven
- Gevangenis te Mechelen
- Strafinrichting te Merksplas
- Strafinrichting te Oudenaarde

- Penitentiair landbouwcentrum te Ruiselede
- Strafinrichting te Wortel
- Andere, namelijk

– Welk soort onderwijs voorziet u in de gevangenis?

- Theoretische cursussen (bv. Frans, Bedrijfsbeheer, ...)
- Praktijkgerichte cursussen (bv. Bouw, Elektriciteit, ...)

– Voor welke onderwijsorganisatie werkt u?

- Centrum voor Basiseducatie
- Centrum voor Volwassenenonderwijs
- Andere, namelijk
- Geen (*vrijwilliger*)

– Bent u tevreden over de werking van het CBE of CVO? (*Deze vraag is niet van toepassing op vrijwilligers!*)

Ja

Neen

⇒ Wat zou u graag anders zien?

.....

.....

.....

.....

.....

– Welke opleiding(en) heeft u genoten?

.....
.....

– Biedt/bieden deze opleiding(en) de nodige expertise om les te geven in de gevangenis?

Ja

Neen

⇒ Wat ontbreekt er volgens u?

.....
.....
.....
.....
.....

– Heeft u zelf gekozen om binnen de gevangenis les te geven?

Ja

Neen, dit is niet vrijwillig.

Neen, maar ik heb zelf de keuze gemaakt wanneer ik het voorstel kreeg.

Organisatie van het onderwijs binnen de gevangenis

Het onderwijs binnen de gevangenis is heel uniek. De gevangeniscontext brengt natuurlijk veel beperkingen met zich mee. De lesgevers moeten zich behoorlijk aanpassen. Dit deel moet ervoor zorgen dat er een beter beeld wordt gevormd over het onderwijs op zich en over hoe u de organisatie ervan binnen de gevangenis ervaart.

Gevangeniscontext:

Door middel van volgende reeks vragen, zal worden nagegaan of er voldoende infrastructuur en middelen aanwezig zijn. Ook wordt even stilgestaan bij het lesgeven in een andere context, de verschillen die u ervaart en de lesgeefmethoden die u binnen de gevangenis hanteert.

- Zijn er binnen de gevangenis waar u lesgeeft voldoende lokalen aanwezig voor het voorzien in onderwijs?

- Ja
- Neen

- Zijn deze lokalen voldoende aangepast om op een goede manier les te geven?

- Ja
- Neen

⇒ Wat zijn de belangrijkste problemen? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Er is niet genoeg ruimte
- Er is sprake van een slechte akoestiek
- Het is geen lokaal om les te geven
- Andere, namelijk
-

- Wat zou er volgens u moeten veranderen aan de huidige lokalen binnen de gevangenis?

.....

.....

.....

– Zijn deze aanpassingen volgens u haalbaar?

Ja

Neen

Ja, maar

Neen, maar

– Beschikt de gevangenis over voldoende materiaal om op een goede manier les te geven?

Ja

Neen

⇒ Wat zijn de belangrijkste problemen? *(meerdere antwoorden zijn mogelijk)*

Er is te weinig materiaal aanwezig

Ik kan onvoldoende materiaal meebrengen door de veiligheidsmaatregelen

Het materiaal is niet aangepast aan de onderwijssituatie (Het is niet bruikbaar)

Andere, namelijk

.....

– Is er nog extra materiaal nodig?

Ja

Neen

– Zo ja, welk materiaal ontbreekt nog?

.....
.....

.....
.....
.

– Wat zou er, volgens u, moeten veranderen aan het huidige materiaal dat binnen de gevangenis ter beschikking is gesteld?

.....
.....
.....
.....
.

– Zijn deze aanpassingen haalbaar volgens u?

- Ja
- Neen
- Ja, maar
- Neen, maar

– Hebt u lesgegeven in een andere context, buiten de gevangenis?

- Ja
- Neen

– Zo ja, waar?

– Ervaart u verschillen tussen deze andere context en de gevangenis?

- Ja
- Neen

– Zo ja, welke verschillen ervaart u?

- Niveauverschil algemeen lager
- Verschillende niveaus binnen één les
- Enkel mannelijke cursisten
- Geen pauze mogelijk
- Meer concentratieproblemen
- Meer motivatieproblemen
- Moeilijkere groep
- Veel afwezigheden
- Andere, namelijk

– We willen u vragen om door middel van een score aan te geven welke verschillen u graag anders zou willen zien. Geef de volgende verschillen een score van 1 tot 4.

- 1: Zou zo snel mogelijk moeten veranderen
- 2: Mag veranderen, maar dat is niet noodzakelijk
- 3: Moet helemaal niet veranderen
- 4: Niet van toepassing voor mijn groep

- ___ Niveauverschil algemeen lager
- ___ Verschillende niveaus binnen één les
- ___ Enkel mannelijke cursisten
- ___ Geen pauze mogelijk

- ___ Meer concentratieproblemen
- ___ Meer motivatieproblemen
- ___ Moeilijkere groep
- ___ Veel afwezigheden
- ___ Andere, namelijk

– Geeft u op een andere manier les binnen de gevangenis?

Ja

Neen

– Zo ja, op welke manier verschilt deze van het lesgeven buiten de gevangenis?

.....

.....

.....

.....

De onderwijscoördinator speelt een belangrijke rol binnen de gevangenis. Hij of zij staat in voor de begeleiding en organisatie van het onderwijs. Door middel van volgende reeks vragen zal worden nagegaan of de communicatie met de onderwijscoördinator vlot verloopt.

– Hoe verloopt de communicatie met de onderwijscoördinator van de strafinrichting waar u werkt?

Goed

Matig

Slecht

– Kan u terecht met vragen of problemen bij deze persoon?

Ja

Neen

– Op welke manier heeft u contact met de onderwijscoördinator?

Persoonlijk contact

Via mail

Telefonisch

– Indien u vragen heeft, krijgt u daar dan snel een antwoord op?

Ja

Neen

– Bent u tevreden met de ondersteuning door de onderwijscoördinator?

Ja

Neen ⇒ Wat zou u graag anders zien?

.....
.....
.....
.....
.....

– Gaat u nog naar een andere persoon of organisatie wanneer u met vragen zit?

Ja

⇒ Welke?

Neen

– Bent u tevreden met de ondersteuning door deze persoon of organisatie?

Ja

Neen ⇒ Wat zou u graag anders zien?

.....
.....
.....
.....
.....

Communicatie met collega's

Uit onderzoek is gebleken dat communicatie met medecollega's een meerwaarde kan bieden. Het is niet alleen goed om eens na te gaan hoe anderen les geven, ook kan op die manier een belangrijke ervaringswisseling ontstaan. Hierbij kunnen leerkrachten elkaar bijvoorbeeld verder helpen in moeilijke situaties. Door middel van deze vragen wordt geprobeerd een beeld te vormen van de huidige situatie op het vlak van communicatie met collega's. Belangrijk is op te merken dat een onderscheid wordt gemaakt tussen collega's werkzaam binnen dezelfde gevangenis als uzelf en collega's werkzaam binnen een andere gevangenis.

- Heeft u contact met andere collega's die werkzaam zijn **binnen dezelfde gevangenis** dan uzelf?
 - Ja
 - Neen

- Indien ja, op welke manier vindt dit contact plaats?
 - Persoonlijk
 - Via mail
 - Telefonisch

- Vindt u dit contact voldoende?
 - Ja
 - Neen

- Wat zou u graag anders zien?

.....
.....
.....
.....
.....

– Bent u geïnteresseerd in bepaalde activiteiten die georganiseerd zouden worden om de lesgevers binnen eenzelfde gevangenis samen te brengen?

Ja

Neen

⇒ Kunt u uitleggen waarom niet?

.....
.....
.....
.....
.....

– Heeft u contact met andere collega's die werkzaam zijn in een andere gevangenis dan uzelf?

Ja

Neen

– Indien ja, op welke manier vindt dit contact plaats?

Persoonlijk

Via mail

Telefonisch

– Vindt u dit contact voldoende?

Ja

Neen

– Wat zou u graag anders zien?

.....
.....
.....
.....
.

– Bent u geïnteresseerd in bepaalde activiteiten die georganiseerd zouden worden om de lesgevers vanuit verschillende gevangenissen samen te brengen?

Ja

Neen

⇒ Kunt u uitleggen waarom niet?

.....
.....
.....
.....

Knelpunten

Om na te gaan welke situaties als problematisch worden gezien, zal dit deel zich specifiek richten op de mogelijke knelpunten van het onderwijs binnen de gevangenis. Probeer u zo eerlijk mogelijk te antwoorden. Op die manier kan er nadien op een efficiëntere manier gezocht worden naar mogelijke oplossingen.

Motivatie

Binnen het onderwijs is de motivatie van de cursisten natuurlijk een cruciaal element voor de sfeer tijdens de lessen. Een cursist die ongeïnteresseerd in de les zit, zal niet willen meewerken en mogelijk de andere cursisten storen. De gevangeniscontext biedt een speciale situatie. De gedetineerden hebben een hele boel problemen aan hun hoofd en dat kan een invloed hebben op de motivatie.

- Zijn de gedetineerden, volgens u, voldoende gemotiveerd om uw les te volgen?

Ja

Neen

- Zijn zij om de juiste redenen gemotiveerd?

Ja

Neen

⇒ Om welke redenen zijn de gedetineerden gemotiveerd? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

Om de cel eens te verlaten

Voor de gezelligheid

Uit nieuwsgierigheid

Andere, namelijk

– Probeert u de gedetineerden nog te motiveren tijdens uw lessen?

Ja

Neen

– Zo ja, op welke manier probeert u dit te doen?

.....
.....
.....
.....
.

– Vindt u dat u voldoende geïnformeerd bent over de verschillende methoden om cursisten te motiveren?

Ja

Neen

– Vindt u het nodig om bijkomende informatie te verkrijgen over deze materie?

Ja

Neen

Ongewenst gedrag

Ongewenst gedrag kan overal voorkomen. Gedetineerden hebben vaak veel meegemaakt en het is niet voor iedereen even gemakkelijk om daarmee om te gaan. Het kan soms moeilijk zijn om alles onder controle te houden. Voor lesgevers biedt deze specifieke groep cursisten soms een moeilijkheid. Volgende reeks vragen zal focussen op het optreden van ongewenst gedrag en uw reactie daarop.

– Krijgt u soms te maken met ongewenst gedrag tijdens uw lessen?

Ja

Neen

– Zo ja, met welke vormen van ongewenst gedrag krijgt u te kampen? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

Agressief gedrag

Intimiderend gedrag

Dominerend gedrag

Concentratiestoornissen

Motivatieproblemen

Ongewenste interactie met medecursisten

Onderling spreken in een vreemde taal

Onderlinge conflicten

Andere, namelijk

.....

– Hoe reageert u op ongewenst gedrag?

.....

.....

- Heeft deze manier van omgaan het gewenste effect?
 - Ja
 - Neen

- Vindt u dat u voldoende geïnformeerd bent over het omgaan met ongewenst gedrag?
 - Ja
 - Neen

- Vindt u het nodig om bijkomende informatie te verkrijgen over deze materie?
 - Ja
 - Neen

Relatie met gedetineerden

Een goede relatie tussen leerkracht en cursist is heel belangrijk. Als beiden zich goed voelen in die relatie, zal het onderwijs een stuk vlotter verlopen. Hieronder wordt nagegaan hoe uzelf die relatie zou omschrijven en of u nog moeilijkheden ervaart.

- Hoe zou u uw relatie met de gedetineerden omschrijven?
 - Goed
 - Matig
 - Slecht

– Ervaart u, naast de genoemde vormen van ongewenst gedrag, moeilijkheden in uw relatie met de gedetineerden?

Ja

Neen

– Zo ja, welke?

.....
.....
.....
.....

– Hoe gaat u zelf om met de moeilijkheden die u ondervindt?

.....
.....
.....
.....

– Ervaart u moeilijkheden om neutraal te blijven?

Ja

Neen

- Zo ja, op welke momenten vindt u het moeilijk om neutraal te blijven?

.....

.....

.....

.....

- Hoe gaat u hiermee om?

.....

.....

.....

.....

Informatie over de gedetineerden

De informatie die u krijgt over uw cursisten zal ervoor zorgen dat u weet op welke manier u dient les te geven. Door middel van volgende vragen wordt nagegaan of u voldoende informatie krijgt om op een goede manier les te geven aan deze specifieke groep cursisten.

- Vindt u het nodig om over informatie te beschikken over de personen waaraan u les dient te geven?

Ja

Neen

– Welke informatie krijgt u over de gedetineerden? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Naam
- Adres
- Strafmaat
- Gepleegd delict
- Achtergrondinformatie
- Niveau
- Andere, namelijk

– Welke informatie vindt u noodzakelijk? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Naam
- Adres
- Strafmaat
- Gepleegd delict
- Achtergrondinformatie
- Niveau
- Andere, namelijk

– Vindt u deze informatie voldoende?

- Ja
- Neen \Rightarrow Wat ontbreekt er nog volgens u?

.....
.....

Veiligheidsmaatregelen

Zoals reeds werd aangehaald, brengt de gevangeniscontext veel beperkingen met zich mee. In dit deel wordt nagegaan welke veiligheidsmaatregelen u in acht moet nemen, of deze voldoende zijn en of u hier moeilijkheden mee ondervindt.

- Welke veiligheidsmaatregelen moet u in acht nemen bij het lesgeven in een gevangeniscontext? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Metaaldetector
- Alarmknop in het lokaal
- Geen digitale gegevensdragers
- Badge dragen
- Gedetineerden nooit alleen laten
- Extra controle van het materiaal op het einde van de les

- Zijn deze naar uw mening voldoende?

- Ja
- Neen

⇒ Wat zou u graag anders zien?

.....
.....
.....
.....
.....

- Ervaart u moeilijkheden met het in acht nemen van deze veiligheidsmaatregelen in combinatie met het lesgeven?

Ja

Neen

- Zo ja, welke moeilijkheden ervaart u juist?

.....
.....
.....
.....

- Hoe gaat u hiermee om?

.....
.....
.....
.....

Relatie met gevangenis personeel

Het gevangenis personeel speelt een belangrijke rol. Zij staan immers het dichtst bij de gedetineerden en moeten hen sensibiliseren om onderwijs te volgen. Daarnaast bent u uiteraard deels afhankelijk van de penitentiaire beambten, al is het maar om de gedetineerden uit hun cel te halen en hen te begeleiden naar het leslokaal. In dit deel wordt even stilgestaan bij de relatie die u heeft met het gevangenis personeel en de houding van deze mensen ten aanzien van het lesgeven in de gevangenis.

- Hoe is uw relatie met het gevangenis personeel? (cipiers, directeur,..)

Goed

Matig

Slecht

– Hoe omschrijft u de houding van het gevangenis personeel ten aanzien van het lesgeven?

Positief

Eerder positief

Noch negatief nog positief

Eerder negatief

Negatief

– Heeft deze houding een invloed op het onderwijs binnen de gevangenis?

Ja

Neen

– Zo ja, op welke manier wordt dit beïnvloed?

.....

.....

.....

.....

Bijkomende suggesties ter verbetering

Er zijn al een hele reeks onderwerpen bevroegd, toch kan het zijn dat niet alles aan bod is gekomen. In dit deel kan u, indien gewenst, nog extra suggesties aanbrengen.

- Wat zou u, indien u de kans kreeg, veranderen aan het lesgeven aan gedetineerden?

.....
.....
.....
.....

- Wat ontbreekt er nog volgens u?

.....
.....
.....
.....

Reacties uit de omgeving

Tot slot wordt er even stilgestaan bij de reactie die u krijgt op het lesgeven aan gedetineerden en uw eigen houding ten aanzien van deze materie.

- Ontvangt u reacties uit uw omgeving op het lesgeven aan gedetineerden? (naaste familieleden, vrienden, burens,...)

- Ja
- Neen

- Zo ja, hoe zou u die reacties omschrijven?

- Positief
- Eerder positief
- Noch positief, noch negatief
- Eerder negatief
- Negatief

- Hoe gaat u om met deze reacties?

.....

.....

.....

.....

- Wat is uw eigen standpunt over het lesgeven aan gedetineerden?

.....

.....

.....

.....

Nogmaals bedankt voor uw medewerking en uw tijd!

Bijlage 9: Onderwijsaanbod Antwerpen

AANBOD ONDERWIJS							
Naam gevangenis		ANTWERPEN					
Schooljaar		2010-2011					
Naam onderwijscoördinator		Marty Hayen					
Mailadres onderwijscoördinator		marty.hayen@vol-ant.be					
Tel. onderwijscoördinator		03/206.11.14					
<i>Centrum Basiseducatie naam centrum: CBE Antwerpen Open School</i>							
opleidingen		doelgroep		duur	frequentie	attestering	
		beginners	gevorderden			certificaat	diploma
Nederlands tweede taal		x		5 reeksen, 20 lessen (60u)	4x 2u30/week	x	

<i>Centrum voor Volwassenenonderwijs – aanbod SO (secundair onderwijs)</i>							
opleidingen		doelgroep		duur	frequentie	attestering	
centrum	cursus	beginners	gevorderden			(deel)certificaat	diploma
CVO-AZ	Nederlands tweede taal	x		5 reeksen, 15 lessen (60 u)	2 x 3u/week	x	
CVO-AZ	Nederlands tweede taal		x	5 reeksen, 9 lessen (40u)	2 x 3u/week	x	
CVO-AZ	PAV: ICT	x	x	5 reeksen, 9	2 x 3u/week	x	

				lessen (40u)			
SCVO-SIVO	Handverzorging	x		20 lessen (80u)	3x	x	

<i>Centrum voor Volwassenenonderwijs – aanbod HBO (hoger beroepsonderwijs)</i>							
opleidingen		doelgroep		duur	frequentie	attestering	
centrum	cursus	beginners	gevorderden			(deel)certificaat	diploma

Bijlage 10: Onderwijsaanbod Leuven Centraal

AANBOD ONDERWIJS	
Naam gevangenis	Leuven Centraal
Schooljaar	2010-2011
Naam onderwijscoördinator	Tineke Tailleur
Mailadres onderwijscoördinator	Tineke.tailleur@leereenlevenlang.be
Tel. onderwijscoördinator	016 301 209

<i>Centrum Basiseducatie naam centrum: Leuven-Hageland</i>						
opleidingen	doelgroep		duur	frequentie	attestering	
	beginners	gevorderden			certificaat	diploma
NT1	X		80u	2x/week	X	
NT2 beklagden	X		60u	3x/week	X	
Open Leercentrum	X	X	Hele schooljaar	1x/week	/	
VCA	X		30u	2x/week	getuigschrift	

<i>Centrum voor Volwassenenonderwijs – aanbod SO (secundair onderwijs)</i>							
opleidingen		doelgroep		duur	frequentie	attestering	
centrum	cursus	beginners	gevorderden			(deel)certificaat	diploma
CVO Leuven-Landen	Metselen	X		720u	5 dagen/week	X	
	Bekisten	X		320u	5 dagen/week	X	

	Stukadoor	X		320u	5 dagen/week	X	
	Tegelzetten	X		240u	5 dagen/week	X	
	Ijzervlechten	X		160u	5 dagen/week	X	
	Bedrijfsbeheer	X		160u	2x/week	X	
CVO De Oranjerie	Toegepaste economie	X		40u	1x/week	X	
	Nederlandse handelscorrespondentie	X		40u	1x/week	X	
	Autocad (2 groepen)	X		60u	1x/week	X	
	Excel	X		60u	1x/week	X	
	Werken met tekst en beeld		X	60u	1x/week	X	
	Access	X		60u	1x/week	X	
	Initiatie in de informatica	X		60u	1x/week	X	
	Open Leercentrum	X	X	Hele schooljaar	1x/week	/	
CVO De Nobel	Frans	X		120u	2x/week	X	
	Engels	X		120u	2x/week	X	
CVO VTI Leuven	Residentieel elektrotechnisch installateur (2 groepen)	X		520u	2x/week	X	

Centrum voor Volwassenenonderwijs – aanbod HBO (hoger beroepsonderwijs)

opleidingen		doelgroep		duur	frequentie	attestering	
centrum	cursus	beginners	gevorderden			(deel)certificaat	diploma

Bijlage 11: Onderwijsaanbod Leuven Hulp

AANBOD ONDERWIJS	
Naam gevangenis	Leuven Hulp
Schooljaar	2010-2011
Naam onderwijscoördinator	Tineke Tailleur
Mailadres onderwijscoördinator	Tineke.tailleur@leereenlevenlang.be
Tel. onderwijscoördinator	016 284 711 (nr. 815)

Centrum Basiseducatie naam centrum: Leuven-Hageland

opleidingen	doelgroep		duur	frequentie	attestering	
	beginners	gevorderden			certificaat	diploma
Engels	X		52u	2x/week	X	
Open Leercentrum	X	X	Hele schooljaar	1x/week	/	
VCA	X		30u	2x/week	getuigschrift	

Centrum voor Volwassenenonderwijs – aanbod SO (secundair onderwijs)

opleidingen		doelgroep		duur	frequentie	attestering	
centrum	cursus	beginners	gevorderden			(deel)certificaat	diploma
CVO De Oranjerie	Autocad	X		60u	2x/week	X	
	Excel	X		60u	2x/week	X	
	Werken met		X	60u	2x/week	X	

	tekst en beeld						
	Initiatie in de informatica	X		60u	2x/week	X	
	Open Leercentrum	X	X	Hele schooljaar	1x/week	/	

<i>Centrum voor Volwassenenonderwijs – aanbod HBO (hoger beroepsonderwijs)</i>							
opleidingen		doelgroep		duur	frequentie	attestering	
centrum	cursus	beginners	gevorderden			(deel)certificaat	diploma

Bijlage 12: Onderwijsaanbod Merksplas

AANBOD ONDERWIJS	
Naam gevangenis	Strafinrichting Merksplas
Schooljaar	2010-2011
Naam onderwijscoördinator	Iris Verellen
Mailadres onderwijscoördinator	Iris.verellen@consortiumderank.be
Tel. onderwijscoördinator	014 57 96 17 (op donderdag), 014 47 33 56 (alle andere dagen)

<i>Centrum Basiseducatie naam centrum:</i>						
opleidingen	doelgroep		duur	frequentie	attestering	
	beginners	gevorderden			deelcertificaat	diploma
Nederlands tweede taal	x		10 weken (60 uren)	2 x 3u / week	x	
Nederlands alfa	x		10 weken (60 uren)	2 x 3u / week	x	
OLC	x	x	Heel het jaar	1x 2u / week	Nvt	Nvt
gezondheid	x		10 weken (40 uren)	1 a 2x 3u/ week	x	

<i>Centrum voor Volwassenenonderwijs – aanbod SO (secundair onderwijs)</i>							
opleidingen		doelgroep		duur	frequentie	attestering	
centrum	cursus	beginners	gevorderden			(deel)certificaat	diploma

CVO Atheneum	NT2	x		10 weken (60 uren)	2x 3u / week	x	
CVO Atheneum	Frans	x		10 weken (60 uren)	2x 3u / week	x	
CVO Atheneum	Engels	x		10 weken (60 uren)	2x 3u / week	x	
CVO Atheneum	Dactylo	x		10 weken (60 uren)	2x 3u / week	x	
CVO Atheneum	Word	x		10 weken (60 uren)	2x 3u / week	x	
CVO Horito	Elektriciteit	x	x	20 weken (120 uren)	2x 3.5u / week	x	
CVO Horito	Sanitair	x	x	20 weken (120 uren)	2x 3.5u / week	x	
CVO Horito	Hout	x	x	20 weken (120 uren)	2x 3.5u / week	x	
CVO Horito	PAV		x	20 weken (60 uren)	1 x 3u / week	x	
CVO Horito	Bedrijfsbeheer	x		20 weken (140 uren)	2x 3.5u / week	x	
CVO Horito	Hulpkok	x	x	20 weken (120 uren)	1 x 4u / week	x	

Centrum voor Volwassenenonderwijs – aanbod HBO (hoger beroepsonderwijs)

opleidingen		doelgroep		duur	frequentie	attestering	
centrum	cursus	beginners	gevorderden			(deel)certificaat	diploma

Bijlage 13: Onderwijsaanbod Oudenaarde

AANBOD ONDERWIJS						
Naam gevangenis	Gevangenis Oudenaarde					
Schooljaar	2010-2011					
Naam onderwijscoördinator	Philippe Deridder					
Mailadres onderwijscoördinator	Educatie.oudenaarde@just.fgov.be onderwijssio@gmail.com					
Tel. onderwijscoördinator	055/338.779					
<i>Centrum Basiseducatie naam centrum:</i>						
opleidingen	doelgroep		duur	frequentie	attestering	
	beginners	gevorderden			certificaat	diploma
Budgetbeheer	X		15 u	1x3u/week	X	Nvt
Open Leercentrum	X	X	35*2=70	1*2u/week	Nvt	Nvt

<i>Centrum voor Volwassenenonderwijs – aanbod SO (secundair onderwijs)</i>							
opleidingen		doelgroep		duur	frequentie	Attestering	
centrum	cursus	beginners	gevorderden			(deel)certificaat	diploma
Het CVO	PAV3		X	120u	2 X 3u/week	X	Nvt
Het CVO	PAV1	X	X	160u	2 X 4u/week	X	Nvt
Het CVO	Boekhouden	X	X	140u	2 X 4u/week	X	Nvt
Het CVO	Bedrijfsbeheer	X	X	140u	2 X 4u/week	X	Nvt
Cvo Vazov	NT2	X		60u	3 X 3u/week	X	Nvt
Het CVO	ICT	X		60u	?		

	websiteproductie						
Het CVO	Loodgieter	X		Sept – Mei 280	1 X 8u/week	4	
Het CVO	Loodgieter	X		Nov – Juni 200	1 X 8u/week	3	

Centrum voor Volwassenenonderwijs – aanbod HBO (hoger beroepsonderwijs)

opleidingen		doelgroep		duur	frequentie	attestering	
centrum	cursus	beginners	gevorderden			(deel)certificaat	diploma

